

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**ORTAK ÇALIŞMA MEKÂNLARINDA
BİYOFİLİK TASARIM UNSURLARININ
ONARICILIĞININ
Y KUŞAĞI ÇALIŞANLAR AÇISINDAN İNCELENMESİ:
KOLEKTİF HOUSE ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

MERVE SELÂMET GÖNEN

İSTANBUL, 2021

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İÇ MEKÂN TASARIMI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ORTAK ÇALIŞMA MEKÂNLARINDA BİYOFİLİK
TASARIM UNSURLARININ ONARICILIĞININ Y
KUŞAĞI ÇALIŞANLAR AÇISINDAN
İNCELENMESİ: KOLEKTİF HOUSE ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

MERVE SELÂMET GÖNEN

Tez Danışmanı: PROF. DR. SEZİN TANRIÖVER

İSTANBUL, 2021

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

30/04/2021

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Program Adı:	İç Mekân Tasarımı
Öğrencinin Adı Soyadı:	Merve SELÂMET GÖNEN
Tezin Adı:	Ortak Çalışma Mekânlarında Biyofilik Tasarım Unsurlarının Onarıcılığının Y Kuşağı Çalışanlar Açısından İncelenmesi: Kolektif House Örneği
Tez Savunma Tarihi:	30 Nisan 2021

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Doç. Dr. Burak KÜNTAY
Enstitü Müdürü

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı:	Prof. Dr. Sezin TANRIOVER	
2. Üye :	Dr. Öğr. Üyesi Melahat KÜÇÜKARSLAN EMİROĞLU	
3. Üye :	Dr. Öğr. Üyesi Kenan Eren ŞANSAL	

Sevgili Eşim Ebrar'a

TEŞEKKÜR

Lisans ve yüksek lisans eğitimlerim boyunca bana her türlü desteği sağlayan, tez danışmanım olan İçmimarlık bölümü başkanımız Prof. Dr. Sezin TANRIÖVER'e, sabır ve özverisinden ötürü,

Çalışmam süresince jürilerde yorumları ve önerileriyle Dr. Öğr. Üyesi Melahat KÜÇÜKARSLAN EMİROĞLU'na ve Dr. Öğr. Üyesi Kenan Eren ŞANSAL'a katkılarından ötürü,

Lisans eğitiminden beş yıl sonra yüksek lisans eğitimime başlamam ve tamamlamam için her türlü destekleri ile yanımda olan annem Emine, babam Cemil, eşim Ebrar ve dostum Sena'ya,

Teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmamı, sevgili eşim Ebrar'a ithaf ederim.

İstanbul 2021

Merve SELÂMET GÖNEN

ÖZET

ORTAK ÇALIŞMA MEKÂNLARINDA BİYOFİLİK TASARIM UNSURLARININ ONARICILIĞININ Y KUŞAĞI ÇALIŞANLAR AÇISINDAN İNCELENMESİ: KOLEKTİF HOUSE ÖRNEĞİ

Merve SELÂMET GÖNEN

İç Mekân Tasarımı Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sezin TANRIÖVER

Nisan 2021, 106 sayfa

Şehir merkezlerine artan talep mekânların küçülmesine sebep olarak yaşam kalitesini düşürmektedir. Hem iç hem dış mekânlarda doğal düzen ve elemanların varlığı azalarak insan ve doğa arasındaki bağ kaybolmaktadır. İnsan doğal olmayan ortamlarda etkili bir şekilde çalışmakta güçlük çekmektedir (Knopf 1987; Berto ve Barbiero 2017). “Ortak çalışma mekânlarının” özgürlükçü ve esnek “Y kuşağının” her an her yerde çalışabilme isteği ile şekillenmiş yeni nesil çalışma mekânları olarak metropollerde ortaya çıkışı ile ofislerde doğal unsurlara ihtiyaç duyulması arasında bağ olduğu düşünülmektedir. İnsan-doğa arasında son dönemlerde artan kopukluğu gidermek için geliştirilen “Biyofilik” tasarım yaklaşımlarının içmimariye dâhil edilmesinin kullanıcıda fiziksel ve zihinsel yönden onarıcı etkilere yol açtığı bilimsel çalışmalarla kanıtlanmıştır. Bu bağlamda çalışmada; ortak çalışma mekânlarında ‘Biyofilik İçmimari Tasarım Unsurları’nın kullanımının özellikle Y kuşağı çalışanlar üzerindeki etkisi araştırılmaktadır.

İnsan ve mekân arasındaki ilişki; bu çalışmada kuşak özellikleri ve ortak çalışma mekânlarının sahip olduğu onarıcı etkiyi saptamak üzerinden ele alınsa da, sosyal bir çekim unsuru olarak topluluk duygusu ve üst düzeyde iş birliğinin önemi de göz önünde bulundurulmuştur. Çalışmanın evreni, ‘sev, yarat ve paylaş’ konsepti ile topluluk oluşturmayı hedefleyen ortak çalışma mekânlarından Kolektif House firmasıdır. Kolektif House şubelerinde “Biyofilik İçmimari Tasarım Rehberi” (Çorakçı 2016) ile mimari proje analizi yapılmış ve bu firmanın şubelerinin tümünde tasarım yaklaşımının biyofilik olup olmadığı tespit edilmiştir. Kolektif House kullanıcısı Y kuşağı üyelerden oluşan örnekleme, “onarıcı olması muhtemel mekân özellikleri”ne göre hazırlanmış sorulardan oluşan bir anket uygulanarak mekânın onarıcı algılanıp algılanmadığı tespit edilmiştir. Mekânın sahip olduğu biyofilik özellikler ile onarıcı algı arasında ilişkiler saptanarak ortak çalışma mekânlarının destekleyici ve teşvik edici bir (eko)sistem olarak çalışma hayatına etkisine bakılmıştır.

Çalışmanın bütününe bakıldığında, biyofilik tasarımın sadece doğayı mekâna taşımaktan ibaret olmadığı ve kuşakların kendinden önceki kuşaklara göre iş yaşamında farklı

tutumlara ve mekânsal ihtiyaçlara sahip olduğu anlaşılmıştır. İnsan-doğa ilişkisi kaynaklı davranış biçimlerinin anlaşılmasıyla gelecekte çalışan kuşakların yapısına uygun ve çalışmayı destekleyen, onarıcı çalışma mekânları tasarlamının mümkün olacağı düşünülmektedir. Y kuşağı ile ortak çalışma mekânında gerçekleştirilen bu çalışmanın, Z kuşağı ve sonrasında gelecek kuşaklar için ve farklı amaçlarla kullanılan mekânlar için örnek oluşturabileceğı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Biyofilik İçmimari Tasarım, Ortak Çalışma Mekânları, Onarıcı Mekân, Y Kuşağı, Onarıcı Etki, Çalışma Mekânı

ABSTRACT

AN INVESTIGATION ON THE RESTORATIVE IMPACT OF BIOPHILIC INTERIOR DESIGN ELEMENTS OF CO-WORKING SPACES ON Y GENERATION USERS: THE CASE OF KOLEKTIF HOUSE

Merve SELÂMET GÖNEN

Interior Design

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Sezin TANRIÖVER

April 2021, 106 pages

Increasing migration to city centers decreases the quality of life by causing spaces to shrink. The connection between people and nature is getting looser due to the decrease in nature and natural elements in both indoors and outdoors. People have difficulties in working effectively in built environments (Knopf 1987; Berto and Barbiero 2017). It is thought that there is a connection between the emergence of "common working spaces" in metropolitan areas as new generation working spaces are shaped by the broad-minded and flexible "Y Generation" who desire to work anywhere and anytime; and need the integration of nature and natural elements in working spaces. It has been proven by scientific studies that the integration of "Biophilic" design approaches, which have been developed to overcome the increasing detachment between human and nature interiors cause physical and mental restorative effects on the user. In this context; this study focuses on the use of "Biophilic Interior Design Elements" in co-working spaces and their impacts on Y Generation employees especially.

In this study, in addition to the relationship between human and space, and the characteristics of the generation Y were addressed, the restorative effect of collaborative work spaces, the sense of community and the importance of high-level cooperation as an element of social attraction are also taken into account. The universe of the case study was Kolektif House Company which is one of the widely known co-working spaces, aiming to create a community with the motto "love, create and share". The architectural project analysis was done by referring to the "Biophilic Interior Design Guide" (Çorakçı 2016) and it was determined whether the design approach in all branches of the company was biophilic, or not. By conducting a questionnaire to the sample group generation-Y members of Kolektif House Company. Questions were prepared in accordance with the spatial characteristics that are likely to be restorative; and it has been questioned whether the space is perceived as restorative by the members. By investigating the relationships between the biophilic properties of the space and the restorative perception of the members, the impact of co- working spaces on work life as a supportive and encouraging (eco) system has been looked at.

When observed from a wider perspective, this study reveals that biophilic design is not just about including nature to the space, or that generations having different attitudes and habits, but also the spatial requirements of working generations when compared to the previous, in business life. It is thought that it will be possible to design restorative working spaces that are suitable for the working generations in the future and supporting their work, by understanding the behaviour patterns originating from the human-nature relationship. It is anticipated that this study sets an example for the working environments for generation-Z and future generations and also for the spaces used for different purposes.

Keywords: Biophilic Design, Co-working Space, Restorative Spaces, Generation-Y, Restorative Effect, Workplace

İÇİNDEKİLER

TABLolar	viii
ŞEKİLLER	ix
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1 ÇALIŞMANIN KONUSU VE AMACI	1
1.2 ÇALIŞMANIN KAPSAMI	3
1.3 ÇALIŞMANIN ÇATKISI.....	4
2. ORTAK ÇALIŞMA MEKÂNLARININ ORTAYA ÇIKIŞI.....	7
2.1 ÇALIŞMANIN DEĞİŞEN ANLAMI VE MEKÂNLA İLİŞKİSİ	7
2.1.1 Çalışma Kavramı	7
2.1.2 Çalışma Hayatı ve Evrimi	9
2.1.3 Mekâna Etkisi	11
2.2 KUŞAK FARKLILIKLARININ İŞ HAYATINA YANSIMASI: Y KUŞAĞI	14
2.2.1 İş Yaşamına Göre Kuşak ve Sınıflandırılması.....	14
2.2.2 İş Yaşamının Son Katılımcısı Y Kuşağı.....	16
2.2.3 Y Kuşağı ile İş Hayatında Değişenler	17
2.3 ORTAK ÇALIŞMA.....	18
2.3.1 Ortak Çalışma Kavramı.....	19
2.3.2 Ortak Çalışma Mekânı.....	20
2.3.3 Metropollerde Ortaya Çıkışı	23
3. ÇALIŞMA MEKÂNLARINDA DOĞAYA İHTİYAÇ VE ONARICI ÇEVRELER.....	28
3.1 İNSANIN ÇALIŞMA MEKÂNLARINDA DOĞAYA İHTİYACI	28
3.2 BİYOFİLİ HİPOTEZİ ÇERÇEVESİNDE DOĞANIN ONARICI ROLÜNÜN İNCELENMESİ	30
3.2.1 Dikkat Onarım (Restorasyon) Teorisi	31
3.2.2 Stres Kurtarma Teorisi	35

3.3 BİYOFİLİK İÇMİMARİ TASARIM UNSURLARININ ÇALIŞMA MEKÂNLARINDA İNCELENMESİ.....	36
3.3.1 Çevresel Özellikler	38
3.3.2 Doğal Şekil ve Biçimler	45
3.3.3 Doğal Örüntü ve Süreçler	47
3.3.4 Işık ve Mekân	49
3.3.5 Yerel (Bağlamsal) İlişkiler	51
3.3.6 Evrimsel İnsan-Doğa İlişkileri.....	52
4. ALAN ÇALIŞMASI	55
4.1 ÇALIŞMANIN EVRENİ	56
4.2 ÇALIŞMANIN ÖRNEKLEMİ.....	82
4.3 VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ: ONARICILIK ALGISI ÖLÇEĞİ.....	83
4.4 BULGULAR	84
5. TARTIŞMA	95
6. SONUÇ.....	111
KAYNAKÇA	113
EKLER.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

TABLÖLAR

Tablo 2.1: İş yaşamında kuşak farklılıkları.....	15
Tablo 2.2: Y kuşağı ile iş hayatında değişenler	18
Tablo 3.1: Geçmişten günümüze insan ve doğa ilişkisi.....	29
Tablo 3.2: Biyofilik İçmimari Tasarım Unsurları	37
Tablo 4.1: Kolektif House şube bilgileri.....	58
Tablo 4.2: Kolektif House büyüme hızı ve kullanıcı dağılımı.....	59
Tablo 4.3: Levent Kolektif House planları	61
Tablo 4.4: Maslak Kolektif House planları.....	63
Tablo 4.5: Ataşehir Kolektif House planları	66
Tablo 4.6: Kolektif House şubelerinin mimari proje özellikleri	67
Tablo 4.7: Fonksiyonlara göre şube planları.....	68
Tablo 4.8: Çevresel Özellikler	74
Tablo 4.9: Doğal şekil ve biçimler	75
Tablo 4.10: Doğal örüntü ve süreçler.....	77
Tablo 4.11: Işık ve mekân.....	78
Tablo 4.12: Yerel ilişkiler	80
Tablo 4.13: Evrimsel insan-doğa ilişkileri	81
Tablo 4.14: Yapılandırılan “onarıcılık algısı” anketinin “Biyofilik İçmimari Tasarım Rehberi” Çorakçı (2016) ile ilişkisi ve güvenilirliği.....	86
Tablo 4.15: Yapılandırılan “onarıcılık algısı” anketinin “Onarıcı olması muhtemel ortamların özellikleri” (Kaplan ve Kaplan 1989) ile ilişkisi ve güvenilirliği	89
Tablo 4.16: Katılımcı yaş, cinsiyet ve eğitim durumu	90
Tablo 4.17: Kolektif House güncel üyelik durumları	90
Tablo 4.18: Yaş gruplarına ve cinsiyete göre onarıcı algı değerleri	91
Tablo 4.19: Kolektif House’un “onarıcı olması muhtemel ortamların”; ‘uzak olmak, büyülenme, genişlik ve uyumluluk’ özelliklerinin onarıcı algıdaki etkisi	92
Tablo 4.20: Kolektif House’un biyofilik algılanmasında altı unsurun etkisi.....	92
Tablo 4.21: Anket sorularının güncel üyelik türüne göre onarıcı algıdaki etkisi.....	93

ŞEKİLLER

Şekil 2.1: İş Yaşamında Kuşak Yoğunlukları	15
Şekil 2.2: Ortak çalışma mekânı örneği The Assemblage giriş salonu.....	21
Şekil 2.3: LYNfabriken ortak çalışma mekânı.....	23
Şekil 2.4: San Francisco şehrindeki Spiral Muse'de ortak çalışma mekânı	24
Şekil 2.5: Jelly ortak çalışma mekânı.....	24
Şekil 2.6: Türkiye'de ilk ortak çalışma mekânı Urban Station.....	26
Şekil 4.1: Kolektif House ekibi.....	57
Şekil 4.2: Şişhane giriş/ortak çalışma mekânı.....	59
Şekil 4.3: Levent ortak çalışma mekânı	60
Şekil 4.4: Maslak ortak çalışma mekânı	63
Şekil 4.5: Ataşehir ortak çalışma mekânı.....	65
Şekil 5.1: Ofislerden iç mekânlara taşınan gün ışığı.....	97
Şekil 5.2: Şişhane manzara	98
Şekil 5.3: Tasarımda kullanılan renkler	99
Şekil 5.4: Renk, doku ve malzeme uyumu.....	100
Şekil 5.5: Eğrisel ve akışkan biçimler.....	101
Şekil 5.6: Elemanların çeşitliliğinden oluşan bütünlük	102
Şekil 5.7: Doğaya karşı hissedilen estetik beğeniyi uyandıran tasarımlar	103
Şekil 5.8: Ortak çalışma mekânı	104
Şekil 5.9: Yerel bağ.....	105
Şekil 5.10: Çeşitli bitki yerleşimleri	106
Şekil 5.11: Aynı hacimde oluşturulmuş daha korunaklı çalışma noktaları.....	108

KISALTMALAR

ART	:	Dikkat Onarım (Restorasyon) Teorisi
BT	:	Biyofilik Tasarım
KH	:	Kolektif House
OÇM	:	Ortak Çalışma Mekânı
SRT	:	Stres Kurtarma Teorisi

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın esası Türkiye’deki Biyofilik İçmimari Tasarım uygulamaları özelinde ortak çalışma mekânlarının incelenmesidir. Metropollerde ortak çalışma mekânlarının kullanımına yönelik taleplerin giderek yaygınlaşmasına rağmen araştırmacı tarafından yürütülen literatür taramasında bu mekânların Biyofilik İçmimari Tasarım Yaklaşımları ile ilişkisinin akademik yönden yeterli düzeyde ele alınmadığı belirlenmiştir.

Kent merkezlerinde yaşıyor olmak doğanın bir parçası olarak evrimleşmiş insanın yoksunluk hissini arttırmaktadır. Araştırmalar, doğa ile etkileşim yoluyla bazı özel, olumlu duyguların harekete geçirilebileceğini ve bazı özel, olumsuz duyguların azaltılabileceğini göstermiştir. Doğal sahnelerin insanlar üzerindeki onarıcı etkilerine işaret eden kanıtlar bulunmaktadır (Kaplan, 1995; Hartig ve diğerleri, 1991). Prensip olarak bulgular, tehlike içermeyen doğal manzaraların insanın olumlu duygu, fizyoloji, biliş ve sağlığını teşvik ettiğini göstermiştir (Ulrich, 1993; Ulrich ve Parsons, 1992; Ulrich ve diğerleri, 1991). Bunun yanında yapılı çevrenin sahip olduğu bir takım özelliklerin çalışanlar üzerinde onarıcı etkilere sahip olabildiği Biyofili Hipotezi üzerinden açıklanmıştır. Biyofili Hipotezi’nden kaynaklanan Biyofilik Tasarım ise, yapılı çevrenin tasarımı için doğal sistemlerin ve süreçlerin kullanımını teşvik eden tasarım felsefesidir.

İstanbul’da bilinen ve yoğun kullanılan ortak çalışma mekânı örneklerinden ‘Kolektif House’ oluşumu alan çalışmada irdelenmek üzere seçilmiştir. İncelemeye konu olan mekânın onarıcı özellikleri, biyofilik içmimari tasarım unsurları üzerinden, en yoğun kullanıcı grubunu oluşturan Y kuşağının özellikleri, çalışma alışkanlıkları ve mekânsal ihtiyaçları göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

1.1 ÇALIŞMANIN KONUSU VE AMACI

Şehir merkezlerinde artan talep ve bunun oluşturduğu yoğunluk sonucu var olan çalışma mekânları ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kalmıştır. Gün geçtikçe maliyetlerin artması

mekânları küçültürken içerisindeki yaşam kalitesini düşürmüştür. Tüm bunların yanında kentlerde artan yapılaşma ile doğal elemanların varlığı giderek azalmaktadır. Hem iç hem de dış mekân organizasyonlarında insan ve doğa arasındaki bağ kaybolmaktadır.

Çalışma mekânları literatürü incelendiğinde, özel olarak tasarlanmış ortak çalışma mekânları metropollerde son yirmi yıldır varlık göstermektedir. Y kuşağının iş hayatına katılımı ile ortak çalışma mekânları oluşmaya ve özellikle 21. yy'da farklı meslek gruplarından bireyler bir arada çalışmaya başlamıştır. Çalışma mekânı sosyal içeriklerle desteklenerek yeni iletişim ağlarının kurulmasına imkân sağlayan mekânlara dönüşmektedir. Türkiye özelinde bu durum incelendiğinde bu mekânların çalışma hayatına dâhil olması son altı yılı kapsamaktadır. Oldukça yeni olan ortak çalışma mekânlarının tasarımı doğa-insan ilişkisi ve mekânın onarıcı etkisi henüz incelenmemiştir.

Genetik olarak doğal ortamlarda çalışacak şekilde evrimleşmiş insan, doğal olmayan ortamlarda etkili bir şekilde çalışmakta güçlük çekmektedir (Knopf 1987; Berto ve Barbiero 2017). Bu tez çalışmasında ortak çalışma mekânlarının metropollerde ortaya çıkışı ile ofislerde doğaya ihtiyaç duyulması arasında bağ olduğu hipotezinden yola çıkılmaktadır. Doğaya olan ihtiyaç incelendiğinde Edward O. Wilson tarafından “İnsan ve diğer canlı sistemler arasında içgüdüsel bir bağ bulunmaktadır.”, diye tanımlanmış olan “biyofili” kavramı ile karşılaşılmaktadır. Wilson’un biyofili hipotezi doğaya ve yaşama karşı duyulan fiziksel, duygusal ve zihinsel yakınlığa yoğunlaşmaktadır (Kellert 1997). Kellert da (2005) mimariye ve tasarıma “Biyofilik Tasarım” kavramını kazandırmıştır. Biyofilik tasarım, doğal sistemleri deneyimlemenin bireyin fiziksel ve zihinsel iyi olma durumuna olumlu tesirde bulunması üzerine şekillenmektedir (Kellert 2008). Zamanının çoğunu iç mekânlarda geçiren bireyi fiziksel çevrenin etkilediği bilinmektedir (Kaplan 1995; Ulrich 1991). İnsanlar tarafından inşa edilen her tür bina ve eşyayı kapsayan yapı çevremiz bu etkiyi belli oranlarda içermektedir. Doğal malzemelerin ve ürünlerin iç mekânlarda uygulanması, biyofilik tasarımın önemli bir ilkesidir. Aynı zamanda bu durum, çevrenin onarıcı (restoratif) öğelerini iç mekânlara getirme çabasının bir parçasıdır (Derr ve Kellert 2013; Kellert 2005, 2008). İç mekân genelinde ve ortak çalışma mekânları özelinde doğa ile bağlantılı ve çalışma eylemini

destekleyici unsurların tanımlanması önemlidir. Biyofilik iç mekânların içgüdüsel tercih sebebi olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı ortak çalışma mekânlarının onarıcı bir adres olma potansiyelini, onarımı teşvik eden değerleri ve unsurları, biyofilik içmimari tasarımı açısından tanımlamaktır.

1.2 ÇALIŞMANIN KAPSAMI

Günümüz koşullarında teknolojinin geldiği nokta bireyi mekândan bağımsızlaştırmaktadır. Ortak çalışma mekânları, keskin kurallara sahip olmayan mekânın işlev ile şekillendiği özel olarak tasarlanmış, tek bir şirkete ait olmayıp farklı dallarda ilerlemeye çalışan kişilerin veya şirketlerin bir arada çalışıp, bir topluluk oluşturup, sosyal bir çevrede birbirlerinin yetkinliklerinden faydalanarak işlerini geliştirdikleri mekânlardır (Rueb 2010).

Ortak çalışma mekânlarının kullanılmaya başlanması ile Y kuşağının (1980-1999) iş hayatına katılımı aynı yıllarda gerçekleşmektedir. Karl Mannheim kuşak kavramını ‘ortak alışkanlıkları ve kültürü paylaşan insanlar topluluğu’ olarak özetlemektedir. Bireysel, özgürlükçü ve esnek olan Y kuşağı için farklılıklarıyla beraber iş hayatını ve mekânı dahi dönüştüreceği iddia edilmiştir (Shea 2012; Alley 2011; Leahy ve ark. 2011; Lourdes ve ark. 2011; Barford ve Hesterin 2011; Jang 2008; Ringer ve Garma 2006). Y kuşağının karakter özellikleri ve iş hayatından beklentileri ortak çalışma mekânlarının ortaya çıkması arasında anlamlı bir ilişki olabilir mi?

Çalışmanın gerçekleştirileceği mekânı belirlemek üzere İstanbul’da faaliyet gösteren ortak çalışma mekânı oluşumları/markaları belirlenmiş, kuruluş hikâyeleri, kendilerini ifade etme tarzları, sloganları, mekân tasarımları incelenmiş ve aralarından Kolektif House seçilmiştir. Kolektif House Y kuşağı mensubu üç kurucu tarafından, kendi ihtiyaçları için gerçekleştirilmiş bir girişimdir. Ekipleri ve kullanıcıların tamamına yakını Y kuşağı üyesidir. Sev, yarat ve paylaş konsepti ile topluluk oluşturmayı hedeflemişlerdir. Mekân birbirlerine değer katacak insanları toplayan araç olarak görülmektedir. Bunlarla birlikte iç mekân tasarımındaki malzeme hassasiyeti, yeşil

kullanımı ve doğayı taklit etmesi sebebiyle tez kapsamında incelenecek ortak çalışma mekânı olarak seçilmiştir.

Çalışmada çevresel psikoloji literatürüne odaklanılarak ilk olarak Kaplan'ın (1995) Dikkat Onarım (Restorasyon) Teorisi (Attention Restoration Theory -ART), ikincisi Ulrich'in (1984) Stres Kurtarma Teorisi (Stress Recovery Theory -SRT) incelenmiştir. Doğal ve kentsel çevrelerde gerçekleştirilen araştırmalar neticesinde doğayla ve doğal çevrelerle geçirilen zamanın hem psikolojik hem de fizyolojik olarak iyileşmeye ve onarıma katkı sağladığı görülmektedir. Yapılan çalışmalar 2000'li yıllarla çalışma hayatına dâhil olan ortak çalışma mekânları ve Y kuşağı bireyleri kapsamamaktadır. Doğal olmayan ortamlarda etkili bir şekilde çalışmakta güçlük çeken (Berto ve Barbiero 2017; Knopf 1987) bireyin metropollerde çalışma hayatına başlarken ve sonrasında yaşadığı maddi ve manevi olumsuzluklara, biyofik içmimari tasarıma sahip olan ortak çalışma mekânlarının onarım sağlayacağı düşünülmektedir. Bu sebeple “Algılanan Onarıcılık Ölçeği” (Perceived Restorativeness Scale) örnek alınarak Çorakçı'nın (2016) “Biyofilik İçmimari Tasarım Rehberi”nde yer alan kriterlerden sorular türetilmiş ve “ortak çalışma mekânlarında onarıcı algı ölçeği” hazırlanmıştır. Bu tez kapsamında ortak çalışma mekânlarının biyofilik unsurlarının onarıcı olup olmadığı Kolektif House oluşumu ve Y kuşağı bireyler ile gerçekleştirilmiştir.

1.3 ÇALIŞMANIN ÇATKISI

Çalışmanın literatür araştırmasının ilk kısmı olan ikinci bölümde; çalışma kavramı, çalışma hayatı ve çalışma mekânlarının evrimi, bireyin yaşadığı dönem olayları ve sosyal çevresinden etkilenerek oluşan karakter farklılıkları (kuşak farkı) göz önünde bulundurularak ele alınmaktadır. Özellikle Y kuşağı (1980-1999 yılları arasında doğanlar) üzerinde durularak “ortak çalışma” kavramının iş dünyasında ve çalışma şekillerinde değişime nasıl etki ettiği ele alınmaktadır. Ortak çalışma kavramının ne olduğu, mekânsal özellikleri, verilen hizmetler, tarihsel süreçteki gelişimi ve günümüzde geldiği noktadan bahsedilmektedir. Bunların yanı sıra aynı bölümde metropollerde ortak çalışma mekânlarının ortaya çıkışı, çalışma mekânlarının garajlarda başlayan girişimi ile eve yakın ve ev rahatlığını sunması, belirli meslek grupları tarafından tercih edilmesi gibi modern yaşamın getirilerine yer verilmektedir. Dijital

devrimin çalışma şekli, içerik ve amacında sebep olduğu değişiklikler kronolojik sıra ile ele alınmaktadır.

Üçüncü bölümde, ikinci bölümde yapılan araştırma sonucu çalışma hayatı ile ilgili elde edilen değişimler ve yoksunluklar sebebiyle bireyin ofis kullanımında doğaya ve doğal unsurlara olan ihtiyacı araştırılmıştır. İnsanın evrim sürecinde nasıl bir ortamda öğrenip geliştiği ve bugün nasıl ortamlarda varlığını sürdürmek zorunda olduğu, çalışma hayatında yaşanan sıkıntılar üzerinden anlatılmaktadır. Yapılı çevrenin sahip olduğu bir takım özelliklerin çalışanlar üzerinde onarıcı etkilere sahip olabildiği Biyofili Hipotezi üzerinden açıklanmıştır. Çalışma mekânlarında biyofilik tasarım gözden geçirilmiştir ve onarıcı çevre (restorative environment) teorisinin önerdiği gibi doğaya ve doğal unsurlara temas etmenin iyileştirici potansiyelini incelemede uzun bir geleneğe sahip olan çevresel psikoloji literatürüne odaklanılmıştır. Bir iç mekânın biyofilik ve dolayısıyla onarıcı olabilmesi için gerekli unsurlar detaylıca ele alınmış ve araştırmacı tarafından yapılan çalışmalar ile desteklenmiştir.

Dördüncü bölümde saha çalışmasının evreni, örnekleme ve veri toplama yöntemi ele alınmıştır. Saha çalışmasının yapılacağı mekân tanımlanmış ve seçilen mekânın misyonu ile çalışma arasındaki ilişki açıklanmıştır. Yapılan mimari proje analiziyle biyofilik kriterlerin mekânda tespiti sonucunda araştırmanın evreni ortak çalışma mekânlarından Kolektif House, örnekleme ise ortak çalışma mekânı kullanıcılarından Y kuşağı üyesi bireyler olarak seçilmiştir. Veri toplamak için kullanılacak “ortak çalışma mekânlarında onarıcı algı ölçeği”nin yapılandırılmasına değinilmiş ve gerçekleştirilen çalışmalar sonucu elde edilen bulgular aktarılmıştır.

Beşinci bölümde toplanan veriler alan çalışmasının amaç kısmında yer alan araştırma soruları çerçevesinde değerlendirilmiş ve tartışılmıştır. Kullanıcıdan alınan veriler istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Literatürle ilişkilendirilerek sonuçlar üzerinden yapılan yorumlara yer verilmiştir.

Altıncı ve sonuç bölümünde, ortak çalışma mekânları ve biyofilik tasarım arasındaki sistem benzerliğine ve bu benzerliğin onarıcı algıdaki etkisine değinilmiştir. Onarıcı

Çalışma mekânları tasarlamak için kuşakların farklı mekânsal ihtiyaçlara sahip olduğu kabulünün etkili olacağından bahsedilmiştir. İleride yürütülecek çalışmalara bulunabileceğı katkıların aktarımıyla tamamlanmıştır.

2. ORTAK ÇALIŞMA MEKÂNLARININ ORTAYA ÇIKIŞI

2.1 ÇALIŞMANIN DEĞİŞEN ANLAMI ve MEKÂNLA İLİŞKİSİ

Çalışmanın literatür araştırmasının ilk kısmı olan bu bölümde, çalışma kavramı incelenmektedir. Çalışma nedir? Çalışma kavramı nasıl ortaya çıkmıştır? Çalışmanın farklı dönemlerde birey için önemi nedir? Bu sorular çerçevesinde çalışma hayatının tarih boyunca geçirdiği evrim, değişen yaşam koşulları ve bu değişimin mekâna etkisi ele alınmaktadır.

2.1.1 Çalışma Kavramı

Tınar'ın (1996:3) açıkladığı gibi:

‘Çalışma’, yaşamın sürekliliğini sağlayan sosyal bir faaliyet olarak, geçmiş insanlığın varoluşuna kadar uzanan, insan yaşamının en merkezi alanlarından biridir.

Çalışma kavramı eski çağlarda zahmet, yorgunluk ve acı anlamlarına gelmektedir (Lordoğlu, ve ark.1999). Berger’a (1961) göre ise insan için var olma şartıdır. Çalışma kavramıyla ilgili değer değişimleri ifadesi, Ronald Inglehart’ın yapmış olduğu çalışmalara dayanmaktadır. Inglehart, “ücret ve çalışma güvencesi” gibi maddi değerler yerine “özerklik, kendini aşmak” gibi manevi değerlerin gün geçtikçe önem kazandığını savunmaktadır (Inglehart 1981).

Geleneksel anlamda çalışma, yaşamın etrafında döndüğü merkezdir. Bireyin mesleği ve yapmakta olduğu iş, bulunduğu çevre içinde konumunu ve saygınlığını etkileyen özelliklerden sayılmaktadır (Lordoğlu ve ark. 1999). Çalışma birey için; başarı, mutluluk ve bağımsızlık hissi, ekonomik bir kaynak, kimlik ve aidiyet anlamına gelmektedir. Toplumsal itibar ve kabul görmede kolaylık, psikolojik tatmin, sosyalleşme ortamı, iş birliği ve paylaşım becerisi, özel hayatı ve boş zamanları organize etmek için kaynak sağlamaktadır (Demren 2002; Arslan 2001; Flora 1999; Tınar 1996; Caudron 1997). Dubin’in (1964), “Merkezi Yaşam İlişkisi” adlı çalışmasında; katılımcıların yüzde 76’sı çalışmayı, yüzde 24’ü ise çalışma dışındaki

yaşamı hayatının merkezinde tutmaktadır. Çalışmanın birey için önemini açıklayan başka bir araştırmada katılımcılara, istedikleri hayatı sürdürmeleri için çalışmalarına gerek kalmasaydı ne yapacakları sorulduğunda; yüzde 80'i çalışmaya devam edeceğini, yüzde 20'lik bir grup ise çalışmaya devam etmeyeceğini belirtmektedir. Devam edeceklerini belirten kişilerin sebepleri sorulduğunda; kişiye meşguliyet sağlayarak psikolojik olumsuzluklardan koruduğu, yaşamı düzenli hale getirerek zaman geçirme sorununu ortadan kaldırdığı belirtilmektedir (Morse ve Weiss 1955).

20. yy. sonlarına kadar çalışma hayatının bireyin yaşamının merkezinde olduğu söylenebilir. Son yıllarda, bireyin eğitim düzeyindeki artış da göz önünde bulundurularak çalışmanın anlamı üzerine yapılan araştırmalarda bireyin düşüncelerinin farklılaştığı ve gelişmelerin çalışma hayatını etkilediği görülmektedir. Güvenlik ve çalışma ortamı, ücret kadar ön plana çıkmaktadır (Keser 2005).

Söz konusu değişimlerin en büyük etkenlerinden biri, çok hızlı gerçekleşen teknolojik gelişmelerdir. İşler bilgisayar destekli programlar üzerinden gerçekleştirilmeye başlamıştır. Bu durum teknoloji desteği ile çalışan insanları, geleneksel yöntemlerle çalışan bireylerden ayırarak çalışmaya yüklenilen iki farklı anlam oluşturmaktadır.

Son yarım asırda da, yaşam ilgisi ve çalışma üzerine yapılan araştırmalarda çalışmaya verilen değerin azaldığı görülmektedir. Çalışma süresinde azalma görülürken, serbest zaman ihtiyacının, kişisel gelişime ayrılan sürenin, aile ve yakınlarla geçirilen zamanın ve gönüllü organizasyonlara katılma eğiliminin arttığı görülmektedir (Keser 2005).

Gorz'un (2002) yaşları 16 ile 35 arasında değişen Batı Avrupalılar ile yapmış olduğu, birey için önemli olan şeyler listesinde; yüzde 95 arkadaş sahibi olmak, yüzde 80 boş zamana sahip olmak, yüzde 77 fiziksel olarak iyi olmak, yüzde 74 aile ile zaman geçirmek, yüzde 74 toplumsal yaşamda aktif rol oynamak ifadeleri yer almaktadır. Sadece yüzde 9'luk bir kesim çalışmayı başarılı olmak için gerekli bulmaktadır.

Çalışma kavramının geçirdiği evrim sürecinin bugüne yansımaları şu şekilde özetlenebilir: Çalışma süresi birey tarafından belirlenmekte ve geri kalan zaman bireyin

istekleri doğrultusunda geçirilmektedir. Çalışmak, para kazanma, kişisel tatmin sağlamak için de bir araç olarak görülmektedir. Birey iş yeri ile özdeşleştirilmemekte, kuruma katkısından çok bireysel gelişimi ön planda tutulmaktadır. Kariyer eskisi kadar önemli bir değer değildir. Gönüllü katılım yaygınlaşmaktadır.

Furnham’a (1997, s.685) (Keser 2005) göre;

“Maddi temele dayanan iş görmeye ilgi azalacak, bireyler sadece gelir elde etmek için değil, aynı zamanda yaşam kalitesi doğrultusunda çalışacaklar, çalışma, daha esnek ve daha fazla cinsiyet değişkeninden bağımsız olarak bölünecek, bireysel gelişme ve iyi yaşam düşüncesi ağırlık kazanacak, ruhsal ve fiziksel koşullar daha fazla önem kazanacak, çalışma dışı yaşama ilgi artacak, merkezi yaşam ilgisi olarak iş değer kaybedecek, yaşam kalitesi düşüncesi önem kazanacak, rutin ve değişime kapalı işler değer yitirecek, çalışanlar işe yönelik tutumlardan uzaklaşacak ve etik önceliklere önem verilecektir.”

Furnham’ın 1997’deki öngörülleri 2020’de gerçekleşmiş görülmektedir. Çalışmada esneklik, bireysellik, bağımsızlık önem kazanmıştır. Maddi değerlerin yerini manevi değerler almıştır. Çalışma dışı yaşam bireyin hayatının merkezine alınmıştır. Rutin kaçılan, değişim ise aranan özellikler arasına geçmiştir.

2.1.2 Çalışma Hayatı ve Evrimi

Günümüzde anladığımız şekliyle çalışma kavramının başlangıç noktasını Sanayi Devrimi olarak ele alsak da, daha önceki dönemleri dışarıda tutmak mümkün değildir. İnsanların çalışma hayatı doğayı tanıma ve ona hâkim olma çabasıyla başlamaktadır. İnsanlar ilk önce toplayıcılık ardından da çeşitli aletleri yapmaları ile birlikte avcılık yaparak hayatta kalmışlardır. Zamanla tarımsal üretime, kendi besinlerini üretme ve uzun süreli saklama durumuna geçmişlerdir. Besinleri saklama imkânı ticaretin gelişmesine ve buna bağlı olarak kentlerin, devletlerin oluşumuna kadar ilerlemiştir. Toplayıcılık, avcılık, çiftçilik, alet edevat ustalığı ve tüccarlık tarih boyunca gelişerek Sanayi Devrimiyle birlikte kurumsal çalışma hayatına evrilmiştir (Samsun 2017).

Yaşamını sürdürebilmek için geçmişten bugüne çalışmakta olan insan, önceleri doğa ile iç içe yaşayıp kendi emeği ile üretirken, endüstrileşme ile birlikte iş yerlerine bağımlı olmuş ve evle iş arasına sıkışmıştır. Watson’a (2004) göre çalışmanın tanımı Sanayi Devrimi ile değişmeye başlamıştır. James Watt’ın 1768’deki buhar makinesini icadı ile başlayan teknolojik devrim birçok değişimin ilk adımı olmuştur.

Talas’a (1997) göre Endüstri Devrimi denilen olgu;

“Sade anlamıyla, küçük zanaat, tezgâh ve atölye üretiminin yerine yeni buluşların getirdiği teknik makinelerle donatılmış fabrika üretiminin geçmesi, başka bir deyişle, yeni bir enerji kaynağı olan buhar gücünün harekete geçirdiği makinenin; insan, rüzgâr, su, hayvan gibi doğa enerjisinin yerini almasıdır”

Buharlı makinaların çalışma hayatına girmesiyle, insan ve hayvan gücü ile gerçekleştirilen görevler makineler tarafından gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Buharla çalışan fabrikalar yaygınlaşmış, tarım ile uğraşan işçiler daha iyi maaş alabilmek için fabrika sahalarına taşınmak durumunda kalmışlardır (Katz ve Margo 2013).

İkinci endüstriyel devrim ile ortaya çıkan elektrik, otomobil, petrol, telefon, fotoğraf, radyo gibi icatlar yaşam ve çalışma koşullarını değiştirmiştir. Ulaşımındaki kolaylık yaşam ve çalışma alanlarının arasındaki mesafenin kısa olması gerekliliğini ortadan kaldırmıştır. İletişim kanallarının gelişimi, mobil cihazların bulunduğu herhangi bir yerde çalışabilme imkânını sağlamış ve böylece esnek çalışma şeklinin temelini oluşturmuştur. Bir yandan ise sabit üretim hattı oluşturan işverenler, çalışanlarının çabalarının karşılığı olarak saat temelli sabit ücret uygulamasına geçerek sabit ücret ile çalışan grubu ortaya çıkarmıştır (Gordon 2012). Bu grubun artması üzerine belli bir standart yakalamak ve verimliliği üst seviyelerde devam ettirmek için işçiler planlar doğrultusunda ilerleyen katı bir hiyerarşik düzenle kontrol altına alınmış, masa sandalye boyutlarının bile değişiklik gösterdiği bu süreç çalışanlar arasındaki iletişimi zayıflatıp üretim süreçlerini olumsuz etkilemiştir.

1960’lara gelindiğinde denetimden çok liderliğin önemi anlaşılacak çalışanların, iletişimini zayıflatmak yerine takım olarak üretim süreçlerinde aktif rol almalarını teşvik eden yöntemler denenmeye başlanmıştır. Fabrikalarda bu grupların belirli zaman aralıkları ile bir araya gelip fikir alışverişi yapabileceği rahat oturma elemanları ile düzenlenmiş mekânlar bu yöntemi desteklemektedir (Heskett 2013).

1970’lerde kapitalizm ve küreselleşmenin etkisiyle geleneksel üretim yerini birey odaklı üretim anlayışına bırakmıştır. Üretim şeklindeki değişim çalışma mekânlarının değişimine sebep olmuş ve teknoloji desteği ile üretim artık evlerde de yapılabilir hale gelmiş, evden çalışma yaygınlaşmaya başlamıştır. Çalışma hayatının geçirdiği

değişimler çalışmanın farklı mekânlarda gerçekleştirilebildiğini ortaya koymaktadır (Cetiz 2017).

1981’de IBM firmasının PC icadı ile kişisel bilgisayarların kısa bir süre içinde ofislerde ve evlerde kullanılmaya başlanması iş hayatını değiştiren kırılma noktalarındandır. 1970’lerde başlayan evden çalışma imkânı kişisel bilgisayarların da kullanımıyla gelişmiş ve bu gelişme kendi içinde küresel iletişim ağı oluşturmuştur. Çalışma hayatında kullanılan donanımların boyutlarının giderek kullanışlı hale gelmesi ve yaygınlaşması, onu mekândan bağımsızlaştırmaktadır (Çimen 2008).

80’lerin sonu 90’ların başında ekonomik durgunluk gayrimenkul sektörünü ve dolaylı olarak da büyük ofis binalarını, şirketleri olumsuz yönde etkilemiştir. Bunun sonucunda küçülmeye giden şirketlerdeki dikine hiyerarşik yapıyı, etkileşime daha açık yatay hiyerarşiye yönelim olmuştur. Ve 90’lı yıllardan itibaren hız kazanan iletişim teknolojisi ve donanımsal gelişmeler, şirketlere, çalışanlara uzaktan ve esnek çalışma imkânı doğurmuştur (Çimen 2008).

90’lı yıllardan itibaren gelişmeye başlayan bu esnek çalışma fikrinin sonucunda 2000’lere gelindiğinde daha çok kişi kapalı ofislerdense kendilerine ait çalışma mekânlarını tercih eder olmuştur. Ulaşılan bu bilgi ve iletişim teknolojisi her an herhangi bir yerde çalışmayı mümkün kılmıştır (Çimen 2008). Çalışmamıza konu olan Y kuşağı iş hayatına 2000 yılı sonrası aktif olarak katılmıştır. Güncel çalışma gereklilikleri yanında Y kuşağının esnek çalışma saatleri ve proje temelli iş yapma arzuları yeni tip çalışma mekânlarına ihtiyacı tetiklemiştir.

Günümüzde çalışanlar için en büyük motivasyon farklı iş tanımları ile farklı şirketler ve değişik sektörlerde yer alma imkanı sunan “hareketlilik” (mobilité) kavramıdır. Bu durum önceki kuşakların aksine esnekliğe çok önem veren Y ve Y’den sonra gelen Z kuşağının dikkatini çekmektedir. Bu kavram aynı zamanda şirketlerin iş modelleri, organizasyon yapıları, teknolojik altyapılarının kurgulanması için de önemlidir. Mekânı ve mekân kullanımını değiştirmektedir.

2.1.3 Mekâna Etkisi

İnsanın var oluşundan itibaren söz konusu olan çalışma kavramının içeriği zaman içerisinde değişmekte ve bu değişim çalışma hayatını etkilerken çalışılan mekânı da dönüştürmektedir. Giderek büyüyen ve kalabalıklaşan kentlerde küçülen yaşam alanları; tek bir fonksiyona cevap veren alanlar olmak yerine, insanların etkileşimlerini organize eden, kimi zaman ayıran kimi zaman birleştiren, insanların duygu ve düşüncelerini yönlendirebilen mekânlar haline gelmektedir. Bu mekânların oluşmasında dönemin koşulları, kültürel ve fiziksel farklılıklar ve bireysel seçimler de etkili olmaktadır. İnsan hayatı ev, iş ve sosyal mekânlarda geçmektedir ve gelişen ihtiyaçlara göre bu mekânlar değişim göstermektedir. Özellikle mekânlar belirli bir amaç için bir araya gelmesi beklenen insanlar için tasarlanmaktadır. Bu tasarımlar aynı zamanda bireyin davranışlarını yönlendirirken fiziksel mekânın sahip olduğu özellikler de içerisinde yaşayan topluluğun hareketlerini şekillendirmekte etkilidir.

Simmel (1997) mekânın temel olarak beş özelliğinden bahseder. Mekânın istisnâî oluşu, sınırlarla çizilmiş olması, belirli amaçlara hizmet etmesi, insanların bir arada olmasını temin etmesi, hareket ve göçü sağlaması söz konusu beş temel özelliktir. Bunlardan ilki mekânın müstesnalığıdır. “Her ne kadar tek genel bir mekândan bahsedebilirsek de onu oluşturan tek tek farklı mekânlar özgül toplumsal biçimleri içeren kendilerine has öznelliğe sahiptirler. Bu noktada çoğu mekân yarattığı toplulukla diğerlerinden ayrılmaktadır.” İkinci olarak “toplumsal etkileşimi sağlamasıdır (...). Bir alanın farklı amaçlar için kullanılabilir hale gelmesi, örneğin etkinlik alanının oluşturulması, insanların bir masa etrafında çalışmasına göre, daha fazla kişiyle tanışmasını sağlamaktadır.” Üçüncü önemli yönünü “toplumsal formasyonların içeriklerinin sabitleştirme kapasitesi mekânı oluşturur. Bir başka deyişle, bazı mekânlarda, sadece o mekânın içinde yapılmasına izin verilen şeyler yapılır, yani içerikler belirlenmiş, sabitlenmiştir.” Dördüncü ve insan etkileşimi için bir başka önemli özellik ise “insanların duysal olarak birbirlerine yakın ya da uzak olmaları bağlamında oluşur.” Beş “hareket ve göç mekân üzerinde gerçekleşen, diğer bir mekânla bağlantılı sosyolojik yön olarak karşımıza çıkar.” (Işık 2005). Bu özellikler çalışılan mekânlarında da kendini göstermektedir.

Çalışmak için kullanılan mekânlar incelendiğinde 1980 sonrası bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler, çalışma şekillerinde ve yönetim organizasyonlarında değişikliklere sebep olarak çalışma mekânlarının tanımını değiştirmektedir. Yöneticiler ve çalışanlar arasındaki ilişkiler de dönüşüm içerisinde.

Alain de Button’a (2014, s. 245) göre,

(Çalışanın) ... “asık suratlı ya da gücenmiş, huysuz ya da kızgın olmasının kârlı olmadığı gayet açık hale gelince, çalışanların ruhsal yönden iyi olması yöneticilerin en önemli meselesi haline gelmeye başladı.”

Çalışanların ruhsal yönden iyi olmalarını etkileyen bir diğer şey çalışma mekânının sahip olduğu özelliklerdir. 21.yy. ofis kavramının iç mekâna yansımaları, çalışma düzeni ve organizasyon yapısındaki değişimlere tanıklık etmektedir. Bugünlerde çalışma hayatı hiyerarşi, iş birliği, etkileşim ve verimlilik konuları üzerinde dönüşüm geçirmektedir. Dikey hiyerarşinin hâkim olduğu kapalı çalışma düzeninden, bilgi ve iletişim teknolojisinin şekillendirdiği açık plan ofis çalışma düzenine geçiş gerçekleşmektedir (Kaufmann ve Buhler 2016; Russell 2000). İş yeri, mesafeler aşarak ulaşılan, belirli malzemeler ile günlük rutinlerin topluca gerçekleştirildiği bir alan iken, insan etkileşimini ön planda tutan, mekânsal düzen, mobilya ve iç mekân kalitesi ile bunu destekleyen bir yaklaşım öne çıkmaya başlayarak çalışan dostu ofislere eğilimin arttığı görülmektedir. Van der Voordt (2004) açık ofis alanlarında tüm çalışanların eşit mekânsal şartlara sahip olmasının hiyerarşik düzeni yıktığı, hareketliliğin iletişimi kolaylaştırdığı ve bilgi paylaşımını arttırdığını belirtmektedir.

Bu yeni durum klasik ofis çalışanlarının yanı sıra girişimcilik gibi yeni faaliyet türlerinin önünü açarak hareketliliğin artmasına sebep olmuştur. Oluşan bu esneklik ilk olarak bireyi evden çalışmaya yöneltirken, ev ortamının toplantılar için elverişli olmaması, diğer iş gruplarından kopukluğu ve iletişimi desteklememesi yeni bir çalışma mekânı arayışına yönlendirmiştir. Cevap olarak tasarlanan mekânlar; esnek çalışma anlayışına (çalışma saatlerinde farklılık, ofis dışında çalışma), esnek çalışma mekânlarına (bir noktada sabit olmadan), aktivite odaklı düzenlemelere (eğlence, takım çalışması, odaklanma, dinlenme vs.) yer vermektedir. Bu düzen yeni nesil ofis anlayışında yerini “ortak çalışma mekânları” olarak almaktadır (Göçer ve ark. 2018).

Esnekliğe imkân sağlayan çalışma mekânlarında gerçekleştirilen çalışmaların verimliliği arttırıcı etkileri olduğu bilinmektedir. Bu mekânların tasarımında çalışan deneyimine odaklanması bu alanların yarının çalışma mekânlarının önemli bir özelliği haline geleceği belirtilmektedir. Çalışanların rahat hissetmesine yönelik kullanılan bitki ve rahatlatan renk skalası ofisleri insanların olmak isteyecekleri bir yer haline getirecektir (Fernandes 2020).

2020 yılı boyunca evlerinde çalışmak zorunda kalan insanların sosyalleştiği, iş birliği yaptığı ortak mekânları özledikleri belirtilmektedir. Aylarca ayrı çalışıldıktan sonra çalışanların artık ofislerine dönmek istemesindeki ana neden başka insanlarla birlikte olmak, sosyalleşmek ve uzaktan mümkün olmayan iş birliğini yapmak olduğu söylenmektedir. Bu nedenle ofiste işbirliğini destekleyen çeşitli ortak alanlar ortadan kalkmayacaktır. Dahası, çok daha fazla arzu edileceği belirtilmektedir (Steelcase 2020)

2.2 KUŞAK FARKLILIKLARININ İŞ HAYATINA YANSIMASI: Y KUŞAĞI

Çalışma kavramının, çalışma hayatının değişimi ve bu değişimlerin mekâna olan etkisi incelenmiş ve bu değişimlerin sonucunda ortaya çıkan ihtiyaçlar Y kuşağı özelinde ele alınmıştır. Kent merkezlerinde artan yoğunluk metrekare fiyatlarının yükselmesine ve mekânların küçülmesine sebep olmuştur. Bu durum mekânlardaki yaşam kalitesini düşürmüştür. Y kuşağı özgürlükçü, esnek, sosyal ilişkilere önem veren, takım çalışmasına inanan, girişimci ruha sahiptir. Y kuşağının, önceki kuşakların içe dönük, kapalı çalışma anlayışından sıyrılarak kendisi gibi düşünen bireyler ile bir arada olma isteği ve bunun yanında şehir merkezinde kendilerine uygun çalışma mekânı bulma ve bu mekânı kiralama güçlükleri ortak çalışma mekânlarının doğuşunda etkili olmuştur.

2.2.1 İş Yaşamına Göre Kuşak ve Sınıflandırılması

Kuşak kavramı, Jean Claude Lagree ve diğerleri tarafından, ‘tarihsel süreçte aynı olaylara maruz kalmış, aynı zaman diliminde yaşamış, aynı toplumsal koşullar sınırında sosyalleşmiş (William Strauss ve Neil Howe) ve aynı kolektif kimliğe sahip kişilerin oluşturduğu topluluk olarak tanımlanmaktadır (Joshi ve ark. 2011; Lower 2008; Kupperschmidt 2000; Mannheim 1952;). Yaklaşık 25-30 yıllık yaş kümesini oluşturan

bireyler kuşak olarak adlandırılmakta olup nesil ve jenerasyon kelimeleri ile de ifade edilmektedir. Karl Mannheim de aynı kavramı ‘ortak alışkanlıkları ve kültürü paylaşan insanlar topluluğu’ olarak özetlemektedir. Kuşaklar risk alma başta olmak üzere, değerleri, kültürü, çalışma hayatındaki tutumları ve ortak inançları, deneyim ve becerileri paylaşma eğilimindedir. (Taş ve Kaçar 2019; Okumuş 2016; Öz 2015; Keleş 2011).

Kuşak kavramı, sadece bir yaş aralığından ibaret değil aynı zamanda çalışma hayatında; iş yönetimi, çalışma eğilimi, mekân kurgusu, mobilya tasarımı, malzeme seçimi gibi alanlarda da farklı açılardan ele alınmaktadır.

Şekil 2.1: İş Yaşamında Kuşak Yoğunlukları

Günümüzde iş yaşamında üç kuşak aktif rol almaktadır ve yoğunluk Y kuşağı bireylerdedir (Şekil 2.1). Tablo 2.1’de görüldüğü gibi kuşaklar iş yaşamında farklı tutumlar göstermektedir.

Tablo 2.1: İş yaşamında kuşak farklılıkları

Bebek Patlaması Kuşağı	X Kuşağı	Y Kuşağı
Çalışmak için yaşar	Yaşamak için çalışır	İş ve yaşam dengesi kurar
Otorite ve kurallara saygılıdır	Otorite ve kurallara saygılıdır	Otorite ve kuralları sevmez
İş yerine sadık, aynı yerde kalıp kariyerini planlar	Genellikle iş yerine sadık, fırsatını bulursa değiştirir	Farklı arayışlarda kısa süre çok sayıda iş değiştirir
İşkoliktir	İş motivasyonu yüksektir	Eğlenerek çalışmayı sever
Motivasyonu takdir edilmek ve kariyerinde ilerlemektir	Motivasyonu maddiyat ve kariyerinde ilerlemektir	Motivasyonu farklılaşan iş tanımları ve iş-yaşam dengesi
Yönetimsel yaklaşımı sorgulamaz	Yönetimsel yaklaşımla ilgilenmez	Şeffaf ve adaletli yönetimsel anlayışı önemser
Çalışma saatlerine uyumludur	Çalışma saatlerine uyumludur	Çalışma saatlerinde esnektir
Sabırlıdır	Sabırlıdır	Sabırsızdır

Kanaatkârdır	Rekabetçidir	Yenilikçidir
İş odaklı yaklaşır	Sonuç odaklı yaklaşır	Süreç odaklı yaklaşır

Kaynak: Alternatif Bank İnsan Kaynakları, 2014

Tablo 2.1 de görüldüğü gibi Bebek patlaması ve X kuşağı için çalışma yaşamının merkezinde olup otorite sevilirken, Y kuşağı ile çalışma yaşamının merkezindeki yerini kaybeder ve otorite sevilmez hâle gelir. Bebek patlaması ve X kuşağının daha sabit iş yaşamı varken Y kuşağı farklı iş seçeneklerini değerlendirir. Bebek patlaması kuşağının motivasyonu takdir edilmek, X kuşağının maddiyat ve Y kuşağının eğlencedir. Y kuşağı önceki kuşakların aksine çalışma saatlerinde esnekliğe çok önem vermektedir. Bebek patlaması ve X kuşağı işleyiş içerisinde sabırlı Y kuşağı ise sabırsızdır. Bebek patlaması kuşağı kanaatkâr, X kuşağı rekabetçi, Y kuşağı ise yenilikçidir. Kuşak özellikleri ilgili verilen bu bilgiler araştırmaya yöneliktir ve genellemeler içermektedir. Kuşaklar için bir takım istisnai durumlar da bulunmaktadır.

2.2.2 İş Yaşamının Son Katılımcısı Y Kuşağı

1980 – 1999 yılları arasında doğan bireylerden oluşan Y kuşağı, içerisinde bulunduğu ortam değişkenlerinden kaynaklı kendinden önceki kuşaklardan farklı özelliklere sahiptir. Söz konusu kuşak, ebeveynlerinden farklı olarak teknoloji ile kuşatılmış bir çevrede büyümüştür (Aminul ve ark. 1803). Dijital dünyaya hâkim olup her an her türlü bilgiye ulaşma, herkes ile iletişime geçebilme imkânına sahiptir. Eğitim seviyesi yüksek olan Y kuşağı, yenilikleri yakından takip eder, teknolojiye yatkındır ve mobil olmak ister. İletişim kabiliyeti yüksek olan Y kuşağı ilişkilere, sosyalleşmeye önceki nesillere göre daha çok önem vermektedir. Ebeveynleri tarafından soru sormaya teşvik edilen bu kuşak, sorgulayıcı ve araştırmacıdır. Kuşağın adlandırılmasında da bu özelliğinin büyük bir etkisi vardır. Kuşağın sorgulayıcı tavrından dolayı İngilizce okunuşu “why” olup anlamı “neden” olan “Y” harfi kuşağın adı olmuştur (Öz 2015; Angelina 2011).

Önceki nesillere göre gönüllü işlere daha fazla katılan Y kuşağı, değişim ve düzeltme yanlısıdır (Okumuş 2016; Toruntay 2011). Aldıkları görevlerde sonucun toplumsal fayda sağladığını görmek onlar için oldukça önemlidir (Behrstock ve ark 2010; Taş ve Kaçar 2019). Böylece kendinden önceki nesillerden farklı olarak daha sosyal bir çalışma

anlayışına sahip olan Y kuşağı özgürdür, emir almaktan ve kendileri üzerinde otorite kurulmasından hoşlanmamaktadırlar. Psikolog Twenge'nin 2019 yılında yaptığı çalışmada özgüveni genel olarak yüksek olan Y kuşağı için özgüveni arttıran her şeyin daha önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Y kuşağı üzerinde yapılan araştırmalar göstermektedir ki söz konusu kuşak, çevreci uygulamaları kendinden önceki kuşaklara nazaran daha çok önemsemektedir (Laroche, Bergeron ve Barbaro-Forleo 2001). Bu eğilimin sebebi olarak iklim değişikliği, ozon tabakasının incilmesi, sera gazları gibi toplumsal sorunlara maruz kalmaları, bu problemlere karşı önlemler konusunda eğitilmeleri ve çevreci bir kültür içinde yetiştirilmeleri gösterilmektedir (Kim ve ark 2011). Hayata bakışı, istekleri, eğitimleri ve yaklaşımları kendinden önceki kuşaklardan farklılık gösteren Y kuşağı; iş yapış biçimleri ile çalışma hayatında da diğer kuşaklardan farklılıklar göstermiş ve iş hayatında yeni çalışma alışkanlıklarının ortaya çıkmasına ilham vermiştir.

2.2.3 Y Kuşağı ile İş Hayatında Değişenler

Birçok araştırmacı Y kuşağının sosyal ve iş hayatında yeni bir dönüşüm dalgası olduğunu iddia etmektedir (Shea 2012; Alley 2011; Barford ve Hesterin 2011; Leahy ve ark. 2011; Lourdes ve ark. 2011; Jang 2008; Ringer ve Garma 2006). Y kuşağının sahip olduğu farklılıklar karakterlerini, çalışma şekillerini ve çalışma hayatından beklentilerini değiştirmektedir. Kuşak özellikleri arasında sayılan özgüvenlilik, iş hayatında da kendilerine güveni yüksek ve iyimser bir bakış açısına sahip olmaları ile dışavurulmaktadır. Kendinden öncekilerden farklı olarak iyi eğitim almış olan bu kuşak yeteneklidir. İş birliği yapmayı sever, fikirlerini açıkça paylaşır.

Y kuşağı ile iş hayatında değişenler Tablo 2.2'de belirtilmektedir. Kısa süreli ve sürekli farklılaşan projeler sabit konulu işler yerine seçilmektedir. Yenilikçi bakış açısı ile duruma göre doğaçlama çözümler sunulmaktadır. Teknoloji her iş için ana yardımcıdır. Belirli bir iş üzerinde tek kişiden uzun sürede çözüm beklemek yerine, güç birliği yapıp grup halinde kısa sürede çözüme ulaşmak istenmektedir.

Y kuşağı, yapılan işin toplum yararına olmasını istemekte, üretmek için teşvik edilmek, sonuçta ise takdir görmek istemektedir. İş yerlerinde kendilerini rahat hissetme ve

özgürce hareket edebilme isteğinde olan kuşağın, denetim altında olunca güven duygusu azalmaktadır. Bunların yanı sıra Y kuşağı, takım çalışmalarında da ön plana çıkmaktadır (Lower 2008).

Tablo 2.2: Y kuşağı ile iş hayatında değişenler

Neydi	Ne oldu
Yaşamak için iş	Çeşitli işlerle dolu bir yaşam
Anahtar sözcük: Kariyer	Anahtar sözcük: Proje
Hantal bürokrasiler	Dinamik ortaklıklar
Muhasebecilik kuralları	Yenilikçilik kuralları
Maddi varlıklar	Maddi olmayan varlıklar
Teknoloji değişimi destekler	Teknoloji değişimin itici gücüdür
Kitaba bağlı yönetim	Doğaçlama
Yüksek kuleler	Alçak binalar
Bıktırıcı toplantılar	Gerektiğinde e-gruplar
Planlama, planlama, planlama	İcraat et, Test et, Uyarlama, Hızlı uygula.
İyi tanımlanmış, sınırları belli organizasyonlar	Hareketli organizasyonel gruplar
Eski takım ile çalışıyoruz	Takım arkadaşları sürekli artıyor

Kaynak: Peters 2005, İşinizi yeniden yaratın! İş hayatında mükemmeli yakalamak.

Y kuşağına dâhil olan bireyler çalışma hayatını sever ama onu hayatlarının merkezlerine koymaz, özel yaşam ile arasında denge kurmaya çalışır. Özgür ve girişimci ruha sahip olan bireyler için iş tatmini gelirden önemlidir (Haserot 2011). Haftada kırk saatten fazla çalışabilirler lakin 09:00-17:00 arasında yapmaktansa çalışma ve mola zamanlarını kendilerinin belirleyebildiği bir çalışma alanını istemektedirler (Adıgüzel ve ark. 2014). Y kuşağı çalışanları yüksek adaptasyon ve çoklu görev yapabilme gücüne sahiptir (Lower 2008). Çalışma koşullarında esneklik talebi olan Y kuşağı, işyerlerinde daha fazla kişisel zaman ummaktadır ve toplumun bir parçası olduklarını hissetmeyi beklemektedir (Adıgüzel 2014; Schawbel 2012).

2.3 ORTAK ÇALIŞMA

Y kuşağı eğitim seviyeleri ve özgüvenleri yüksek, sorgulayıcı, yenilikçi, paylaşımcı teknolojiye yatkın, sosyalleşmeye çok önem veren ve otoriteden hoşlanmayan

bireylerden oluşmaktadır. Bir toplumun parçası olmak bunun yanında çalışma koşullarında esneklik ve daha fazla kişisel zamana sahip olmak istemektedirler. Daha bireysel, daha özgürlükçü ve daha esnek olan Y kuşağı, farklılıklarıyla beraber iş hayatını ve dahi mekânı dönüştürmektedir. Var olan sistemde girişimcilerin yatırımcılara ulaşmasındaki zorluklarda göze çarpmaktadır. Belli bir amaç için bir araya gelen bireylere hizmet eden mekân, içinde bulunan kişilerin taleplerine göre şekillenmektedir. Bunun sonucu olarak beklentileri ve tutumları ortak olan girişimci Y kuşağının, teknolojinin de desteği ile her an her yerde çalışabilme isteği, şehir merkezlerinde çalışma mekânı kiralama ya da satın alma imkânının yeni mezun bir girişimci için mali açıdan güçlüğü “co-working space” olarak bilinen “ortak çalışma mekânlarının” doğuşunda etkili olmuştur.

2.3.1 Ortak Çalışma Kavramı

Son yıllarda çalışma hayatında “iş birliğine” daha fazla dikkat çekilmektedir. “co-working” olarak bilinen “ortak çalışma” kavramı; ‘collaborative working’ (iş birlikçi çalışma) kelimelerinin kısaltılması ile meydana gelmektedir. Ortak çalışma, çalışan bireylerin sahip oldukları bilgiyi birebir iletişim kurup paylaşarak, seçtikleri koşullar altında iş birliği içerisinde belli bir mekânda bir araya gelerek gerçekleştirdikleri bir çalışma biçimidir. Ortak çalışma kavramında iki önemli nokta vardır. Birincisi, bireylerin nitelikleri belirli bir iş, meslek ve organizasyonla sınırlı değildir. İkincisi, iş yeri fiziksel olarak onlar tarafından paylaşılmaktadır (Uda 2013).

Tunç ve Kayıhan (2018) ortak çalışmayı şöyle açıklamıştır:

“Ortak çalışma (co-working) kavramı kelime anlamı olarak, dijital devrim ve temposu gitgide artan şehir yaşamı nedeniyle çalışma kültürünün dönüşümünün bir sonucu olarak, ortak bir mekânı paylaşan insanlara belirsiz sürelerde ve zaman aralıklarında çalışabilme imkânı sunan yeni nesil çalışma biçimi olarak tanımlanmaktadır (Selman, 2016, s.n.y). Aslında bu çalışma biçimi genel anlamda serbest çalışanlar (freelancer), evden çalışanlar (home-office), girişimciler (start-up) ve küçük ölçekli şirket sahipleri gibi esnek bir çalışma düzenine sahip, belli bir çalışma yerine ihtiyaç duymayan ve/veya tamamen bağımsız çalışan bireyler için üretilmiş bir kavramdır. Ortak çalışma aynı zamanda bu çalışma gruplarının sosyal anlamda bir araya gelmesini, birlikte çalışırken ortaya çıkan sinerjiyi ve bazı değerleri paylaşmalarını da sağlamaktadır (Foertsch 2011, s.n.y).”

Bu kavram, ayrı işleri olan serbest çalışanların, küçük ölçekli girişimcilerin veya organizasyon üyelerinin vb. bir iş yerini paylaştıkları ve karşılıklı iletişim kurarken esnek bir şekilde iş birliği yaptıkları bir çalışma yöntemine işaret etmektedir (Uda

2013). Birlikte çalışma sadece altyapı ve maliyet paylaşımı ile ilgili değil, bir topluluğa ait olmak, erişilebilirlik ve sürdürülebilirlik ile de ilgilidir. Birlikte çalışma, paylaşmanın yeni yoludur (Coworker 2018). Ortak çalışma, topluluklar için güçlü bir ekosistem gerektirirken bunun içerisinde çalışanların yaratıcılık ve beraber çalışma kabiliyetlerini geliştirmektedir. Bireyler bir arada çalışarak birbirlerinden çok daha hızlı ve kolay öğrenmektedirler. Doğal ekosistem işleyişinde olduğu gibi sistemdeki her eleman gerçekleştirdiği görev ile hem kendisine hem sisteme yarar sağlamaktadır. Girişimcilerin veya yatırımcıların tek başına varlıkları fayda sağlamaz. Bir arada bulunabilecekleri ve eylemlerini destekleyen mekânlara ihtiyaçları vardır.

Üçüncül mekânlar, ev ve iş yerimizi dışında bırakan sosyalleşmemizi destekleyen alanlardır ve zaman içinde sosyalleşirken çalıştığımız alanlara dönüşmektedir. Kafe gibi mekânların çalışmaya hizmet etmesi ve var olan mekân tasarımlarının zamanla ortaya çıkan esnek çalışma şekline sağlayamadığı imkânlar, ortak çalışma mekânları ihtiyacını ortaya koymaktadır.

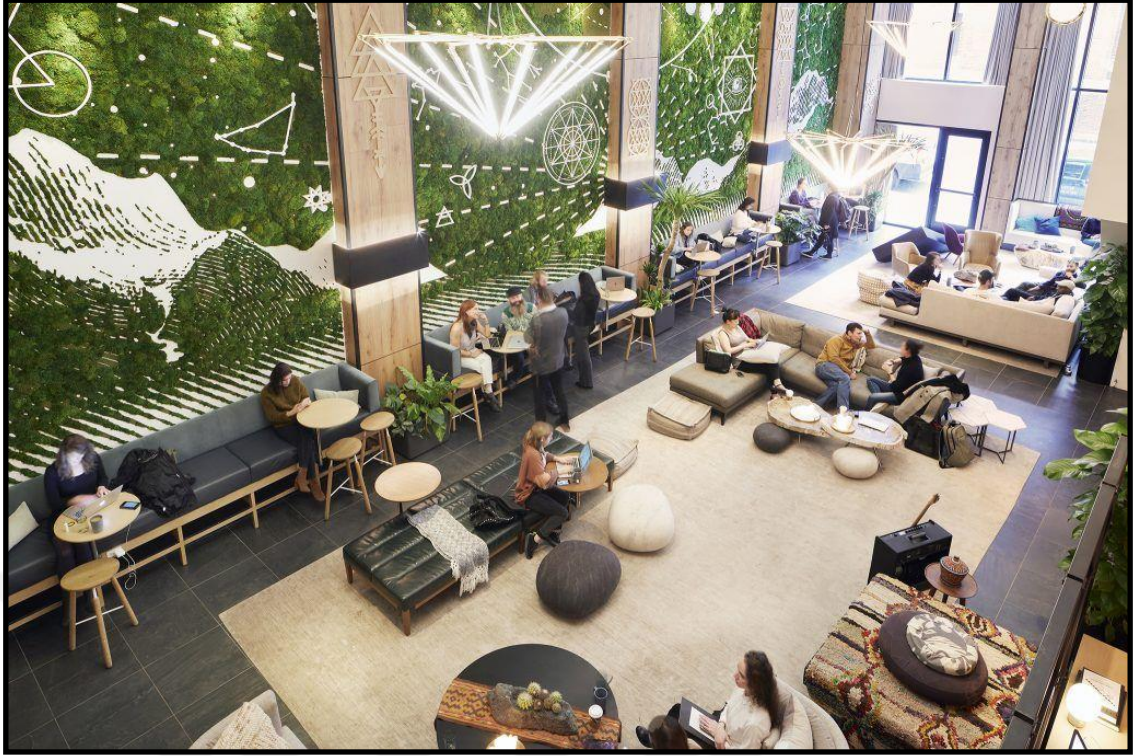
2.3.2 Ortak Çalışma Mekânı

Çağımızda insan hayatı bilgiye dayanmaktadır. Üretim yapmak bilgiye ulaşabilmekten geçmektedir. Bilgi toplumunu temsil eden yeni düzende paylaşım öne çıkmaktadır. Paylaşımın insan ilişkilerini geliştirdiği ve fikir üretimine olumlu katkılar sağladığı düşünülmektedir. İnternet aracılığı ile çalışma alanları da paylaşılmakta ve sosyalleşmek için kullanılan mekânlar, çalışma alanı olarak da kullanılmaktadır. Bu durum bireye zaman ve mekân yönünden özgürlük sunmaktadır. 2000’li yılların başında uzaktan çalışmanın kolaylaşması “home office” evden çalışma kavramını var etmiştir. Lakin günümüzde iletişim, sosyalleşme oldukça önem kazanmış ve evde izole bir ortamda çalışma tercih dışında kalmıştır. Ev konforunda ama gruplar halinde çalışılabilen ortak çalışma mekânları oluşturmak hedeflenmiştir. Bu konudaki ilk girişim garajlarda başlamıştır. Özellikle mimarlar, tasarımcılar ve ışıkla ilgilenen kişiler bu ortamları incelediklerinde eve yakın olması ve ev rahatlığını sunmasıyla soğuk iş yerlerinden ayrıştığını görmüşlerdir. Ev ortamına yakın mekânlarda birey daha uzun saatler çalışabilmekte ve daha az yorgun hissetmektedir. (Başol 2014)

Bir çalışma mekânının diğerinden ayrışması ve pozitif hisler uyandırmasını Lefebvre'nin (1991) mekânı toplumsal bir ürün olarak ele alan görüşlerine göre açıklarsak; çalışma alanları işin işleyişine göre biçimlendirilerek yeni toplumsal ilişkiler oluşturur. Mekânın üretimi, onun toplumsal bağlamda ve üretim sürecindeki konumunu gösterir.

Lefebvre'nin mekânsal üçlüsü “mekânsal pratik (algılanan), mekân temsili (tasarlanan), temsili mekân (yaşanan)”dır. Toplamların mekânsal pratikleri kendi mekânlarını doğurur. Mekânsal pratik mekân ile ilgili olup yapılar çalışma alanları, boş vakit geçirme alanlarını birbirine bağlayan yol ve ağırları kapsar (Lefebvre,2014). Mekânsal pratikler; fiziksel çevrenin üretimini kapsamasıyla tasarlanan mekân ile ilişkilidir, mekânın doğrudan deneyimlenmesini sağlamakla aynı zamanda algılanan mekânlardır. Tasarlanmış mekân “zihinsel olarak düşünülmüş, ‘tasarlanmış’, sonradan nesneleşmiş planlardan, simgelerden vs. oluşan bu mekân soyutlama içerir, şöyle ki bu mekân zihinsel olarak düşünülmüş ve belirli bir mekânsal pratik aracılığıyla nesneleşmiştir.” (Ghulyan, H. 2017). Temsil mekânları “kullanıcıların her gün yaptıklarının” (Lefebvre, 2014) somut mekânıdır, hesapların değil “öznelerin” mekânıdır, “bir halkın ve bu halka mensup her bir kişinin tarihi” (Lefebvre, 2014) ile ilgilidir, dolayısıyla hesaplar içeren tasarlanmış mekân ve mekânsal pratiklere kıyasla “ne tutarlığa ne de bağlantıya mecburdur” (Lefebvre, 2014). Lefebvre, mekân ve mekân üretimi süreçlerini insan ve bedeni temel eksen olarak, süreçteki insan bedeninin deneyimlerinin incelenmesi için sunar.

Şekil 2.2: Ortak çalışma mekânı örneği The Assemblage giriş salonu

Kaynak: *It's time to Assemble*. <https://www.theassemblage.com> [erişim tarihi 15, Mart, 2021]

Lefebvre'nin mekânın üretiminde işaret ettiği üretim sadece ekonomik şeyler değildir. Bahsedilen üretim aura üretmek veya bilgi üretmek, toplumu oluşturan her şeyi üretmektir. Toplum mekânın yaratılışı (genesis), ritim ve formlardan oluşan bütünüdür. "Ortak çalışma mekânlarına toplumsal bir ürün olarak bakıldığında, içinde belli bir zaman içinde oluşan topluluk üretim tarzına göre kendine özgü bir mekân üretmektedir. Üretim ilişkilerine toplumsal varlık kazandıran, mekânsal varlıklardır. Ortak çalışma olgusu için tasarlanan çalışma alanları, kişilerin o mekânda çalışmadan önce ve çalışırken ki algılarını etkilemektedir". Tüm bunların bütününde mekânın imkân verdiği, imkânın ise mümkün kıldığı düşüncesi vardır (Cetiz 2017). Mekân, sahip olduğu planlama ve donanım ile kullanıcıya imkân vermekte ve yapmak istediklerini daha ulaşılabilir kılmaktadır.

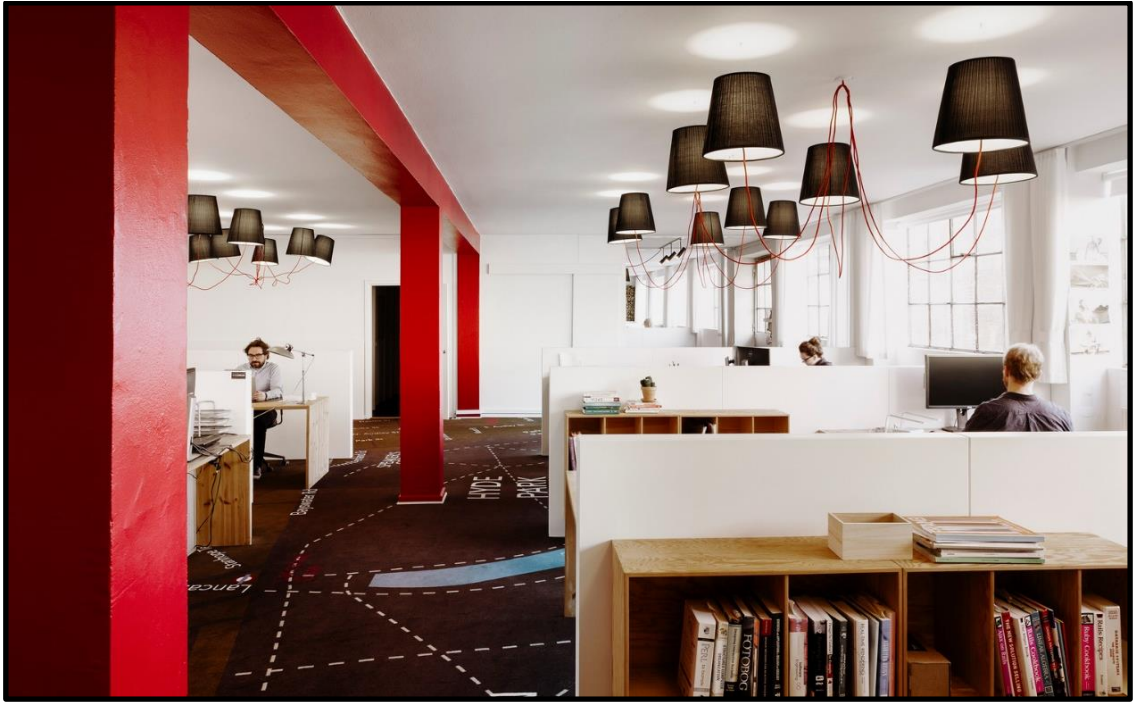
Ortak çalışma mekânları (Şekil 2.2), keskin kurallara sahip olmayan mekânın işlev ile şekillendiği özel olarak tasarlanmış, tek bir şirkete ait olmayıp farklı dallarda ilerlemeye çalışan kişilerin veya şirketlerin bir topluluk oluşturup, birbirlerinin yetkinliklerinden faydalanarak işlerini geliştikleri mekânlardır. Dinamik sakinleri için üretken ve işbirlikçi bir ortam sağlamak üzere tasarlanmıştır (Rueb 2010).

2.3.3 Metropollerde Ortaya Çıkışı

Çalışma, insanoğlunun güvenlik barınma ve hayatta kalmak gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak uğruna gerçekleştirdiği bir eylemken, modern yaşamın getirileri şekil, içerik ve amaç değişikliklerine sebep olmaktadır. Dijital devrim ve hızı gün geçtikçe artan şehir yaşamı, çalışma şekilleri ve çalışma mekânlarını sorgulatmış, Bernie DeKoven tarafından da ilk kez 1999 yılında işbirlikçi çalışma şekli olarak ortak çalışma anlayışı öne çıkmıştır (Cetiz 2017).

2002’de henüz ortak çalışma kavramı yokken Viyana’da girişimciler için ‘birlikte çalışmanın annesi’ Schraubenfabrik adında bir merkez kurulmuştur (Scharaubenfabrik). Yılın sonunda Danimarka’da kendisini “kahve barı, tasarım mağazası, yaratıcı şirketler için çalışma alanları ve biraz daha fazlası” olarak tanımlayan LYNfabriken kafe ve çalışma mekânını birleştirerek çalışma alanlarına yeni bir şekil kazandırmıştır (Şekil 2.3).

Şekil 2.3: LYNfabriken ortak çalışma mekânı

Kaynak: Workspace. <https://www.lynfabrikken.dk/officehotel> [erişim tarihi 15, Mart, 2021]

Şekil 2.4: San Francisco şehrindeki Spiral Muse'de ortak çalışma mekânı

Kaynak: Coworking: Community Office Space for Writers and Programmers.
<http://codinginparadise.org/coworking/> [erişim tarihi 3, Mart, 2021]

2005 yılında ilk resmi ortak çalışma mekânı Brad Neuberg tarafından sosyal işletmelere ve ev ofislerindeki verimsiz iş hayatına tepki olarak San Francisco şehrindeki Spiral Muse'da açılmıştır (Şekil 2.4). Haftada iki gün beş ila sekiz masaya ücretsiz internet, öğle yemeği, meditasyon molaları, bisiklet turlarını kapsayan hizmeti bir yıl ücretsiz verdikten sonra Hat Factory adı ile yoluna devam etmektedir (Foertsch ve Cagnol 2013).

Şekil 2.5: Jelly ortak çalışma mekânı

Kaynak: Jelly: The gateway drug to coworking. <https://nwc.co/3/jelly-the-gateway-drug-to-coworking/> [erişim tarihi 3, Mart, 2021]

2006 yılında kurucu ortakları arasında Brad Neuberg, Chris Messina ve Tara Hunt olan Hat Factory ilk tam zamanlı ortak çalışma mekânı olmuştur. Aynı yıl New York'ta Amit Gupta ve Luke Crawford adlarında iki oda arkadaşı Jelly (Şekil 2.5) adıyla ortak çalışma hareketini başlatmışlardır. Jelly, gayriresmi bir ortamda iş birliği yapmak için zaman zaman bir araya gelen küçük bir grup insan topluluğuna verilmiş addır. Herhangi bir taahhüt veya maliyet olmaksızın fikir alışverişine fırsat sunmaktadır (Foertsch ve Cagnol 2013). New York'tan başlayıp birçok farklı şehirde oluşturulan Jelly grupları girişimcilerin bu alandaki açığı fark etmelerini sağlamış ve 2007 yılına gelindiğinde dünya çapında ortak çalışma mekânlarının sayısı 75'e ulaşmıştır (Selman 2016).

2008 yılında 'South By Southwest (SWSW: ABD'de yapılan bir dizi interaktif etkinlik.) sırasında ilk gayriresmi ortak çalışma buluşmaları gerçekleşmiştir. 2008 yılı sonuna kadar, dünya çapında yaklaşık 160 ortak çalışma mekânı açılmıştır (Foertsch ve Cagnol 2013).

2009'da ortak çalışma mekânlarını anlatan ilk kitap *'I'm Outta Here! How Coworking is Making the Office Obsolete'* (Ben Kaçar! Ortak Çalışma Ofisleri Nasıl da Modası

Geçmiş Yapıyor?) yazılmıştır. Kitap ABD'deki iş yeri devrimini başlatan insanlar ve mekânlar hakkındadır.

2010 yılında günümüzde de devam ettirilen Brüksel'deki ilk resmi 'Ortak Çalışma Konferansı' düzenlenmiştir. İlk konferansta, dünya çapında 600 ortak çalışma şirketi/markası katılmıştır ve bunların çoğu Kuzey Amerika'da yer almaktadır (Foertsch ve Cagnol 2013).

2011'e gelindiğinde büyük şirketler ortak çalışma mekânlarını deneyimlemeye başlamış ve merkezi Hannover'da bulunan Avrupa'nın en büyük turizm şirketlerinden TUI tarafından Modul 57 kurulmuştur. Bunun yanı sıra aynı yıllarda ING Bank da Network Orange'ı açmış (Foertsch ve Cagnol 2013), 2012 yılına gelindiğinde ise dünya çapında 2000'den fazla ortak çalışma mekânının bulunduğu gözlemlenmiştir.

Türkiye ve İstanbul özelinde ortak çalışma mekânları incelendiğinde ilk olarak 2012 yılında İstanbul'da Urban Station (Şekil 2.6) ile ortaya çıkmıştır. İki yıl sonra ilk yerel ortak çalışma mekânı olan ve çalışmamıza da konu olan Kolektif House açılmıştır. Aynı yıl Joint Idea adlı kurum açılırken bir yıl sonra Atölye İstanbul hizmet vermeye başlamıştır. 2016 yılına gelindiğinde ise Habita, Impact Hub, Workhaus ve Levent Ofis adlı ortak çalışma mekânları açılmış ve böylece ortak çalışma mekânlarının sayısı İstanbul'da da artmıştır.

2012'den günümüze ortak çalışma mekânları üç kat büyümüştür. Her geçen gün mali açıdan zorlaşan şehir hayatı, kira maliyetlerinin ve ofis giderlerinin artması girişimcileri ve/veya firmaları ortak çalışma mekânlarına yönlendirmektedir.

Şekil 2.6: Türkiye'de ilk ortak çalışma mekânı Urban Station

Kaynak: Urban Station Türkiye. <https://webrazzi.com/2012/09/19/urban-station/> [erişim tarihi 2, Nisan, 2021]

Ortak çalışma mekânlarının çalışma hayatında işleyişe katkıları; benzer çalışma alışkanlıklarına sahip bireyleri bir araya getirerek yeni arkadaşlıklar kurulmasını ve iletişim ağının genişlemesine ve yeni ortaklıklar kurulmasına sebep olan sinerjiyi yaratmaktır. Farklı sektörlerde, farklı amaçlar için çalışan bireyleri bir araya getirerek ilham verici fikirlerin ortaya çıkmasına ve birbirlerinden farklı yöntemlerin öğrenilmesi ile yeni alanlar açılmasına sebep olmaktadır. Farklı kültürlerde bireylerin bir araya gelmesi düşüncelerde esneklik ve geniş bakış açısı, kendini ifade edebilme yeteneği ve özgüven kazandırmaktadır.

İş birliği ön planda olan yeni çalışma anlayışı, keskin kurallara sahip olmayan işlevsel mekânlarıyla her an her yerde çalışmak isteyen bireylerin, metropollerde maliyetlere rağmen merkezi noktalarda çalışma isteklerine imkân vermektedir. Bu şekilde ortaya çıkan mekânların hem iç hem de dış organizasyonlarında doğal elemanların varlığının, metropollerde yaşayan ve çalışan bireyi nasıl etkilediği incelenmiştir.

3. ÇALIŞMA MEKÂNLARINDA DOĞAYA İHTİYAÇ VE ONARICI ÇEVRELER

Bu bölümde, çalışma mekânlarında biyofilik tasarım gözden geçirilmiştir. Onarıcı çevre (restorative environment) teorisinin önerdiği gibi doğaya ve doğal unsurlara temas etmenin potansiyel iyileştirici faydalarını incelemede uzun bir geleneğe sahip olan çevresel psikoloji literatürüne odaklanılmıştır.

Doğanın çalışma ortamlarındaki potansiyel rolüne bakarken, önce bu rolün kaynaklandığı kuramsal arkaplanlar için teorik nedenler tartışılmış ve daha sonra çalışma ortamında gerçekleştirilen bazı deneysel çalışmalar irdelenmiştir.

3.1 İNSANIN ÇALIŞMA MEKÂNLARINDA DOĞAYA İHTİYACI

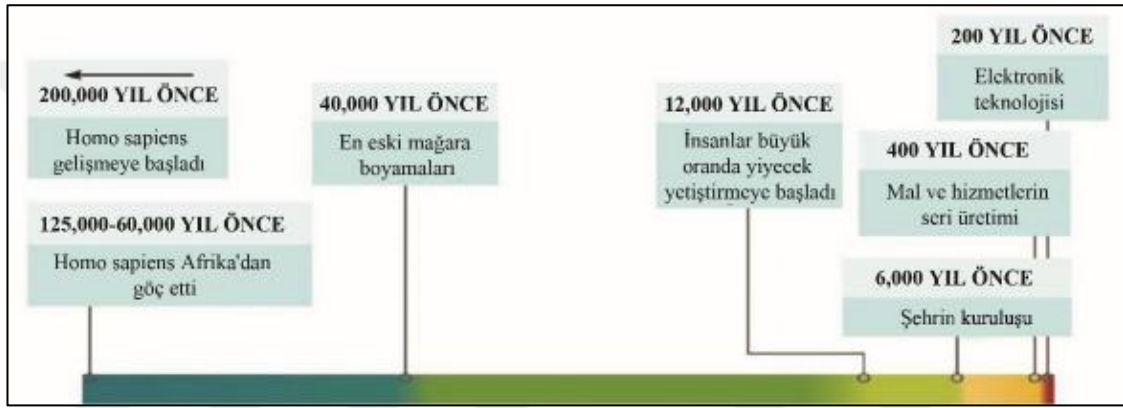
İnsanın var oluşundan beri süregelen çalışma hayatı, zaman içinde değişime uğramış ve dönüşerek günümüze kadar ulaşmıştır. 2000’li yılların başından itibaren ortaya çıkan ortak çalışma mekânları, eğilimli olduğu tabiattan uzaklaşmakta ve kalabalık şehirlerde yaşama zorunluluğu ile karşı karşıya kalan metropoldeki bireye öncekine kıyasla daha doğal bir ofis ortamı imkânı da sunmuştur.

İnsanlık tarihinin başlangıcı 8-10 bin yıl önce, tarımın ve köylerin ortaya çıkmasına indirgenemez; bunun daha ötesinde homo sapiens türünün var oluşu milyonlarca yıl öncesinde başlamaktadır. Bunun yüzde birlik bölümü dışındaki tüm süreçte insan diğer organizmalarla bir arada, avcı-toplayıcı gruplar olarak hayatta kalmıştır. İnsan teknolojinin yönettiği bir dünyada değil, biyomerkezli bir dünyada evrimleşmiştir. Bu nedenle, sadece bir iki kuşaktır kentsel ortamda yaşayarak, milyonlarca yıl sürmüş öğretinin silinmiş olmasını beklemek olağandışıdır (Wilson 1996).

İnsanlık tarihine bakarak, insan sosyal bir varlık olarak yaşamı boyunca maruz kaldığı türlü durumlarla etkileşim içinde olan bir organizmadır diyebiliriz (Tablo 3.1). Tehdit edici uyaranlara maruz kaldığında olumsuz duygu durumları geliştirmektedir. Hayattan

beklentilerin yükselmesi, sosyal ilişkilerin karmaşılaşması, iş yoğunluğunun artması, sorumlulukların fazlalığı ve doğadan kopuk kent merkezlerinde yaşıyor olmak doğanın bir parçası olarak evrimleşmiş insan için baskıyı arttırmaktadır. İnsan ve yapılı çevre üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında insanın üzerindeki baskıyı arttıran ve olumsuz bir psikolojinin oluşmasına sebep olan durumlardan biri de günlük yaşam çevrelerinde, hem iç hem de dış mekân organizasyonlarında doğal elemanların varlığının azalarak insan ve doğa arasındaki bağın zayıflamasıdır.

Tablo 3.1: Geçmişten günümüze insan ve doğa ilişkisi

Kaynak: Kerllert ve Calabrese (2015), The Practice Of Biophilic Desingn.

Türümüz fiziksel olarak son halini 40.000 yıl önce almıştır. İnsan bu süreç içinde iki önemli kültürel değişim geçirmiştir. İlki yaklaşık 12.000 yıl önce başlayan tarım devrimi, diğeri ise 300 yıl kadar önce başlayan sanayi devrimidir. Sanayi devrimine kadar insan doğa ile birebir etkileşimdedir. Ancak sanayileşme ile birlikte kent yaşamına talep ve göç artmış ve bu süreçte doğadan kopuş başlamıştır (Ertürk 1996; Çorakçı 2016).

Her geçen gün yoğunluğu artan nüfus, 20.yy. ortalarına doğru yoğunluğunun yüzde 60'ını kent merkezlerinde barındırmaya başlamıştır. Yoğunluk, insanın mekânlardaki yaşam kalitesini oldukça düşürmüş, doğal çevresinde yaşayıp üreten insan, birden çok sıkışık bir yapılı çevrede yaşamaya, üretmeye başlamıştır. Hem doğasına aykırı bir çevrede yaşayıp hem de gün boyu doğadan soyutlanarak performans göstermesi

beklenen bireyin, bu şartlar altında stres ve kaygı düzeyi artmakta, aynı zamanda verimliliği de düşmektedir (Yue 2017; Lottrup ve ark. 2013).

3.2 BİYOFİLİ HİPOTEZİ ÇERÇEVESİNDE DOĞANIN ONARICI ROLÜNÜN İNCELENMESİ

Wilson'a (1984) göre insan ve doğa etkileşiminde, insanın biyolojik varoluşu ve var olduğu doğal çevre ile oluşturduğu bağ etkin bir rol oynar. Wilson, insanın canlı organizmalara karşı doğuştan gelen duyuşal yatkınlığı olarak tanımladığı biyofilinin tek başına bir içgüdü olmadığını; duyular, hoşlanma-tiksinme, korku-kayıtsızlık, huzur-kaygı gibi geniş öğrenme kuralları kompleksi olduğunu ve tüm bu duyguların bir araya gelerek kültürel sembolleri oluşturduğunu savunmaktadır. İnsanlar doğal ortamlarından uzaklaştıklarında, günümüz dünyasına uyum sağlayamamış ve biyofilik öğrenme kurallarının yerini modern karşılıkları alamamıştır. Çağın oluşturduğu yapay ortam ve koşullarda bu özellikler körelmiş ve söz konusu özellikler çekinik gen gibi nesiller boyu aktarılmaya, aynı zamanda farklı durumlarda ortaya çıkmaya devam etmektedir (Wilson 1996).

Edward O. Wilson 1984'te insanın doğal yaşama ve doğal sistemlere doğuştan gelen bir yatkınlığının olduğunu, "Biyofili Hipotezi" olarak tanımlamaktadır. İnsanlar ve diğer ekosistemler arasında içgüdüsel bir ilişki olduğunu öne sürmektedir. Biyofili, "biyo" (yaşam) ve "philia" dan (aşk) oluşan bileşik bir kelimedir (Ulrich ve ark. 1991). Bu hipoteze göre, avcı toplayıcı ve çiftçi olarak uzun süre devam etmiş olan geçmişimiz göze alındığında, doğal çevrenin bilişsel ve duygusal sistemimizi etkilememiş olması düşünülemez. Türün modern üyelerinin miras aldığı beyin, doğal ortamdan bilgi almaya, işlemeye ve değerlendirmeye uyum sağlamış, bu evrimsel sürecin bir ürünü olmalıdır (Gullone 2000; Wilson 1984; 1993).

Biyofilinin evrimleştiği sürecin biyokültürel bir süreç olduğu ve bu süreçte kalıtsal öğrenme ilkelerinin kültürü detaylandığı, biyofilik eğilimleri öngören genlerin ise kültürel bağlamda doğal seleksiyon tarafından yayıldığı ileri sürülmektedir (Gullone 2000; Wilson 1993;). Biyofili hipotezine göre, insanlar doğal ortamdan uzaklaştırıldığında, biyofilik öğrenme kurallarının yerini modern karşılıkları

alamamaktadır. Zamanla körelseler de, uygun ortam bulduklarında ortaya çıkmak üzere nesilden nesile aktarılmaktadır.

Wilson (1993; s. 32)'un belirttiği gibi;

Kısacası beyin, makineyle düzenlenmiş bir dünyada değil, biyomerkezli bir dünyada gelişti. Bu nedenle, tümüyle kentsel ortamlarda bir veya iki kuşaktan fazla var olan küçük halkların küçük bir azınlığında bile, o dünyayla ilgili tüm öğrenme kurallarının birkaç bin yılda silindiğini bulmak oldukça sıra dışı olacaktır.

İnsanlığın hayatın geri kalanıyla olan bağlarının az bir kısmının anlaşıldığı, bu bağların yeni bilimsel araştırmalara muhtaç olduğu düşünülmektedir (Wilson 1996).

Yeni bir yaşam şekline kişinin kendini adapte etme çabası, kişiler üzerinde birçok olumsuz etkiye sebep olmaktadır (Kaplan 1992). Birkaç nesil öncesi kentsel çevrede yaşamaya başlayan insan için uyum sağlamanın zor olacağı belirtilmektedir (Wilson 1993). Onarıcı olarak, doğal dünyayla temas kurmanın canlandırıcı etkilere neden olduğu ileri sürülmektedir (Ryan ve ark. 2010). Doğaya temasın onarıcı faydalarının altında yatan olası mekânizmalar, çevresel psikoloji literatüründe (enviromental psychology) her biri farklı onarım türünü inceleyen iki ana teori ile tanımlanmıştır. Bunlardan ilki Dikkat Onarım (Restorasyon) Teorisi (Attention Restoration Theory-ART) (Kaplan 1995), ikincisi Stres Kurtarma Teorisidir (Stress Recovery Theory – SRT), (Ulrich 1983; Ulrich ve ark. 1991).

3.2.1 Dikkat Onarım (Restorasyon) Teorisi

Dikkat onarım teorisi, insanın dikkatini verme ve doğal içeriğe (ör. bitki örtüsü, su) olumlu yanıt verme konusunda öğrenilmemiş bir yatkınlığı olduğunu öne süren temsili bir teoridir. Doğal ortamların kentsel ortamlardan daha onarıcı olduğunu gösteren çok sayıda bilimsel çalışma vardır (Herzog ve ark. 2002; Kaplan 2001; Purcell Peron ve Berto 2001; Herzog ve ark. 1997; Kaplan 1995; Tennessen ve Cimprich 1995; Ulrich ve ark. 1991; Ulrich 1984). Berto (2005) onarıcı ortamlara temas etmenin ve dikkat kapasitesinin geri kazanılması adlı çalışmasında amaç onarıcı ortamların dikkat performansı üzerindeki olumlu etkilerini araştırmaktır. Şu yollar izlenilmiştir; katılımcılar ilk olarak, sürekli dikkat testi (SART : Sustained Attention to Response. Test Sürekli dikkati (Robertson ve ark. 1997) ve / veya engelleme kapasitesini (Manly

ve ark 1999) ölçen, bilgisayar tarafından yönetilen bir paradigmadır.) yapılarak zihinsel olarak yorulmuş, ardından onarıcı olan veya onarıcı olmayan ortam görsellerine maruz bırakılmış ve ardından ikinci kez sürekli dikkat testi yapılmıştır. Sonrasında Korpela ve Hartig'in (1996) Algılanan Onarıcılık Ölçeği'nin (PRS: Perceived Restorativeness Scale. Beş onarıcı niteliğin algısını ölçer: uzakta olma, hayranlık, tutarlılık, kapsam ve uyumluluk.) kısa bir sürümünü kullanarak fotoğraf ile gösterilen her sahnenin onarıcı değerini derecelendirmeleri istenmiştir. Anket onarıcı olması muhtemel ortamların dört özelliği; “uzak olmak”, “büyülenme”, “genişlik” ve “uyumluluk” özellikleri ile sınıflandırılmış soruları içermektedir. Kaplan'ın (1995) da belirttiği gibi bu çalışmada onarıcı ortamlara temas etme süresinin önemli olduğu ve daha fazla araştırmayı hak ettiği düşünülmektedir. Tamamen eski haline dönme süresi muhtemelen görevin zorluğuna ve uzunluğuna (görev sırasında kişinin ne kadar yorulduğuna), çevrenin doğası gereği ne seviyede onarıcı olduğuna ve onarıcı ortamın ne kadar süreyle deneyimlendiğine bağlıdır.

Başka bir deyişle, modern insanların sıklıkla yaşadığı zihinsel yorgunlukta günlük aktiviteleri etkin bir şekilde yerine getiremez, bu nedenle sağlıklı bir şekilde günlük yaşamı sürdürmek için belirli bir düzeyde dikkat gösterilmelidir. Bu amaç için "onarıcı ortam", tükenmiş dikkati geri kazandırabilecek bir ortam anlamına gelir. Kent yaşamından bıkmış modern insanlara ormanla temsil edilen doğal çevre, bu teoriye duyulan ihtiyacı vurgulayan tipik bir iyileşme ortamıdır (Lee ve Park 2018; Kaplan ve Kaplan 1989).

Zihinsel yorgunluk için stresin aksine tehdit edici veya hoş gitmeyen bir durum olması gerekmemektedir. Zihinsel yorgunluk, odaklanmış veya yönlendirilmiş dikkat gerektiren sürekli zihinsel çabanın sonucudur. Yorulan şey kişinin çaba gerektiren taleplere odaklanma kapasitesidir. Konsantre olma yeteneği azalır, hata yapma olasılığı artar. Zihinsel yorgunluk diğer çalışanlardan rahatsız olmak, huzursuzluk ve sosyal olarak sorumsuzluğa kadar çeşitli şekillerde ifade edilebilmektedir. Bu tür yorgunluklardan kurtulmak için dikkat mekânizmasının dinlendirilmesi gerekmektedir (Kaplan 1993). Onarım; duyuşal, fiziksel ve dikkat onarımını kapsayan kısa süreli, ruh hali benzeri bir durumdur. Onarım farklı zamanlarda farklı seviyelerde

gerçekleşmektedir. Doğal ortamların (gerçek mekân veya zihinde oluşturulan) ve aktivitelerin onarım üzerindeki etkisi ilgi çekmektedir (Kaplan ve Kaplan 1989). Onarıcı olması muhtemel ortamların dört özelliği belirtilmektedir. Kaplan ve Kaplan'a (1989) göre "uzak olmak", "büyülenme", "genişlik" ve "uyumluluk" özelliklerine sahip doğal, yeşil ortamlar stresin giderilmesine katkıda bulunurken, ruh ve zihinde meydana gelmiş olan yorgunluğa karşı onarıcı etkiye sahiptir. Araştırmacılara göre bu faktörler doğal ortamlarda yaygın olarak bulunmaktadır.

Uzak olmak (being away): Farklı bir ortamda olma duygusudur (mesafe, uzak olmanın gerekli bir bileşeni değildir). Uzakta olma duygusu yaratmanın üç yolu vardır. Biri, çevredeki istenmeyen dikkat dağıtıcı şeylerden kaçınmaktır. Bir diğeri, kişinin olağan işinden ve onu hatırlatan şeylerden uzaklaşmasıdır. Üçüncüsü, belirli amaçların takibini askıya almaktır. Onarım, üçünün de bir durumda bulunduğu ölçüde etkinleştirilir. Günlük endişelerden ve kişinin olağan zihinsel içeriğinden gelen psikolojik mesafeden geçici bir rahatlamayı mümkün kılan bir yer veya faaliyet değişikliği anlamına gelmektedir (Kaplan ve Kaplan 1989). Ayrıca, aranan mesafenin coğrafi olması gerekmediği gibi tamamen psikolojik veya ikisinin bir karışımı olabilir. Uzak olmakla ve potansiyel psikolojik sonuçlarıyla ilgili çok sayıda çalışma, stresin azaltılması beklentileriyle örtüşen gürültü ve aşırı uyarım yükü gibi koşullardan kaçma arzusunu göstermektedir (Hartig ve ark. 1997).

Büyülenme (fascination): Dikkatlerin zahmetsizce bir şeye odaklanmasıdır. Onarım büyülenmeyi uyandıran bir ortamda meydana gelebilmektedir. Bir sahne kişinin dikkatini zahmetsizce tutabildiğinde dikkat dağıtıcı unsurları engellemeye gerek olmadığından yönlendirilmiş dikkat kapasitesi geri kazanılabilmektedir. Büyülenme, çevresel içerikler veya aktivite süreci ile etkileşime girebilmektedir (Kaplan ve Kaplan 1989). Büyülenme, belirli içeriklere ve olaylara gidebilir ve aynı zamanda, kapsam duygusuna katkıda bulunan anlamlandırma ve keşif süreçlerinde de yakalanabilir (Hartig ve ark. 1997).

Genişlik-Kapsam (extent): Kapsam, içinde bulunduğu alanın ölçeğini ifade eder. Alan, yakın çevreyi ve gözden uzak ancak hayal edilen yerleri kapsayabilir. Bu duyu, hemen

algılanan unsurların ve ipuçlarının ilişkisinden kaynaklanır ve keşif üzerine daha fazla bilginin mevcut olduğunu göstermektedir (Hartig ve ark. 1997; Kaplan ve Kaplan 1989). Kapsam, Kaplan ve Kaplan (1989) tarafından bağlantılılık ve kapsamın bir işlevi olarak ele alınmıştır. Bağlantılılık, hemen algılanan çevresel unsurların veya özelliklerin hem birbirleriyle hem de bir bütün olarak alanın zihinsel temsili gibi bazı daha büyük organizasyonel yapılarla ilişki olduğunu ifade eder. Gözden uzak ama hayal edilen yakın çevreyi ve alanları kapsayabilir (Hartig ve ark. 1997).

Uyumluluk (compatibility): Uyumluluk, kişinin hedefleri ve eğilimleri arasındaki eşleşmedir. Bununla birlikte çevre koşullarına göre kişiye yapılan talepleri ve amaca yönelik ve gerekli aktiviteleri desteklemek için çevrede bulunan bilgi kalıplarını ifade etmektedir (Kaplan 1983). Ortamın sağladığı fırsat ve kısıtlamalar ile bir kişinin eğilimleri arasındaki uyumu ifade etmektedir (Kaplan ve Kaplan 1989). Bu formülasyon, kişinin bir ortamdaki faaliyetinin, çevresel zorunlulukların ve kişisel niyetlerin bir işlevi olduğunu kabul etmektedir. Ayrıca, bir faaliyete katılma potansiyelini, o etkinliği desteklemek için çevrede bulunan bilgilerin bir işlevi olarak görmektedir. Uyumluluk, kişinin yapmak istediği şeyin ortamın talep ettiği ve desteklediği ile eşleştiği durumlarda bulunabilir. Destekleyici bilgi kalıpları ilginç olduğunda ve bir kapsam duygusuna katkıda bulunduğunda uyumluluk algısı yüksektir. Yüksek düzeyde uyumluluğun, özellikle derin ve kalıcı sonuçlara katkıda bulunabilecek düşünceye izin verdiği düşünülmektedir (Hartig ve ark. 1997).

Doğal ve yeşil ortamların insan üzerindeki etkisi daha genel kapsamda incelendiğinde bireyler inşa edilmiş ortamlar yerine doğal ortamları seçme eğilimindedir (Van den Berg ve ark. 2003; Hartig ve ark. 1996; Kaplan ve Kaplan 1989; Ulrich 1981). Deneysel bir çalışmada Pilotti ve ark. (2014), bir iş gününün sonunda doğal ortamların videosunu izlemenin sürdürülen dikkati ve uzun vadeli hafıza performansını önemli ölçüde artırdığını bulmuşlardır (Malekinezhad ve bin Lamit 2018). Kontrollü bir laboratuvar deneyinde, Raanaas ve ark. (2011) ofis ortamlarında doğaya bakmanın onarıcı deneyim oluşturabileceğini ve dikkat kapasitesi işleyişinin ölçüleri üzerinde farklılıklar yaratabileceğini göstermişlerdir (Malekinezhad ve bin Lamit 2018). Kaplan ve ark.'nın (1988) 168 çalışan üzerinde gerçekleştirmiş olduğu çalışmada, doğayla bir şekilde

(pencereden doğa manzarası görme imkânı vb.) teması olan çalışanların masa başı ve penceresiz ortamda çalışanlara nazaran daha az rahatsızlık belirttikleri gösterilmiştir (Kaplan 1993).

3.2.2 Stres Kurtarma Teorisi

Ulrich ve ark. (1991) stresi kişinin refahı tehdit eden bir duruma psikolojik, fizyolojik ve genellikle davranışlarla yanıt verme süreci olarak görürken aynı zamanda insanların kaçınmaya çalıştıkları ve insan performansı, işleyişi, refahı ve sağlığı üzerinde zarar veren olumsuz bir durum olarak görmektedirler. Ulrich'in teorisi, yalnızca çevresel stres faktörleri ve zihinsel yorgunluğa değil, her türlü stresten kurtulmayı kolaylaştıran fiziksel ortamlara odaklanmaktadır. Stres Kurtarma Teorisi, doğal manzaraların stresin azaltılacağı yerler olduğunu öne sürmektedir (Han 2003; Ulrich 1984). Bir kişi yüksek düzeyde stres yaşıyorsa, doğayla bir şekilde temas halinde olmak hızla olumlu bir etki ortaya çıkartmakta ve olumsuz duyguları ve stresli düşünceleri azaltmaktadır (Hartig 2007; Ulrich ve ark. 1991). Stresin iyileşmesi, duygusal durumlardaki ve stres tepkisinin fizyolojik boyutlarının aktivitesindeki faydalı değişikliklerle kendini gösterebilir.

Stres onarımına (stress recovery) dayalı araştırma, stres tepkisinin ana bileşenleri olarak kan basıncı, kalp hızı, kortizol konsantrasyonu ve kas gerginliği ölçülerek doğa temasının insan fizyolojisi sistemindeki değişiklikler üzerindeki etkisini izler. Örneğin, deneysel bir çalışmada, Tyrväinen ve ark. (2014), Helsinki'de üç gruba böldüğü 77 denek ile kısa süreli doğa ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. Birinci grup, test grubu, yapılı şehir merkezine, ikinci grup parka ve üçüncü grup ise ormana gönderilmiş. Stres tepkisinin fizyolojik bir göstergesi olarak tükürük örneği almak yoluyla kortizol konsantrasyonu ölçülmüştür. Sonuçta doğal elementlerin bulunduğu ortamlara yapılan ziyaretten sonra bireylerin kortizol seviyelerinin önemli ölçüde düştüğü tespit edilmiştir (Malekinezhad ve bin Lamit 2018). Bireyin doğada veya doğal elemanlar içeren çevrede zaman geçirdikten sonra stres seviyesinde düşüş olduğu ifade edilmektedir.

3.3 BİYOFİLİK İÇMİMARİ TASARIM UNSURLARININ ÇALIŞMA MEKÂNLARINDA İNCELENMESİ

İnsanlar hayatta kalabilmeleri için doğal ortamlar hakkındaki bilgileri özümsemek ve onlar hakkında beklentiler geliştirmek zorunda kalmaktadır. Ayrıca genetik olarak doğal ortamlarda çalışacak şekilde programlanan insan, doğal olmayan ortamlarda etkili bir şekilde çalışmakta güçlük çekmektedir (Berto ve Barbiero 2017; Knopf 1987). Aslında, insanlar evrimleştikleri ortamlara benzer özelliklere sahip olan ortamlarda etkili bir şekilde işlev görmektedir. İnsanların çevresel seçimlerini etkileyen genetik olarak belirlenmiş önyargılara dair de kanıtlar mevcuttur (Berto ve Barbiero 2017; Balling ve Falk 1982; Kaplan 1977). Bu kanıtlar altı özellik üzerinden bu bölümün alt başlıklarında detaylıca ele alınmıştır. Doğal ortamların bu özelliklerinden biri okunaklılıktır (Kaplan 1976), birey kolayca kavrayabildiği ve tahmin etme ihtiyaçlarına hizmet eden mekânları tercih etmektedir (Kaplan ve Kaplan, 1989). Diğer bir özellik gizemlilik (Kaplan 1977), merak uyandıran, keşfetmeyi teşvik eden ortamları seçmektedir. Diğer bir özellik de sığınmadır (Appleton, 1975). Güvenliği, konforu ve hayatta kalmayı tehdit eden çevre unsurlarından korunmayı sağlayan ortamları tercih etmektedir (Berto ve Barbiero 2017).

Kentsel çevremizde doğa yoksunluğu gün geçtikçe daha fazla hissedilmekte, ruh ve beden sağlığını tehdit etmektedir (Ulrich 1991; Kaplan 1995). Dikkat onarımı ve stres kurtarma teorileri doğaya temas etmenin insan işleyişini olumlu yönde etkileyeceğini ve doğal ortamların kentsel ortamlara tercih edildiğini vurgulamaktadır (Berto, R., ve Barbiero, G. 2017). Birey, gündelik hayat içerisinde yoğun bir yapıli çevre içerisinde olmak değil, doğal bir çevrede olmak üzere evrimleşmiştir (Kaplan 1977). Bilinçli tasarlanmamış yapıli çevreler bize ihtiyaç duyduğumuz kalitede yaşam ve üretim imkânları sunmamaktadır. Biyofilik tasarım ile öğrenmenin ve üretimin gerçekleşeceği fiziksel çevrelere, kullanıcıların hayatlarını kolaylaştıracak, ruh ve bedensel sağlıklarına iyi gelecek müdahalelerde bulunulabileceği öngörülmektedir (Burnard, M. D., ve Kutnar, A. 2015; Tyrva'inen et al. 2014; Park et al. 2007; Hartig 2004; Hartig et al. 1997; Herzog et al. 1997; Kaplan 1995; Kaplan and Kaplan 1989).

Biyofilik tasarım, yapılı çevrenin tasarımında doğal sistemlerin ve süreçlerin kullanılmasını teşvik eden bir tasarım felsefesidir. Biyofilik tasarım, insanların doğal dünya ile doğuştan bir bağa sahip olduğunu ve bu nedenle doğal dünyaya temas etmenin insan sağlığı için önemli olduğunu öne süren biyofili hipotezine dayanmaktadır. Bununla birlikte, kentleşme, bina tasarımı ve yaşam tarzı gibi toplumsal eğilimler nedeniyle günümüz toplumlarında doğa ile insan etkileşimi genellikle eksiktir. Biyofilik tasarımın arkasındaki fikir, insanların daha çok ihtiyaç duydukları doğayla temas kurabilmeleri için doğal özellikleri ve sistemleri yapılı çevreye dâhil etmektir (Gillis ve Gatersleben 2015; Kellert ve ark. 2011).

Tablo 3.2: Biyofilik İçmimari Tasarım Unsurları

1.Çevresel Özellikler	2. Doğal Şekil Ve Biçimler
Doğal Hava	Organik Biçim
Gün Işığı	Süsleme, Desen, Motif
Manzara	Biyomimikri
Su	Yapay ve Teknolojik Doğa
Renk	
Ateş	3. Doğal Örüntü Ve Süreçler
Bitkiler	Duyusal Çeşitlilik ve Enformasyon
Hayvanlar	Büyüme, Değişim ve Yaşlanma
Doğal Malzemeler	Organizasyon Prensipleri
	Oran
4. Işık Ve Mekân	5. Yerel (Bağlamsal) İlişkiler
Filtrelenmiş ve Yaygın Işık	Coğrafi ve Ekolojik Bağ
Sıcak Işık	Tarihsel ve Kültürel Bağ
Biçimsel Işık	Mekânın Ruhı
Aydınlatma Elemanları	
Genişlik	6. Evrimsel İnsan-Doğa İlişkileri
İç ve Dış Mekân İlişkisi	Barınma, Güvenlik, Hâkimiyet
Mekânsal Çeşitlilik	Merak, Heyecan, Keşif, İcat
Biçimsel Mekân	Estetik Beğeni, Duygusal Bağ
Referans Noktası	Korku, Hayranlık, Saygı, Ruhanilik

Kaynak: Biyofilik İçmimari Tasarım Unsurları Çorakçı, R. E. tablosu (2016)

Biyofilik tasarımın (diğer adıyla biyofilik mimari, ekolojik tasarım veya onarıcı çevre tasarımı) evrimsel biyoloji, ekoloji ve çevre psikolojisini tasarımın temeli olarak ele alarak insan ve doğa arasındaki boşluğu doldurmaktadır (Barbiero ve ark. 2016).

Biyofilik Tasarımın iki temel boyutu vardır organik veya natüralist (organic or naturalistic) ve mekâna dayalı veya yerel (place-based or vernacular) (Çorakçı 2016; Kellert ve ark 2008). Organik veya natüralist boyut, doğada insanın doğuştan gelen doğaya olan ilgisini uyandıran ortamlar olarak tanımlanır ve ayrıca doğrudan, sembolik ve dolaylı deneyimler içermektedir. Mekâna dayalı veya yerel “bir yerin veya coğrafi alanın kültürüne ve ekolojisine bağlanan binalar ve manzaralar” olarak tanımlanmaktadır. Doğrudan deneyim, güneş ışığı, bitkiler, hayvanlar ve doğal temiz hava gibi dünyanın özellikleriyle yapılandırılmamış direk temas odaklanır. Sembolik veya dolaylı deneyim, doğal dünyanın imgeler, fotoğraflar, metaforlar, kopyalar ve benzerleri yoluyla temsilini içerir ve gerçek doğa ile temas gerektirmez. Dolaylı deneyim, örneğin bir akvaryum veya saksı bitkisinin bakımı gibi bir gereklilik olarak insan yönetimine dayanır (Kellert ve ark. 2008).

Biyofilik Tasarım, altı tasarım elemanı, yetmiş özellik ile ilişkilendirilmiştir (Tablo 3.2). Çorakçı 2016 yılında Kellert’ın oluşturduğu Biyofilik Tasarım Unsurları ve Elemanları tablosunu temel alarak İçmimarlık alanına uygun yeni bir tablo hazırlamıştır.

3.3.1 Çevresel Özellikler

Doğal Hava: Doğal havalandırma, insan konforu ve verimliliği için önemli bir tasarım elemanıdır. Biyofilik iç mekânlarda tercih edilen sağlıklı havalandırma şekli yapıda bulunan camların açılması ile temiz havayı içeriye almaktır (Loftness ve Snyder 2008). İnsanlar işlenmiş ve durgun havadansa taze doğal havalandırmayı tercih etmektedir. Önemli koşullar kalite, hareket, akış, his ve koku gibi diğer duyuların uyarılması ve görsel çekiciliği içermektedir (Kellert 2008).

Büyük şehirlerde çalışan bireylerin çoğu günlük yaşamlarının büyük bir kısmını enerji verimliliği gibi nedenlerle sabit camlı, yüksek katlı, yapay havalandırma sistemleri ile havalandırılan binalarda çalışarak geçirmektedir (Kellert 2005). Doğal hava akışını

sağlayamayan iç mekânlar hava kirliliği oluşturmakta ve çalışanları olumsuz etkilemektedir. Leydecker (2013) kitabında iyi hava koşullarının çalışma alanlarında odaklanma ve üretkenliği arttırdığını belirtmektedir.

Yapılı çevredeki doğal havalandırma deneyimi, hava akışı, sıcaklık, nem ve barometrik basınç değişimleri ile artırılabilir. Bu koşullar, açılabilir pencereler gibi basit araçlarla veya daha karmaşık teknolojik ve mühendislik stratejileriyle dışarıya erişim yoluyla elde edilebilmektedir (Kellert ve Calabrese 2015).

Gün Işığı: Yapılı çevredeki çoğu birey tarafından sürekli olarak önemli ve aranan bir özellik olarak tanımlanmaktadır. Yapay ışık yerine doğal ışığın kullanımı moral, konfor, sağlık ve üretkenliği artırabilir. Bu durum, insanların büyük ölçüde gündüz canlısı olduğu gerçeğini yansıtmaktadır (Kellert 2008).

Doğal ışık deneyimi insan sağlığı ve refahı için temeldir. Doğal ışık bilinci aynı zamanda hareketi ve yol bulmayı kolaylaştırabilmekte, konfor ve memnuniyete katkıda bulunabilmektedir. Basit aydınlatmanın ötesinde doğal ışık, ışık ve gölge, dağınık ve değişken ışığın yaratıcı etkileşimi ve ışığın mekânsal özelliklerle bütünleşmesi ile estetik açıdan çekici şekiller ve formlar alabilir. Doğal ışık, cam duvarlar ve tezgâhlar, yansıtıcı renk ve malzemelerin kullanımıyla iç mekânlara derinlemesine getirilebilmektedir. Hareket halindeki ışık deneyimi, (daha açık ve daha koyu alanların tezatlığı) gün içinde farklı zamanlardaki ışık değişimi ile elde edilebilmektedir (Kellert ve Calabrese 2015).

Gün ışığı, uyku ve uyanıklık döngüsünü ve gece-gündüz ile senkronize olan sirkadiyen ritmi (vücut saati) düzenleyen ana uyarıcıdır. Gün ışığına temas etmek vücuttaki melatonin hormonu seviyesini etkileyerek enerji, uyanıklık ve aktivite seviyelerini etkiler. Işığa az maruz kalındığında hormon seviyesi artarak vücutta uyuşukluğa ve depresyona sebep olur. Bu kapsamda çalışma alanında insan davranışları üzerindeki etkisi büyüktür (Kellert 2008).

Güneş ışığı, çalışma ortamları için tercih edilen, çekici ve pratik bir ışık kaynağıdır (Boyce ve ark. 2003). Ofis pencereleri, çalışana dışarıya bakma ve doğal güneş ışığı alma imkânı sağlamaktadır ve her ikisi de iş yerinde doğa teması örnekleridir. Pencereden doğrudan güneş ışığı alan ve almayan odalardaki kullanıcılar üzerinde yapılan araştırma, aydınlık odadaki kişilerin loş odadaki kişilere nazaran sağlık açısından daha iyi durumda olduklarını göstermektedir (Beauchemin ve Hays 1996). Sonuçta insanların duvar alanının yaklaşık dörtte birini kaplayan pencereci odaları seçtiklerini göstermektedir (Largo-Wight ve ark. 2011; Devlin ve Arneill 2003). Bazı araştırmacılar, insanlar ve toplumlar için pencerelerin sağlık yönünden yararlarını sezgisel olarak anladıkları için pencereci ofislerin değerli ve statü sembolleri haline geldiği yorumunu yapmaktadır (Kaplan 2001; Kaplan 1993).

Manzara: Çoğu insan tarafından yapay ve insan hâkimiyetindeki manzaralara nazaran sıradan doğal manzaralar tercih edilir. Kendi kendini sürdürebilen ekosistemlerin deneyimi özellikle tatmin edici olabilmektedir (Kellert ve Calabrese 2015). Kaplan ve Kaplan (1993) çalışmasında pencereden doğa manzarası gören çalışanların diğerlerine kıyasla daha az hoşnutsuz ve daha çok çalışma isteğine sahip olduğu görülmektedir (Louv 2012). Heerwagen ve Orians'ın (1986) yaptıkları çalışmada ise ofislerinde pencere olmayan çalışanlar pencere olanlara kıyasla ortamlarındaki doğa eksikliğini gidermek için daha fazla doğal dekoru çalışma ortamlarına getirdikleri görülmektedir.

Yapılan çalışmalar doğa ortamlarına kısaca bakmanın bile stresten önemli ve hızlı psikolojik ve fizyolojik onarım sağlayabileceğini göstermektedir (Hartig ve ark. 2003; Van den Berg ve ark. 2003; Parsons ve Hartig 2000; Parsons ve ark. 1998; Hartig ve ark. 1995; Ulrich ve ark. 1991; Ulrich 1979). Çoğu doğa manzarası stresi azaltırken doğadan ya da doğal unsurlardan yoksun çoğu bina veya kentsel ortam (sokaklar, otoparklar, doğasız bina dış cepheleri, penceresiz odalar) onarım sağlamakta başarısızdır. Hatta bazı durumlarda stresi arttırmaktadır (Van den Berg ve ark. 2003; Ulrich 1979).

Doğal bir ortamı deneyimlemek için çok kısa bir fırsat bile onarım işlevine hizmet edebilmektedir. Bu nedenle, pencereden doğal unsurlara ait bir görüntü, kişinin yönlendirilmiş dikkatine kısa bir mola veren mikro onarıcı deneyim olarak

adlandırılabilir. Bir anlık bakışta bile insan çok uzakta olduğunu hissedebilmekte; ağacın üzerindeki kar, yaprakların değişen renkleri, çalılar arasında zar zor görülebilen kuş, zahmetsizce kişinin dikkatini çekmekte ve başka bir yerde olduğu hissini vermektedir (Kaplan 1993).

Collins (1975) pencereler ve insanlar ile ilgili literatürü gözden geçirmiş ve insanların penceresiz ortamlarda çalışmaktan hoşlanmadıklarına dair görüşlere ulaşmıştır. Finnegan ve Solomon (1981), 123 ofis çalışanı ve sağlık hizmeti sağlayıcısından oluşan örnekleme yaptığı çalışmada, iş tatmini ve iş tutumlarının önemli ölçüde pencerelerin varlığı ile ilişkili olduğunu bulmuştur (Kaplan 1993).

Tennessen ve Cimprich (1995) pencereden bakıldığında daha çok ve daha az doğal manzaraya sahip üniversite yurdu sakinleri arasında yaptığı çalışmada doğal manzaraya sahip olanların yönlendirilmiş dikkat testlerinden daha yüksek puanlar aldıkları ve dikkat işlevlerini daha etkili değerlendirdikleri görülmektedir (Berto 2005).

Pencerelerinden doğal manzara gören işçilerin görmeyen işçilere göre daha fazla iş tatmini ve daha iyi fiziksel, zihinsel sağlık durumu rapor ettikleri görülmektedir (Mangone ve ark. 2017; Gilchrist ve ark. 2015; Kaplan ve ark. 1988; Kaplan 1993).

İş yerinde pencerelerden doğal bir görüş, daha fazla iş tatmini, daha yüksek üretkenlik, daha az iş bırakma niyetiyle ve stresten kurtulma süresinin azalmasıyla ilişkilendirilmekte, böylece insanlar pencerelerin yakınında oturmayı tercih etmektedir (Korpela ve ark. 2017).

Su: En temel insani ihtiyaçlar arasındadır ve genellikle insanlarda güçlü bir tepki ortaya çıkarmaktadır. Su olumlu deneyimi, memnuniyeti, sağlık ve performansı arttırabilmektedir. Yapılı çevrelerde suyun çekiciliği; görme, dokunma, tatma ve ses gibi çoklu duyular ile ilişkilendirilebilmektedir (Kellert ve Calabrese 2015).

Gillis ve ark. (2015) belirtmektedir ki su gerek sesi gerekse manzarası aracılığıyla onarıcı etkiye sahiptir. Volker ve Kistemann tarafından 2011'de yürütülen sistematik bir

meta-analizin sonuçlarının bir parçası olarak, suyun iyileştirici etkisi gösterilmiştir. Ulrich ve ark. (1993), suyun açık görüntüsünü gösteren doğal resimlere maruz kalan hastaların ameliyat sonrası daha az anksiyete bildirdiklerini, soyut resimlere maruz kalanların ise güçlü olumsuz duygular yaşadıklarını bulmuşlardır. İçinde su bulunan kentsel çevre görüntülerinin, su içermeyen doğa görüntülerinden daha fazla tercih edildiği söylenmektedir. Suyun kalitesi de onarıcılığı etkiler; kahverengi, kirli su temiz sudan daha az onarıcı olmaktadır (White ve ark. 2010). Yapılı çevreye temiz su unsurlarının dâhil edilmesi suyun biyofilik faydalarından yararlanmanın bir yolu olarak önerilmektedir (Ryan ve ark. 2014).

Renk: Renklerin doğadaki ana görevi mesaj iletmektir; uzaklaştırır ya da çağırır. Bilgi aktarmak ve dikkat çekmek için duyuları harekete geçirmektedir (Çorakçı 2016; Humphrey 1976;). Gökkuşağı, gün batımı, mavi gökyüzü, parlak renklere sahip çiçekler, su parıltısı doğal dünyanın çekici renklerini taşımaktadır. Etkili bir biyofilik uygulamada toprak, bitki ve taşlar gibi doğal karakteristikte renkler tercih edilmektedir. Sahip oldukları titreşimli enerji sayesinde bireyleri zihinsel ve fiziksel olarak etkilemektedir (Kellert 2008).

Ateş: Yapılı ortamda kullanımı zor ve karmaşık bir tasarım ögesi olan ateş genellikle ısınma ve pişirme eylemi için kullanılmaktadır (Kellert 2008). Modern yaşamda şömineler de odak noktası olarak kullanılmakta, yaydığı ısı ve ışık ile ortamda ambiyans ve oluşturduğu ışık- gölge ile mekâna hareketlilik katmaktadır. Bununla birlikte ateş deneyimi hem rahatlık, hem de endişe kaynağı olabilmektedir (Kellert ve Calabrese 2015).

Bitkiler: İnsan varlığının temelini oluşturmaktadır. Bitkilerin yapılı çevreye yerleştirilmesi konforu, memnuniyeti, refahı ve performansı artırabilmektedir (Kellert 2008). Doğanın yapılı çevrede doğrudan deneyimlenmesinin en başarılı yolu çiçekli bitkilerin iç mekânda yetiştirilmesidir. Bitkilerin varlığı konforu, performansı, verimliliği arttırmakta, stresi azaltıp sağlığa olumlu katkıda bulunmaktadır (Kellert ve Calabrese 2015).

Bitkiler ve ağaçlar hava ve gürültü kirliliğini azaltır, toz birikimini önler ve yoğun nüfus bölgelerinde insanlara görsel ve fiziksel estetik zevk sağlar (Lohr ve ark. 1996b; Wolverton 1989). Doğa yürüyüşleri ile kentsel yürüyüşleri karşılaştıran araştırmalar, dikkatin onarımı ve sinir sistemi uyarılması üzerine doğa yürüyüşlerinin olumlu kısa vadeli etkilerini göstermiştir (Aspinall ve ark. 2015; Park ve ark. 2010; Hartig ve ark. 2003).

Yapılan çalışmalarda bitkilerin mevcudiyetinin, üretkenliği ve yaratıcılığı arttırabildiği gösterilmektedir (Mangone ve ark. 2017; Lee ve ark. 2015; Nieuwenhuis ve ark. 2014; Atchley ve ark. 2012; Knight ve Haslam 2010; Hesselink ve ark. 2008; Shibata ve Suzuki 2004; Lohr ve ark. 1996; Marchant 1982;). Bir tür doğa teması olarak ofislerdeki i  mekân bitkileri incelendiğinde esnek ve çekici bir biyofiltrasyon sistemi olarak hizmet ettikleri anlaşılmaktadır (Wood 2003) ve i  mekân bitkileri çalışanlar arasındaki stresi azaltmaktadır (Largo-Wight ve ark. 2011). Lohr ve Pearson-Mims'in (2000)  alışan bireylerle yapılan araştırmasında, bireylerin daha arkadaş canlısı ve daha kaygısız oldukları gözlenmektedir.

Hayvanlar: İ  mekânda canlı hayvan varlığı doğa ile etkileşimi arttıran bir unsurdur. Hayvanlar renkleri ve hareketlilikleri ile dikkat çeken odak noktası oluşturarak insanları rahatlatan bir unsurdur. Evcil hayvanların varlığı birçok birey için zihinsel olarak olumlu katkı sağlarken bir kısım için de kaygı yaratabilir. Çalışma mekânlarında canlı hayvan varlığı çoğunlukla akvaryum ve kafeste kuş bakımı ile karşımıza çıkarken son yıllarda kedi ve köpek varlığında da artış olmaktadır ( orak ı 2016).

Canlı hayvan varlığından ziyade i  mekânlarda genel olarak hayvansal formlar süslemede, dekorasyon elemanlarında, duvar k ğitlerinde sanatsal öğe olarak kullanılırlar. Hayvansal formların varlığı bireylerde memnuniyeti, keyif ve duygusal ilgiyi harekete geçirmektedir (Kellert 2008).

Doğal Malzemeler: Yapay formlar doğal ürünlerin kopyaları gibi görünse bile insanlar genellikle doğal malzemeleri yapay malzemelerden daha çok tercih etmektedir (Kellert 2008). Doğal malzemeler doğal döngüyü ve yaşam sürecinin tüm etkilerini üzerinde

göstermesi ve dokusu ile duylara hitap etmektedir. Doğal malzemelerin kesitleri sürprizler sunmaktadır. Önemli doğal yapı ve dekoratif malzemeler arasında olan ahşap, taş, yün, pamuk ve deri; çok çeşitli ürün, mobilya, kumaş tasarımlarında kullanılmaktadır (Kellert ve Calabrese 2015).

İç mekânda en çok karşılaşılan doğal malzeme olan ahşap genel olarak olumlu etkiler oluşturur. Sıcaklık, konfor ve gevşeme duygularını uyandırmaktadır (Burnard ve Kutnar 2015; Fleming ve ark. 2013; Nyrud ve Bringlimark 2010; Rice ve ark. 2006;). İşyerlerinde sağlıklı ortamlar oluşturmakta, hastalık sebebiyle izin alımını azaltmakta ve üretkenliği arttırarak doğrudan kârlılığı arttırmaktadır (Burnard ve Kutnar 2015; Danna ve Griffin 1999).

İnsanları doğaya bağlayan ahşabın özellikleri, doğal bir ürün, desen ve renk olarak bilinir (Fell 2010; Nyrud ve Bringlimark 2010; Rice ve diğerleri 2006; Masuda 2004). İnsanlar iç mekânlarda genellikle doğadan ve onun onarıcı etkilerinden ayrı kalırlar. Bu nedenle doğayı iç mekâna getirmenin kolay bir yolu, ahşabı işlevsel veya dekoratif iç mekân malzemesi olarak kullanmaktır. İç mekânlarda iç mekân uygulamaları için ahşabın kullanılmasının, özellikle insan stresi göstergeleriyle ilgili olarak, bina sakinleri üzerinde olumlu etkileri olduğu gösterilmiştir (Fell 2010; Nyrud ve Bringlimark 2010; Rice ve ark. 2006; Sakuragawa ve ark. 2005; Tsunetsugu ve ark. 2002, 2007). Doğal malzemelerin ve ürünlerin iç ortamlara uygulanması, biyofilik tasarımın önemli bir ilkesidir ve doğal ortamların onarıcı unsurlarını iç mekâna getirme çabasının bir parçasıdır (Derr ve Kellert 2013; Kellert 2008, 2005). Ayrıca ev benzeri ortamları ve stresi inceleyen çalışmalar, ahşap elemanlar seçildiğinde onarıcılığın (restorasyonun) geliştirilebileceğini önermektedir (Tsunetsugu ve ark. 2007; Rice ve ark. 2006).

Sakuragawa ve ark. (2005) çelik ve ahşap malzeme ile ilgili tercihlerinin kullanıcıların kan basıncındaki değişimini araştırmış çelik sevmeyen deneklerin çelik malzemeye maruz bırakıldıklarında kan basınçlarının arttığı, bilakis ahşap sevmeyen deneklerin ahşap malzemeye maruz bırakıldıklarında kan basınçlarının ne yükseldiğini ne de düştüğünü ölçmüşlerdir (Burnard ve ark. 2015).

3.3.2 Doğal Şekil ve Biçimler

“Bu öge, genellikle bina cephelerinde ve iç mekânlarda bulunan doğal dünyanın temsillerini ve simülasyonlarını içerir.” (Kellert 2008). Bu şekiller ve formlar şunlardır: botanik motifler; ağaç ve sütunlu destekler; hayvanlar (omurgalı); kabuklar ve spiraller (omurgasızlar); yumurta, oval formlar; kemerler, tonozlar ve kubbeler; düz çizgilere direnen şekiller; doğal özelliklerin / biyomorfının simülasyonu; jeomorfi; ve biyomimikri.

Aslında güçlü bir fark yaratıyor gibi görünen doğa unsurlarının bir takım bitkilerin varlığından ve peyzaj düzenlemelerinden daha fazlası olması gerekmemektedir. Heerwagen ve Orians (1986) ve Sommer’in (Collins 1975) yaptığı çalışmada penceresiz ofislerde çalışan bireylerin, odalarının duvarlarını doğal temaların hâkim olduğu görsel malzemelerle dekore ettikleri görülmektedir. Pencerelerin görüş açısında başka binaların veya otopark alanlarının varlığı, doğal dünya olduğu sürece aslında bir sorun teşkil etmemektedir (Kaplan 1993).

Lohr ve Pearson-Mims (2000) çalışmalarında ofiste iç mekân bitkilerinin fiziksel rahatsızlığı azaltabilir düşüncesi üzerine gitmişlerdir. Deney sırasında bitkiler ile dekoratif objelerin etkilerini sınımış, deneklerin iki koşulda da mekânı sakinleştirici ve neşeli bulduklarını gözlemlemişlerdir. Ancak dekorasyon objelerinin insanların oda algılarını iyileştirmede bitkiler kadar etkili olmadığı görülmüştür.

Organik Biçim: Doğal dünyanın karakteristik şekil ve form deneyimlerinin özellikle çekici olabileceği düşünülmektedir. Doğada bulunan organik biçimler; bitki ve hayvan motifleri, deniz kabukluları spiraller, yumurta şeklinde ve oval tüpler, kubbe, kemer ve tonoz gibi başlıklandırılmaktadır (Kellert 2008). Bunların hepsinin ortak özelliği eğrisel akışkan yüzeylere sahip olmalarıdır. Doğa eğrisel formlara sahiptir, insanoğlu ise köşeli ve dik açılı formları tasarlamaktadır. Organik bir dünyada evrimleşen insan eğrisel formlara kendini daha yakın hissetmektedir. Kellert ve Calabrese (2015) çalışmasında, dik açılı köşelere sahip bir masanın yumuşak köşelere sahip bir masaya göre daha agresif durduğunu belirtmektedir. Doğal şekillerin ve formların kullanımı statik bir

alanı, yaşayan bir sistemin dinamik ortam niteliklerine sahip olan bir alana dönüştürebilmektedir.

Süsleme, Desen, Motif: Çevremizi doğada bulunan geometrik desenlerle bezemenin doğa unsuru eksikliğini telafi edeceği düşünülmektedir. Bitki yaşamından kopyalanan organik formlar, tarih boyunca ve farklı kültürler arasında görülen geniş bir süs yelpazesi oluşturmaktadır. Bu süslemeler ile doğayı yaşanan mekâna, sembolik de olsa, taşımak mümkündür. Tarih boyunca olduğu gibi günümüz modern dünyasında da doğadan esinlenen bitki ve hayvan motifleri tekstilden yapı malzemelerine kadar pek çok alanda kullanılmaktadır (Çorakçı 2016). Ayrıca Salingaros'a (2015) göre doğa niteliği taşımayan geometrik bir desenin de gerek yapı gerekse süsleme eşyalarında kullanılması organik bezemeler kadar biyofilik etki yaratmaktadır. Buradaki iyileştirici etki doğrudan biyolojik taklit ile değil, simetri, kontrast, detay ve renk yoluyla insan biyolojisinin olumlu duygusal tepkilerini tetikleyerek gelmektedir.

Biyomimikri, Biyomorfoloji, Jeomorfoloji: Matthews (2011) biyomimikrinin aslında temel doğa tasarımında varlıkların ve sistemlerin kendi koşullarını iyileştirmek ya da varlıklarını sürdürülebilme temeline dayandığını belirtmektedir. Biyomimikri, doğada bulunan, özellikleri benimsenen veya insan ihtiyaçları ve sorunlarına çözümler öneren diğer türler arasında bulunan form ve işlevleri ifade etmektedir. Termit höyüklerinin biyoklimatik özellikleri, örümcek ağlarının yapısal mukavemeti, bazı hayvan kıllarının ısı yakalama kabiliyeti buna birer misal olarak verilebilir.

Yapay ve Teknolojik Doğa: Yaşayan doğa iç mekâna getirilemediğinde teknoloji ve yapay ürünler kullanılarak taklit edilebilmektedir. Bakım kolaylığı açısından tercih sebebi olabilmektedir. İç mekânda birçok yüzeyde sıklıkla kullanılır, bunun en yaygını zemin kaplaması olarak kullanılan laminat parkelerdir (Çorakçı 2016).

Doğa, yapay malzemeler dışında, teknolojik ve dijital olarak yaşadığımız mekânlara getirilebilmektedir. Tüm elektronik ekran ve yansıtıcılar bu amaç ile kullanılabilir. İnteraktif yüzeyler oluşturarak sesli ve hareketli geri tepkiler alınabilmektedir. Sonuç olarak teknolojik doğanın gerçek doğa kadar olumlu duygular

yaratmadığı, ancak hiç doğal unsur olmamasından daha fazla olumlu duygu yarattığını belirlemektedir (Kahn 2011).

3.3.3 Doğal Örüntü ve Süreçler

Duyusal Çeşitlilik ve Enformasyon: Görme duyusu renk, boyut, oran, biçim gibi özellikleri kapsayan bir duyudur (Day 2004). Renklerin farkındalığı, estetik beğeni ve çekicilik yalnızca görme duyusuyla algılanmaktadır. Yine psikolojiye olumlu katkıları olan gün ışığı da görme duyusuna hitap etmektedir.

Mimari açıdan bakıldığında da en önemli ve yoğun kullanılan duyu görme duyusu olmasının yanında dokunma duyusu da bir o kadar mühimdir. Dokunma duyusu sayesinde kullanılan doğal malzemelerin özellikleri ve farklılıkları, yüzeyin sert veya yumuşak, pürüzlü yahut kaygan olması gibi malzeme hakkında kesin yargıya varmamızı sağlamaktadır. Hatta dokunma duyusu olmadan görme engelli, bir bireyin hayatını sürdürmesi neredeyse imkânsızdır (Tuan 1990).

Bu iki duyunun haricinde bir de işitme duyusunu belirtmek gerekir ki su ve dalga sesi, kuş sesleri, rüzgârla birlikte yaprak hışırtısının çıkardığı bu doğal seslerin, insan psikolojisine müspet katkıları olması dolayısıyla mekânlarda kullanılması mekânın algısını değiştirmektedir (Day 2004). Finlandiya Mesleki Sağlık Enstitüsünün 2011’de yaptığı çalışmada doğal kaynak suyu sesinin dikkat dağıtıcı konuşmayı maskeleyen etkisi olduğunu ve öznel olarak diğer seslere tercih edildiği görülmüştür. Ressaer Polytechnic Institute tarafından yapılan ve doğal seslerin tipik ofis akustiğine tercih edildiğini gösteren araştırmasıyla doğrulanmıştır (Benway 2020).

Mimari tasarımı ilgilendiren diğer bir duyu ise kokudur. Koku hafızamız sayesinde kokular geçmişe ait hisleri çok güçlü bir şekilde geri getirebilirler. Koku duyusunun modern dünyada bir miktar devre dışı kalmasının yanında, pratik yapıldığında insan burnu çok farklı kokuları ayırt edebilmektedir (Tuan 1990).

Hâlihazırdaki yapıları çevrenin ses, görme, işitme ve koku duyularına doğal yollardan hitap edecek şekilde yeniden organize edilmesi ve yapılandırılması insan refahına ve memnuniyetine müspet bir etki etmektedir (Kellert ve Calabrese 2015).

Büyüme, Değişim ve Yaşlanma: Doğal ve canlı olan tüm organizmalar büyür ve yaşlanır, değişime uğrar. İster insan olsun ister doğal bir malzeme zamanın etkisinden bağımsız değildir. Ünlü filozof Heraklitos'un da dediği gibi değişmeyen tek şey değişimin kendisidir. Sonuçta bu özellik insanlar arasında bir aşinalık ve memnuniyet duygusu uyandırmaktadır. Zamanın patinası olarak tanımlanabilen bu süreç, doğal malzemelerin hatta inorganik malzemelerin bile karakteristik özelliğidir (Kellert 2005). Bu değişimin mekânlara yansımalarına bir misal olarak, ofislerde kullanılan modüler mobilyalar ve istenildiğinde genişleyebilen yahut yeniden biçimlendirilebilen bölücüler verilebilir (Çorakçı 2016).

Organizasyon Prensipleri: Denge, uyum, ritim, vurgu, bütünlük ve çeşitlilik başlıca temel tasarım prensipleri olup doğanın düzeni incelenerek ortaya çıkarılmaktadır. Denge, asimetrik ve simetrik olarak ele alınmaktadır. Doğadaki birçok organizmada karşılaştığımız simetri bireyde huzur, sakinlik rahatlama etkisi yaparken asimetrik denge dinamik bir etki yaratmaktadır (Çorakçı 2016).

Uyum; düzen ve düzensizlik, bütünlük ve çeşitlilik arasındaki tasarımı çekici hale getiren etkidir (Ching 2006). Denge ve uyum bütünlük yaratmaktadır. Yaprak gölgesinin rüzgârla hareketi, dalgaların çarpması, akan şelaleler, şekil değiştiren bulutlar, süregelen ve güvenilir (beklenir) bir hayat temposu yaratmaktadır. Bunun yanında kontrolsüz çeşitlilik yorucu ve rahatsız edici olmaktadır (Day 2004). Fazla düzen sıkıcılığa neden olabileceği için düzenlenmiş karmaşıklık ile tasarımda denge ve uyum sağlanmalıdır (Çorakçı 2016).

Ritim, tasarımda bir elemanın belirli aralıklarla tekrar edilmesi ile oluşmaktadır. Dalga sesi ve kalp atışı doğal ritme birer misaldir. Çeşitlilik sakinlik isterken canlı hissedebilmek için uyaranlara ihtiyaç duymaktır. Ritim yaratan elemanlar kendi içinde belli bir çeşitlilik barındırabilir. Misal olarak birbirinden farklı iki renkte sandalyelerin bir masa etrafında sıralanarak bir bütünlük oluşturması çeşitlilik sağlar ve mekâna canlılık veren bir ritim oluşturur (Çorakçı 2016). Bu örnekte kullanıldığı gibi farklı renklerin bir karşıtlık olarak kullanılması dinamik bir denge katmıştır (Kellert 2008).

Oran: Doğada bulunan organik veya inorganik yapılar üç temel geometrik oranla matematiksel olarak ifade edilmektedir. Bunlar fractal (parçalanmış) geometri, altın oran ve fibonacci serisidir (Kellert ve Calabrese 2015). İnsanlar tarih boyunca göze hoş gelen, estetik haz veren yapıların tasarımında bu oranlardan yararlanmışlardır. Gotik tarzda ki kiliselerde ve camilerin mukarnas süslemelerinde fraktal özelliklerin bulunduğu görülmektedir. Piramitlerden tapınaklara günümüzde ekranlardan kredi kartlarına kadar altın orandan faydalanılmıştır. Birçok bitkinin yapraklanması incelendiğinde ise fibonacci serisine rastlanır (Çorakçı 2016).

3.3.4 Işık ve Mekân

İş yerleri bireyin günlük yaşamının büyük kısmını geçirdiği fiziksel ortamlardır. Çalışanları çevreleyen fiziksel ortam iş performansı üzerinde önemli etkiye sahiptir (Vischer 2007; Clements-Croome 2000; Brill ve ark. 1985). Örneğin, mevcut araştırmalarda açık, ferah ortamların soyut ve yaratıcı düşünciyi geliştirdiği (Leung ve ark. 2012; Meyers-Levy ve Zhu 2007) ve aynı zamanda iletişim ve iş birliği gerektiren çalışmalara daha elverişli olduğu gösterilmektedir.

Aydınlatma: Yapay aydınlatma iç mekânda güneş ışığından yeterince yararlanılamadığında işlev için ihtiyaç duyulan aydınlık seviyesini karşılamak için kullanılır. Doğal ve yapay ışık çalışmaları karşılaştırıldığında ise doğal ışığın duygu durumu üzerinde yapay ışığa göre daha fazla pozitif etkisi olduğu görülmektedir (Sedef 2018).

Işık, psikolojiyi etkileyen sıcak ve soğuk renk tonlarına sahiptir. Duyguları harekete geçirerek sakinleştirici, dinlendirici, heyecan verici atmosferler oluşturmak için kullanılabilir. Bilinçsiz kullanımında stres seviyesinin artmasına neden olabilmektedir. Çalışma ortamlarında iletişim sosyalleşmeye ve odaklanmaya yardımcı olmaktadır. Işık sayesinde mekânın işlevi duyusal olarak kullanıcıya iletilir. Bu durum kullanıcıda güvenlik hissi yaratmaktadır (Leydecker 2013).

Mekân: İnsanlar her daim güvenlik ve koruma güdüsüyle kendine ait bir alan tahsis etme ihtiyacı duymuşlardır (Çorakçı 2016). Bu nedenle insanlar, kendilerini çevreleyen ve aynı zamanda ayıran, içinde eylemlerin gerçekleştirildiği boşluklar, yani kendilerine ait bir mekânlar oluşturmaktadır. Tavan, zemin, duvar ve bunlara yerleştirilen kapı pencere ve boşluklar mekânsal öğelerdir. Boşluğa yerleştirilen tefriş elemanları mekânı tanımlamaktadır. Kimi zaman bir halı veya ışığın düşürdüğü iz mekânı tanımlayabilir. Konum, boyut, doku, desen ve renk iç mekân algısında önemli rol oynamakta, merak ve keşif için kaynak oluşturmaktadır (Ching 2006).

Kellert (2008), mekân konusunu geniş-ferah mekânlar, mekânsal çeşitlilik, biçimlendirilmiş mekân, mekânsal armoni, iç mekân- dış mekân ilişkisi olmak üzere 5 ana başlıkta incelemiştir. Geniş-ferah mekânlar konusunda, insanların doğada geniş ve açık alanlarda kendilerini iyi hissettiklerini, bu tür alanları çekici bulduklarını belirtmiştir. İç mekânda boşluklu asma katlar ve çatı eğiminin açıkta bırakılması ile genişlik hissi başarılı bir şekilde yaratılmaktadır. Bunun yanında geniş alanlarda sığınmak içgüdüsel bir ihtiyaçtır. Bu nedenle iç mekânda belirli bölgelerde yüksek ve ferah mekânlar yaratılmalı, belirli bölgeler ise daha korunaklı olmalıdır. Bu konu aynı zamanda mekânsal çeşitlilik konusuna girmektedir. Duyusal ve bilişsel gelişim için mekânların farklılık göstermesi önem taşımaktadır. (Çorakçı 2016)

Dış mekândan içeriye geçişin veya mekânlar arası geçişin belirginleşmesi yer-yön bulmanın kolaylaşması için fayda sağlamaktadır. Mekânda ışık, hacim ve oranın dengeli harmanlanması ile birlikte mekânsal uyum yakalanmaktadır (Kellert 2008). Işığın girmesi için gerekli olan pencereler mekânda aynı zamanda boşlukları oluşturmaktadır. İç mekânların balkon, teras, avlu ve veranda gibi dış mekânlara kapı, sürgülü pencere, katlanır cam gibi elemanlar ile bağlanması iç mekâna büyük bir zenginlik ve biyofilik değer katmaktadır. Mekânlar arası sınırlayıcıların silikleşmesi esnek kullanımın önünü açmaktadır (Çorakçı 2016).

İç mekânda doğayla teması olan çalışanların olmayan çalışanlara kıyasla daha düşük işle ilgili stres seviyesi gösterdikleri ve sağlık şikâyeti ile daha az izin aldıkları görülmektedir (Bjørnstad ve ark. 2016; Mangone ve ark. 2017). Benzer şekilde Largo-Wight ve ark. (2011) iş yerinde doğaya daha fazla maruz kaldığını bildiren çalışanlar

arasında genel sağlık ve stres algılarının iyileştiğini göstermiştir ancak bu spesifik bulgu büyük ölçüde dış mekân doğa temasından kaynaklanmıştır. Örneğin, araştırmalar, yakın doğaya bakan pencereleri olan işçilerin (örneğin ağaçlar) bu imkâna sahip olmayan işçilere kıyasla daha fazla iş tatmini, daha iyi fiziksel sağlık ve ruh sağlığı bildirdiklerini göstermektedir (Mangone ve ark. 2017).

3.3.5 Yerel (Bağlamsal) İlişkiler

Coğrafi ve Ekolojik Bağ: Bir mekânın coğrafya ile kurduğu güvenli bağ bireyler üzerinde aşinalık ve öngörülebilirlik duygularını pekiştirmektedir. Bu öncelikle yapının, jeolojik özelliklerini vurgulayan yerleşimi, güneş ile rüzgâra göre yönelimi ve oluşturulan peyzaj ile gerçekleştirilebilmektedir. Cephede oluşturulan yırtıklar ile iç mekânda manzara yoluyla hissettirilebilmektedir. Ekolojik bağlantı, biyolojik çeşitlilik, kaynaklar, ekolojik sınırlar ve doğal sistemlerin işleyişindeki ölçütler dikkate alınarak peyzaj yapısını, deseni ve sürecin tasarlanması ile elde edilmektedir (Kellert 2008).

İç mekânda ekoloji ile bağ kurmanın önemli yollarından bir diğeri ise yerel malzeme ve inşaat teknikleri kullanımıdır. Yerel malzeme kullanımı üretim ve ulaşımda avantaj sağlamaktadır.

Tarihsel ve Kültürel Bağ: Mekânın kültürel bağlantısı bir bölgenin tarihini, coğrafyasını ve ekolojisini harmanlayarak bireyin ve kolektif kimliğin ayrılmaz parçası haline gelmektedir (Kellert 2008). Sosyal ve tarihi unsurlar sayesinde insanın mekânla kurduğu zihinsel ve duygusal bağlar güçlenir. Doğa, kültürü ve benliği teyit eden ve hayatın kendiliğinden anlamını yayan semboller taşımaktadır (Berto ve Barbiero 2017).

İç mekânda tarihi ve kültürel bağ birçok içmimari eleman ile kurulabilmektedir. Mobilyalar, tavan ve duvar süslemeleri, metal, ahşap ve seramik işçilikleri, antika objeler, tekstil ürünleri, mutfak gereçleri, aydınlatma elemanları, sanat eserleri bunlardan birkaçıdır (Çorakçı 2016).

Mekânın Ruhu: Bir mekânın ruhu, insanların bireysel ve kolektif kimliklerinin hem doğa hem de yapılı çevre ile kurdukları bağ ve kattıkları anlamdan gelmektedir (Kellert 2008). Ruha sahip bir mekân bireyi zihinsel, ruhsal ve fiziksel olarak beslemektedir. Manevi bir durumdur, duyuşsal deneyim ve yaşanmışlıkların birleşimi ile mekâna canlılık katmaktadır (Day 2004).

İç mekân kurgusunda sonucun nasıl bir ruha sahip olması gerektiği başlıca düşünölen tasarım aşamalarından biridir. Kültürel, coğrafi, gelenek ve ekoloji ile kurulan bağ mekâna ruh katar. Yerel mimari ve malzeme seçimi, görsel ve dokunsal duyuları harekete geçirerek ruh katmakta oldukça etkilidir. Var olan mobilya malzemeleri üzerinde zamanın izlerini görmek bir diğör etkidir (Çorakçı 2016).

3.3.6 Evrimsel İnsan-Doğâ İlişkileri

Barınma, Güvenlik, Hâkimiyet: Sığınak, bir yapının veya doğâ ortâmin güvenli ve korunaklı bir ortam sağlama yeteneğini yansıtır. Yapılı çevrenin temel amacı, doğâdaki tehdit edici güçlerden korunmayı sağlamaktır. Yapılı çevredeki güvenlik, insanları doğâ dünyadan aşırı derecede yalıtımmalı veya izole etmemelidir. Binalar ve inşa edilmiş manzaralar insanın doğâda hâkimiyet ve kontrol arzusunu yansıtır. İlmîlilik ve saygı ile gerçekleştirildiğinde, doğâyı idare etmek, kendine güven ve öz saygıyı destekleyen insan zekâsının tatmin edici ifadesini kolaylaştırmaktadır (Kellert 2008).

Çalışma ortamları kalabalık ve hareketliliğin olduğı ortamlardır. Bireylerin kendini güvende hissettirecek ve zihinsel rahatlamayı destekleyecek kişisel alana ihtiyaçları vardır. Toplu olarak çalışılan çoğı mekânda bunu gözlemek mümkündür. Toplu taşımada ve kafede gözlemlenebileceğı gibi öncelikle cam kenarları veya duvar dipleri seçilmektedir. Orta alanda yüzen masalar bireye kendisini savunmasız hissettirir. Geniş hacimleri bitki ve paravanlarla bölümlendirmek, gereken konfor koşulları sağlamakta yardımcı olmaktadır (Çorakçı 2016).

Merak, Heyecan, Keşif, İcat: Doğânın gizemi heyecan ve merak duygularını harekete geçirerek insanda keşfetme arzusu uyandırmaktadır. En etkili mimari yapılar ve manzaralarımızdan bazıları doğâ süreç ve çeşitliliğın merakını, araştırma ve keşfini

teşvik eder. Bilişsel yetenek, doğal şekillerin ve formların karmaşıklığını vurgulayan tasarımlarla geliştirilebilir. Yapılı çevrede süslemenin kullanımı, doğanın doğrudan ve dolaylı deneyimi ile eleştirel düşünme ve problem çözme teşvik etmektedir. Doğa bilgi yönünden zengin ve zihinsel olarak uyarıcı bir ortamdır. Doğal sürecin keşfi ve araştırma fırsatlarını kolaylaştıran binalar ve inşa edilmiş manzaralar, bu çevresel özellikler büyük ölçüde temsili yollarla ortaya çıksa bile büyük ilgi ve takdir toplamaktadır (Kellert 2008).

Duygusal Bağlılık, Estetik: Doğa insanlar için faydalı bir kaynak olmasının yanında estetik açıdan da takdire şayandır (Ulrich 1983). Doğanın estetiğine karşı duyulan cazibe, insan türünün en güçlü eğilimlerinden biridir. İnsanın tabiatına yerleşmiş olan bu eğilim ve duygusal bağlılığı, merak, hayal gücü, yaratıcılık, keşif ve problem çözme kapasitelerini geliştirmede etkili olmuştur (Kellert 2008).

Korku, Hayranlık, Saygı, Ruhanilik: Korku, dış tehlikelerden korunma içgüdüsünü tetikleyerek güvenli bir mekân oluşturmanın, mimarinin temelini oluşturan bir unsurdur. (Çorakçı 2016). Korku insanı hayatta tutan temel içgüdülerdendir. Belirli düzeyde tehlike bireyde heyecan yaratmakta ve motivasyonu arttırmaktadır (Kellert 2008). Doğa insanda korku, hayranlık gibi duyguları uyandırır. Saygı ve hayranlık ruhani güçlere olan inançlarında kaynağıdır. Bu nedenle mekân tasarımlarında çeşitli semboller, imgeler, heykeller kullanılır. Hatta dini mekânlarda hayranlık uyandıracak şekilde mekânsal büyüklük kullanılır (Çorakçı 2016).

Üçüncü bölümde günümüz yapılı çevresinde gözlenen doğa eksikliği özelinde çalışan bireyin çalışma mekânındaki doğaya ihtiyacı ele alınmıştır. Doğal bir çevrede yaşayıp evrimleşmiş bireyin modern dünyada çalışırken kullandığı mekânlar ve bu mekânların sahip olduğu özelliklerin bireyi nasıl etkilediği biyofilik içmimari unsurlar üzerinden incelenmiştir. İncelemeler sonucunda alan çalışması yapılırken hangi hususların üzerinde durulacağına karar verilmiştir. Bir çalışmada mekânı biyofilik yapan unsurların neler olduğu ve onarımı tetikleyen özellikler arasındaki ilişki gözetilmiş, veri toplanırken incelenecek başlıklar belirlenmiştir. Bir sonraki bölümde ise Kolektif House incelenmiş, tasarımın bu unsur ve özellikleri taşıyıp taşımadığı irdelenmiştir. Çalışma

hayatının son katılımcısı, mekânın tasarım özellikleri ve tasarımın kent merkezinde çalışan bireyin onarımına etkisini anlamaya yönelik çalışma yapılmıştır.

4. ALAN ÇALIŞMASI

Önceki bölümlerde çalışma kavramı ve çalışma hayatının evrimi, kuşakların özellikler, kuşak farklılıkları ile çalışma hayatındaki değişim ve ortak çalışma kavramının ortaya çıkışı ele alınmıştır. Ortak çalışma mekânları, çalışan bireylerden oluşmuş bir ekosistemde kişilerin birbirlerinden güç alarak büyümelerini teşvik eden yapılar olarak kurulmuştur. Ortak çalışma mekânlarının metropollerde ortaya çıkışı ile ofislerde doğaya ihtiyaç duyulması arasında bağ olduğu hipotezinden yola çıkılarak, çalışma alanlarında “onarıcı mekân kavramı” incelenmiştir. Bu çalışma Y kuşağı karakter özellikleri, bu yeni çalışma anlayışı ile biyofili kavramının özünde sahip olduğu benzerlikleri ve ortak çalışma mekânlarının hızla çoğalmasının arkasındaki sebebi ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Elde edilen bilgiler sonucunda ortak çalışma kavramının doğuşunu etkileyen ve günümüz çalışan bireylerinden en büyük orana sahip olan aynı zamanda alan çalışmasının evrenini oluşturan Kolektif House’un, kullanıcılarının çoğunluğunun mensubu olduğu Y kuşağı ile yürütülen anket çalışmasında, ortak çalışma mekânlarının biyofilik unsurlarının onarıma etkisi incelenmiştir.

Literatür taraması sonucunda elde edilen bilgiler, aşağıdaki sorular çerçevesinde bir alan çalışmasında sınanmıştır:

- a. Y Kuşağı çalışanlar için ortak çalışma mekânlarında biyofilik unsurlarının onarıcı olup olmadığı: Kolektif House özelinde ele alınması.
 - i. Kolektif House biyofilik özelliklere sahip bir çalışma mekânı mıdır?
 - ii. Kolektif House bu özellikleriyle kullanıcı üzerinde onarıcı etkiye sahip midir?
 - iii. Biyofilik yapıların özelliklerinden olan topluluk olma durumu, (eko)sistem, ortak çalışma mekânlarında destekleyici ve teşvik edici bir öneri olarak çalışma hayatına etki etmekte midir?

4.1 ÇALIŞMANIN EVRENİ

İnsan ve doğa arasındaki ilişkiyi iç mekânda incelemek üzerine kurgulanan bu çalışmada, İstanbul'da faaliyet gösteren markalar incelenmiş ve aralarından Kolektif House seçilmiştir. Kolektif House ortak çalışma mekânları incelendiğinde şehir merkezinde yapılı çevre içerisinde yer alan çok katlı binalarda olmasına karşın teras, balkon ve avlularda uyguladıkları peyzaj düzenlemeleri, genel tasarımdaki renk seçimleri ve doğal malzeme kullanımı ile biyofilik tasarım unsurları taşıdıklarını ve kullanıcılara onarıcı mekân deneyimi sunduklarını düşündürmektedir.

Markanın kuruluşuna baktığımızda, “Çalışma ve Çalışma Mekânları Trendleri” başlıklı söyleşide (2018) Ahmet Onur’a “Kolektif House, nasıl bir girişim olarak doğdu? Değişen ofis ihtiyaçlarına bir cevap mıydı? Kendi ihtiyaçlarınıza yönelik bir cevap mıydı?” soruları sorulmuştur. Cevap:

“Kolektif House, 2014 yılında Ahmet Onur, Civan Orhan ve Yiğithan Orhan tarafından İstanbul'da kurulmuştur. Üç kurucunun ortak özelliği aynı kuşağın insanları ve aynı eğitim süreci içinden geçmiş olmalarıdır. Y kuşağı olan kurucular Amerika'da girişimcilik kültürünün içinde yetişmiştir. Eğitim süreçlerinde ve sonrasında birkaç girişimde bulunmuş ve başarısız olmuşlardır. Türkiye'ye döndüklerinde yeni bir girişimde bulunmak istemiş, mekân arayışına girmişlerdir. Sosyal bir çalışma ortamı isteyen, özgür, emir almaktan ve otoriteden hoşlanmayan, çalışma süresini ve zamanını kendileri belirlemek isteyen, bilgi paylaşımına ve iş birliklerine açık çalışma arkadaşlarının olduğu, çalışmak isteyecekleri bir mekân bulamamanın yanında bu arayış içinde asıl odaklanmaları gereken girişimlerine zaman ayıramadıklarını görmüşlerdir. Girişimleri için uygun konumda bir mekân bulmanın ve mekânın çalışma koşullarına hazırlanmasının başka bir profesyonellik gerektirdiğini fark etmişlerdir. Kolektif House, kurucularının kendi gereksinimlerinden yola çıkarak mekân, kaynak ve insan ihtiyacını karşılamak için atılmış bir girişimcilik adımdır. Kurdukları ekibin tamamı ve kullanıcıların yüzde yetmişi Y kuşağı bireylerdir.”

Kurucular Kolektif House markası ile şehrin ortasında “sev, yarat ve paylaş” konsepti üzerine bir topluluk oluşturmayı hedeflemişlerdir. Kurucu ortaklarından Ahmet Onur mekânı, aynı çatı altında olduklarında birbirlerine değer katacak insanları toplayan araç olarak kullandıklarını belirtmiştir. Bir diğer soru: “Butik bir işte kullanıcıların beklentilerini karşılayacak mekân ve hizmeti sunmak zorken, birçok farklı disiplinden gelen kullanıcıların memnuniyetini karşılamak için nasıl bir yol izlenmektedir?” Cevap:

“Tek başına yeni çalışmaya başlamış üniversite mezunu bir genç ile kalabalık kurumsal firmaların bulunduğu, hem demografik hem de talep ve alışkanlık olarak

değişen geniş bir kitleye hizmet verilmektedir. Koridor büyüklükleri, açık alan ile kapalı ofisler arasında olması gereken mesafe, kaç mini mutfak olursa kullanıcılar daha çok bir araya gelir gibi konular üzerinde çalışan 40 kişiden oluşan bir ekip (Şekil 4.1) kullanıcı ile ortak alanda yayılmış bir şekilde çalışmaktadır. Tüm talepler toplanılarak tasarım, hizmet ve yaklaşımlar her geçen gün geliştirilmektedir. Ortak çalışma mekânları, diğer çalışma alanlarının içe dönük kapalı çalışma şeklinin aksine açılmayı ve paylaşmayı teşvik etmektedir. Oluşan herhangi bir problem bir süre sonra anlayışa, empatiye ve sempatiye dönüşerek çözümlenmektedir.”

Şekil 4.1: Kolektif House ekibi

Kaynak: Kolektif House <https://www.instagram.com/p/BiEkjP8Ayy0/> [erişim tarihi 25, Mart, 2021]

Marka, ulaşmak istediği kitleye şu sözlerle hitap etmektedir: ‘Kalbinize iyi gelen işinize de iyi gelir. Tutkuyla üreterek yaşayan herkesin hem ruhunu hem işini beslemek için tasarlanmış paylaşımlı çalışma ve esnek ofis alanları. Birlikte güçlü.’ Bu sloganlarla vurgulanmak istenen Kolektif House kullanıcılarına bireysel çalışma alanlarının yanı sıra iş birliği yapabilecekleri ve etkileşimde bulunabilecekleri ortak alanlar sunduğudur. Farklı meslek grupları arasında iletişim ve iş birliğini kolaylaştıran, kendi belirledikleri şartlarda istedikleri kadar dâhil olup oluşan bu birliktelikten verim sağlanmasını destekleyen yaratıcı mekânlar oluşturmak bir diğer marka hedefleridir (İdemar Haber 2016). Topluluk olarak birlikte güçlü yaşayarak günümüz çalışma koşullarının zorluklarının üstesinden gelme fikri, biyofili hipotezinin dayandığı doğada avcı toplayıcı gruplar gibi topluluk olarak yaşama ile benzer görülmektedir.

Kolektif House'un Mimari Proje Analizi

Bu noktada mimari proje analizi için marka sahibi Ahmet Onur ile LinkedIn websitesi üzerinden iletişime geçilmiştir. Kendisi araştırmacıyı baş mimar Çağdaş C.'ye yönlendirerek alan çalışmasının Kolektif House'ta yapılmasına onay vermiştir. Şubeler yerlerinde gezilip incelenmiş, ortak çalışma mekânları araştırmacının bizzat kullanıcı statüsünde bulunmasıyla deneyimlenmiştir. İç mekân tasarımı doğal hava, gün ışığı, manzara, renk kullanımı, bitki yerleşimi, malzeme seçimleri, doku desen seçimleri üzerinden incelenmiştir. Kolektif House baş mimarı ile görüşme yapıp tasarım hakkında sorular sorulmuştur. Mimari çizim bilgileri kendisi tarafından araştırmacıya iletilmiştir. Planlar incelenmiş, fonksiyonlarına göre alan ölçümleri yapılmıştır (Tablo 4.1). Fonksiyonların genel dağılımı Tablo 4.3, Tablo 4.4, Tablo 4.5'te planlar üzerinde renk kodlaması ile gösterilmiştir. Bireysel mekânlar, ortak kullanım mekânları ve etkinlik alanları mekânsal ilişkileri üzerinden incelenmiştir. Şubelerin boyutları, plan şemaları (yatay-düşey), kat sayıları, ortak çalışma mekânları ve kapalı ofis alanlarının plandaki konumu, katlarda ortak çalışma mekânlarının dağılımına Van der Voordt'un (2004) açık ofis alanlarının hiyerarşik düzeni yıktığı, hareketliliğin iletişimi kolaylaştırdığı ve bilgi paylaşımını arttırdığı düşünceside göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Tablo 4.1: Kolektif House şube bilgileri

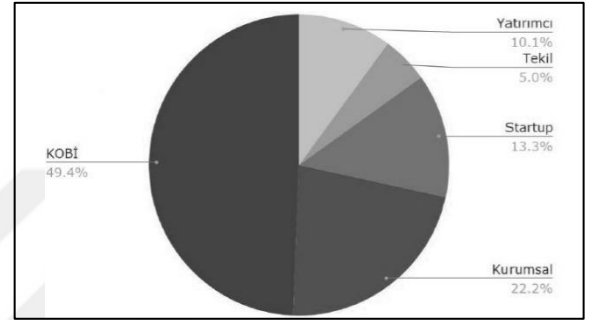
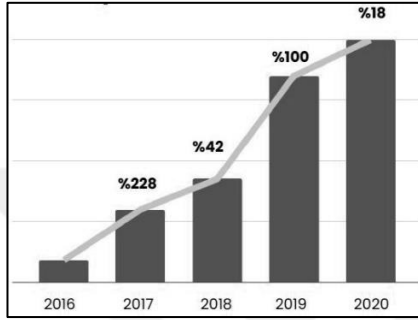
	Şişhane	Levent	Maslak	Ataşehir
Açılış yılı	2015	2016	2018	2020
İç mekân alanı	450 m ²	6500 m ²	5100 m ²	3832 m ²
Ortak çalışma mekânı	97 m ²	1428 m ²	940 m ²	609 m ²
Sirkülasyon	97 m ²	924 m ²	659 m ²	594 m ²
Gezgin kullanımı	97 m ²	4500 m ²	1450 m ²	900 m ²
Gezgin kullanıcı sayısı	7	63	17	22
Hazır ofis + sabit masa kullanıcı sayısı	51	860	675	320

Kaynak: Kolektif House Mimari Ekibi

Kolektif House'un 2015'te Şişhane, 2016'da Levent, 2018'de Maslak ve son olarak 2020'de Ataşehir şubesi açılmıştır. En geniş iç mekân alanı 6500 m² ile Levent

şubesidir. Maslak 5100 m², Ataşehir 3838 m²'dir. Şişhane 450 m² ile en küçük şubedir. Ortak çalışma mekânları Şişhane'de 97 m², Levent'te 1428 m², Maslak'ta 940 m², Ataşehir'de 609 m²'dir. Gezgini üye kullanım alanı 4500 m² ile en geniş Levent, 97 m² ile en dar Şişhane şubesinde (Tablo 4.1). Büyüme hızı ve kullanıcı dağılımı Tablo 4.2'dedir.

Tablo 4.2: Kolektif House büyüme hızı ve kullanıcı dağılımı

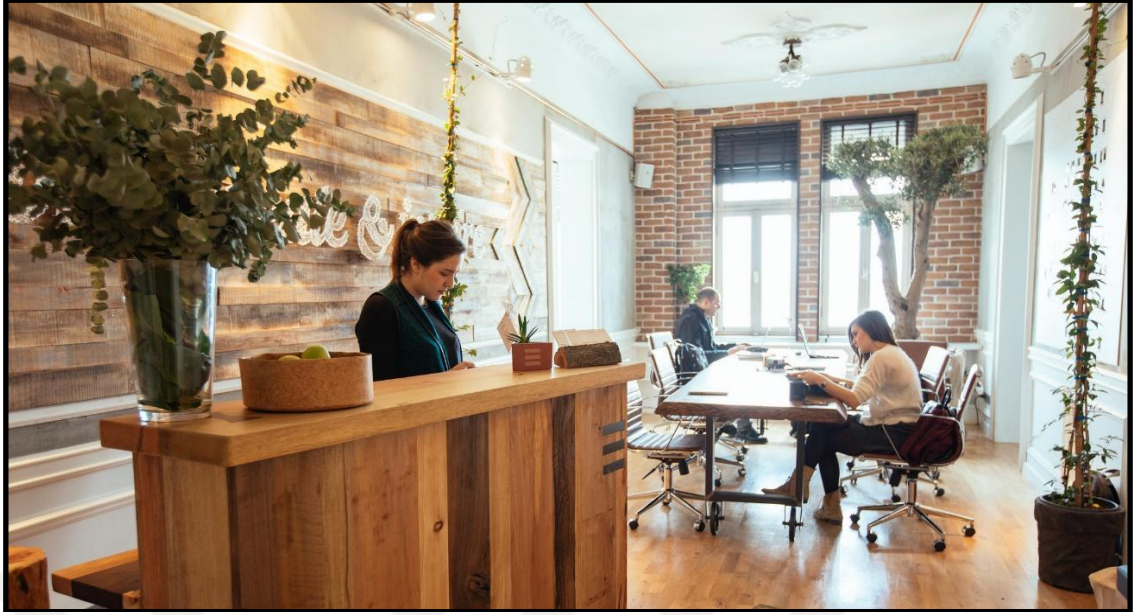

Kaynak: Kolektif House genel sunum [erişim tarihi 24, Şubat, 2021]

Kolektif House Şişhane Şubesi

Şişhane'deki şube tarihi Deniz Palas, yeni adıyla Nejat Eczacıbaşı Binası'nda 2. Katta bulunmaktadır. 14 özel ofis ve 22 tane paylaşımlı açık masadan oluşmaktadır. Kolektif House ekibi binanın tarihi yapısını koruyarak, mekânda küçük dokunuşlar ile kendi kimliklerine uygun hale getirmişlerdir. Güncel olarak 7'si gezgini, 51'i sabit masa olmak üzere 58 üyeye hizmet vermektedir (Bkz. EK A.1).

Şekil 4.2: Şişhane giriş/ortak çalışma mekânı

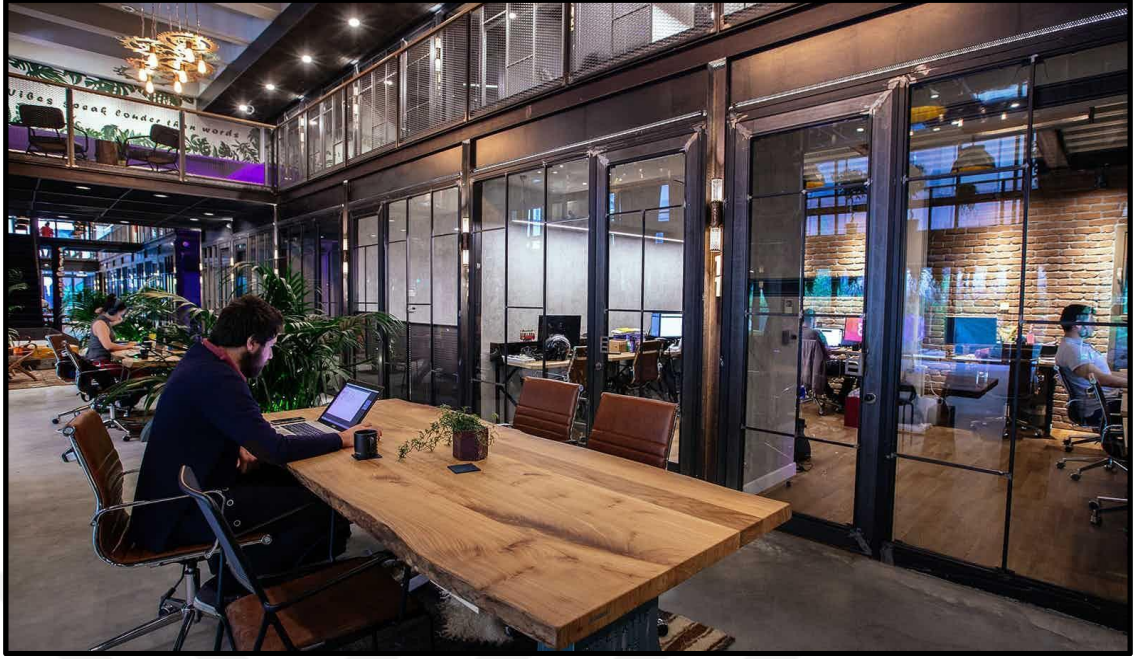

Kaynak: Kolektif House. https://tr.pinterest.com/kolektifhouse/_created/ [erişim tarihi 13, Mayıs, 2020]

Kolektif House Levent Şubesi

1971 yılında kumaş fabrikası olarak yatay planlı inşa edilmiş yapı içinde yer almaktadır. Ahşap, brüt beton, cam ve ham demirin hâkim olduğu mekânda endüstriyel bir atmosfer hissedilmektedir. Gezgîn üyelerin kullanımı aynı zamanda dolaşıma hizmet eden ortak çalışma mekânları merkeze alınıp kapalı ofisler bu hattın iki yanına yerleştirilmiştir. Üst katta ofisler avluyu çevrelemektedir. Giriş alanına yakın konumlandırılmış 7 metre yüksekliği ve cam cepheleri ile iki katta da manzara sunan etkinlik alanı bulunmaktadır (Bkz. EK A.2). Diğer birçok mekâna açılan bu alan merkezi olarak vurgulanmakta ve görünür olması sosyal etkileşimi arttırmaktadır. Şehrin oldukça yoğun olduğu bir bölgesinde yer alan yapı, avlunun (Şekil 4.3) bahçe olarak tasarlanmasıyla kullanıcılara nefes alabilecekleri bir mekân sunmaktadır. Salıncak, bar sandalyesi, berjer, çalışma sandalyesi, puf vb. esnek oturma düzeni sunulmaktadır. Kolektif House aynı binanın 3 ve 5. katlarında farklı dönemlerde yeni çalışma alanları açmıştır. İlk katların aksine bu katlarda daha yumuşak dokular, toprak tonları ve şehirlilik kimliği öne çıkarılmıştır. Levent Kolektif House şubesinde güncel olarak toplam 105 gezgîn üye 860 sabit masalı üye bulunmaktadır.

Şekil 4.3: Levent ortak çalışma mekânı

Kaynak: Kolektif House Levent. <https://kataloq.co/mekân/kolektif-house-levent/> [erişim tarihi 16, Kasım, 2020]

Tablo 4.3: Levent Kolektif House planları

5. KAT	3. KAT	1. KAT	ASMA KAT	ZEMİN KAT	LEVENT	KOLEKTİF HOUSE
						BAHÇE
						TEKNİK
						WC
						TOPLANTI/ETKİNLİK
						DOLAŞIM
						ORTAK ÇALIŞMA ALANI
						OFİS

Kaynak: Planlar Kolektif House (2020)

Kolektif House Maslak şubesi

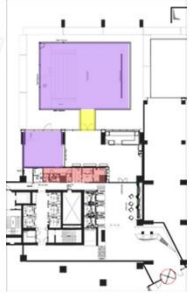
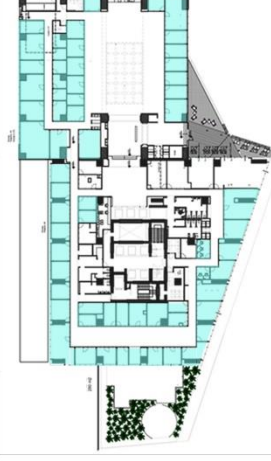
Kolektif House'un üçüncü şubesi Maslak 42 binası B kulesi 6, 7 ve 8. katlarında yer almaktadır (Tablo 4.4). 6. katta bulunan giriş katında ortak çalışma mekânları, bir kafeterya ve iki etkinlik alanı, 7. katta ofisler, ortak çalışma mekânı, mutfak ve oturma alanları bulunmaktadır. 8. katta ofisler, oturma alanları ve toplantı alanları, balkonlar ve 280 m²'lik teras bulunmaktadır. Konforlu oturma elemanları, halı ve duvara yerleştirilen şömine ile ev rahatlığı sunmayı hedeflemişlerdir (Bkz. EK A.3-d). Aynı mekânda çalışma masaları, bar masaları ve sehpa yüksekliklerinde birkaç farklı tipte ve yükseklikte çalışma alanı tasarlanmıştır. Maslak Kolektif House şubesinde güncel olarak toplam 17 gezgin üye 675 sabit masalı üye bulunmaktadır.

Şekil 4.4: Maslak ortak çalışma mekânı

Kaynak: Kolektif House Maslak 42. <https://artika.com.tr/proje/kolektif-house-maslak-42/> [erişim tarihi 14, Mayıs, 2020]

Tablo 4.4: Maslak Kolektif House planları

9 KAT	8. KAT	7. KAT	6. KAT	MASLAK	KOLEKTİF HOUSE
					
					
					
					 BAHÇE TEKNİK WC TOPLANTI/ETKİNLİK DOLAŞIM ORTAK ÇALIŞMA ALANI OFİS

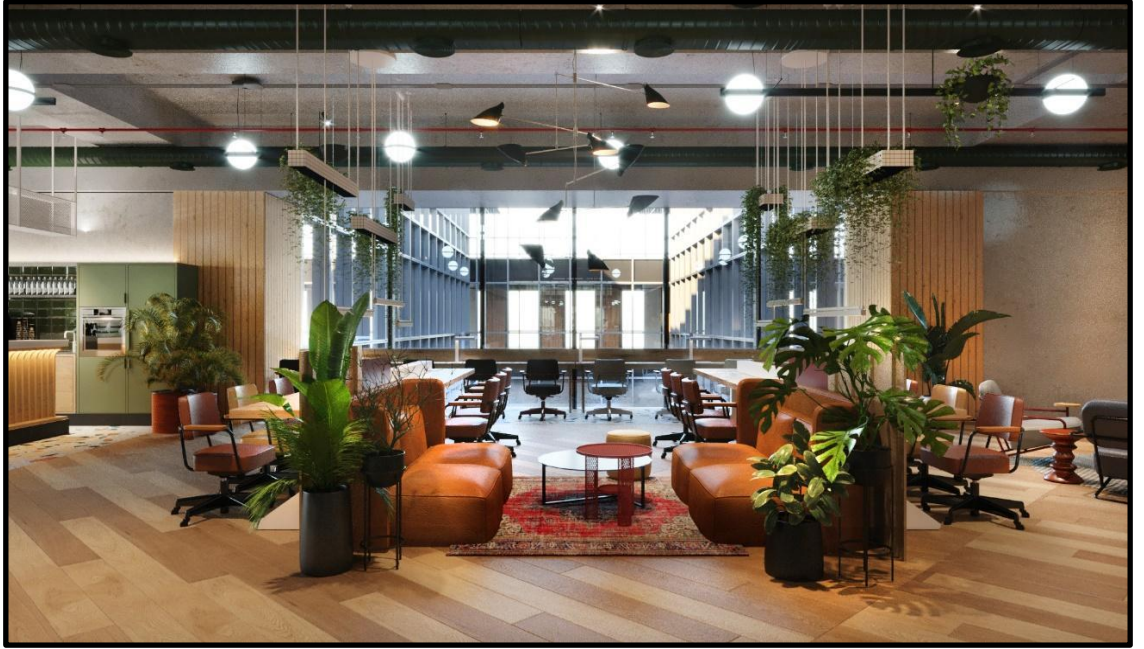
Kaynak: Planlar Kolektif House (2020)

Kolektif House Ataşehir Şubesi

Anadolu yakasındaki ilk Kolektif House şubesi Ataşehir’de Nida Kule -2 ve -3. katlarda bulunmaktadır (Şekil 4.5). Merkeze ortak kullanım alanlarını alacak şekilde kapalı ofisler iki sıra halinde etrafına yerleştirilmiştir. Dış cephede konumlandırılmış ofisler gün ışığı ve doğal havalandırma imkânına sahiptir. Tablo 4.5’te Ataşehir planlarında görüldüğü üzere dolaşımın iç kısmına yerleştirilen ofislerin büyük bir çoğunluğu avluya dönüktür. Ortak alandaki çalışma alanlarının manzaraya yönlendirildiği görülmektedir. Balkon, avlu ve yeşil çatı alanına sahiptir.

Mekân tasarımına hâkim olan malzeme ahşap, hâkim renkler ise yeşil, kavuniçi ve toprak tonlarıdır. Organik doğal malzemelerden ahşap; zemin döşemesi, duvar panelleri, mobilya ve dekorasyonda kullanılmıştır.

Şekil 4.5: Ataşehir ortak çalışma mekânı

Kaynak: Kolektif House Ataşehir. <https://kolektifhouse.co/atasehir-ofis> [erişim tarihi 17, Mart, 2020]

Tablo 4.5: Ataşehir Kolektif House planları

ATAŞEHİR	KOLEKTİF HOUSE
-2. KAT -3. KAT	OFİS ORTAK ÇALIŞMA ALANI DOLAŞIM TOPLANTI/ETKİNLİK WC TEKNİK BAHÇE

Kaynak: Planlar Kolektif House (2020)

Tablo 4.3’te Kolektif House Levent Şubesi, Tablo 4.4’te Maslak Şubesi ve Tablo 4.5’te ise Ataşehir Şubesi kat planları görülmektedir. Tablolar üç ana sütundan oluşmaktadır. Her bir satırda aynı kat planı üç grupta renklendirilerek, genel alanda fonksiyon dağılımı görülmektedir. Mavi taralı bölgeler kişi sayısına göre yeniden organize edilebilir, standart ofis mobilyalı kapalı ofis alanlarını göstermektedir. Yeşil taralı bölgeler gezgin üyelerin kullanımı için tasarlanmış ve çeşitli oturma birimleri ile farklı çalışma alışkanlıklarına hizmet eden ortak çalışma mekânlarıdır. Taralı diğer bölgelerden sarı dolaşımı, mor toplantı ve etkinlik alanlarını, kırmızı ıslak hacimleri, kahverengi bahçe ve teras alanlarını göstermektedir. Dolaşım hatları ortak çalışma mekânları ile kesişmektedir. Bu hattaki tüm duvarlar sergi elemanı gibi kullanılmaktadır. Birçok noktada oraya özgün sanat çalışması sergilenmektedir. Koyu yeşil ile belirtilen bahçe ve teras alanları kullanıcılar tarafından kişiselleştirilebilmektedir (Şekil 5.9).

Tablo 4.6: Kolektif House şubelerinin mimari proje özellikleri

	Şişhane	Levent	Maslak	Ataşehir
Şube açılış sıralaması	1	2	3	4
En küçükten-büyüğe şube sıralaması	1	4	3	2
Yatay-düşey planlama	Yatay	Yatay	Yatay	Yatay
Şube kat sayısı	1	5	4	2
Şubenin bulunduğu bina çok katlı- az katlı	Az	Çok	Çok	Çok
Ortak çalışma mekânlarının plandaki konumu	Kenarda	Merkezde	Kenarda	Merkezde
Ofislerin plandaki konumu	Cephe	C2H	C2H	C2H
Katlardaki ortak çalışma mekân dağılımı	-	Eşit	Eşit	Eşit
Etkinlik alanları	-	Merkezde	Bağımsız	Bağımsız
Dolaşım alanı genişliği	Dar	Geniş	Geniş	Dar
Dolaşım alanı fonksiyonu	OÇM	OÇM	OÇM	OÇM
Doğal ışık alımı	2 cephe	2 cephe	4 cephe	4 cephe
Genel tasarımda hâkim renkler	Ahşap tonları, Kiremit, Beyaz	Ahşap tonları, Kiremit, Siyah	Ahşap tonları, Gri, Yeşil	Çok renkli
Teras				
Avlu				
Bahçe				
Bitki kullanımı	Saksı	Saksı, Zemin, Mobilya ile	Saksı, Mobilya ile bütünleşik	Saksı, Mobilya ile bütünleşik

	bütünleşik		
--	------------	--	--

*OÇM ortak çalışma mekânı / * C2H cephe boyunca iki hat

Tablo 4.6’de şube açılış sıralaması, küçükten büyüğe şube büyüklükleri, plan yerleşimdeki seçimler, şube kat sayıları, ortak çalışma mekânlarının-kapalı ofislerin-etkinlik alanlarının plandaki konumu, gün ışığı alan cepheler, tasarıma hâkim renkler, teras-avlu-bahçe varlığı, bitki kullanım şekli şubelere göre sıralanmıştır.

Tablo 4.7: Fonksiyonlara göre şube planları

	Kapalı ofis	Ortak çalışma mekânı	Etkinlik alanı
Yüzey alanı büyükten küçüğe	1	2	3
Kullanım şekli tekil çoğul	Çoğul	Çoğul	Çoğul
Mobilya ve objeler ile kişileştirme	Yapılabilir	Yapılamaz	Yapılamaz
Mobilyalar	Sabit	Çeşitli	Katlanabilir
Kesişmeler	-	Dolaşım	OÇM

*OÇM ortak çalışma mekânı

Tablo 4.7’da kapalı ofis, ortak çalışma mekânları ve etkinlik alanlarının planlarda kapladığı alan, kullanım şekilleri, mobilya seçimleri ve kesişen fonksiyonlar görülmektedir.

Planlarda görüldüğü gibi dikey hiyerarşinin hâkim olduğu kapalı çalışma düzeni yerine yatay düzlemde genişleyen ofis sistemi kurulmuştur. Çalışma mekânı, mesafeler aşılarak ulaşılan, günlük rutinlerin gerçekleştirildiği bir alan olmaktan çıkarılıp insan etkileşimini ön planda tutan, bunu mekânsal düzenleme, mobilya ve iç mekân kalitesi ile destekleyen bir alana dönüştürülmüştür. Van der Voordt’un (2004) da belirtmiş olduğu gibi çalışanların eşit mekânsal haklara sahip olması hiyerarşik düzeni yıkmakta, iletişimi kolaylaştırarak bilgi paylaşımını arttıracak Kolektif House çalışma mekânları için de öngörülmektedir.

Plan şemalarında belirli noktalara yerleştirilmiş mekânlar ve bu mekânların üyelere sunduğu imkânlar bunun yanında üyelerin var olan mekânı ve hizmeti kullanma şekillerine bakılarak, Kolektif House şubeleri, bölüm 2.1.3’te çalışmanın değişen anlamının mekâna etkisi incelenirken bahsedilen Simmel’in (1997) ve Lefebvre’nin

(1991) tanımladığı mekân özellikleri üzerinden de incelenmiştir. Bu özelliklerin onarıcı algıyı desteklediği öngörülmektedir.

Simmel (1997) mekânı beş özellik ile tanımlar. Bunlardan ilki mekânın müstesnalığıdır. Şubeler tek genel bir mekân gibi görünseler de kendine has öznelliğe sahip farklı mekânlar özgül toplumsal biçimleri kapsar. Kolektif House’un her şubesi farklı bir tasarıma sahiptir. Konsept farklılaşırken belirli temel özellikleri içinde taşımaktadır. Birçok küçük mekânın bir araya getirilmesi ile bir bütünü oluşturmaktadır. Örneğin toplantı ve oyun odaları, sayılınca farklı tasarımlara sahiptir. Meditasyon odaları, kullanıcıya göre anlam bulmaktadır; dinlenmek, uyumak, meditasyon yapmak veya ibadet etmek gibi. Sosyal medyada paylaşılan fotoğrafa yapılan yorumlardan anlaşılmıştır ki farklı konumlarda bulunan tuvalet alanları, tasarımları sebebiyle tercih edilmektedir (Bkz. EK E.1). Yarattıkları marka kimliği ile onlar gibi düşünenleri bir araya getirerek kendi topluluklarını oluşturmuşlardır.

İkinci özellik mekânın “toplumsal etkileşimi sağlaması”dır. Kolektif House’ta alanlar farklı amaçlar için kullanılabilir. Ortak çalışma için ayrılmış bölümler birçok kişi tarafından çalışma alanı olarak kullanılması yanı sıra etkinlik alanı olarak da kullanılmaktadır. Ortak alanlar gündüz çalışma alanı olarak kullanılırken akşamları masalar kaldırılıp bir sahneye dönüşebilmektedir. Girişimcilik, iş dünyası, reklam, müzik ve ‘networking’ konularında düzenlediği, ücretsiz ve herkesin katılımına açık olan etkinlik serileri: “Kolektif After Work”, “Kolektif Corporate Innovation”, “Kolektif Diaries”, “Kolektif Talk Show”, “Kolektif Two Sides” (Kolektif House Sunum). Düzenlenen bu etkinlikler farklı sektörlerde çalışan üyelerin bir araya gelmesini sağlamaktadır.

Üçüncü özellik “belirli amaçlara hizmet etmesi”dir. Kolektif House üyelerine sunduğu kapalı ofis ve sabit masa üyelik seçeneği ile kurumlara veya bağımsız çalışan bireylere belirli bir düzende sabit aynı mekânı paylaşabilme imkânı vermektedir.

Dördüncü ise “insanların bir arada olmasını temin etmesi”dir. Kolektif House sloganlarında ve mekân yerleşimlerinde bir arada güçlü ve başarılı işler çıkarıldığını tüm şubelerinde vurgulamaktadır. Ahmet Onur’un (2018) belirtmiş olduğu gibi

“Kolektif House, girişimci olarak kendi gereksinimlerinden yola çıkarak mekân, kaynak ve insan ihtiyacını karşılamak için atılmış bir girişimcilik adımıdır”. Bu adım farklı sektörlerde çalışan-çalışmak isteyen genç girişimcilerin bir araya gelmesine imkân sunmaktadır. Bunun yanında aynı mekân altında yatırımcıların da bulunması ile sağlanan birliktelik her iki grup için de karşılıklı fayda sağlayan bir durumdur.

Beşinci özellik “hareket ve göç sağlaması”dır. Kolektif House, hazır ofislerle istenilen büyüklüğe göre esnek, demirbaşlar dâhil üyelik modeli sunmaktadır. Ekip genişledikçe kişi sayısına uygun daha geniş kapalı ofis alanına taşınabilmektedir. Gezin üyelerine dilerlerse bir şubede dilerlerse tüm şubelerde ortak çalışma mekânlarını ihtiyaçları kadar kullanabilme imkânı sunmaktadır (Bkz. Ek E.2).

Lefebvre (1991) mekânı toplumsal bir ürün olarak ele alması yönüyle baktığımızda Kolektif House işleyişi ile biçimlenerek toplumsal ilişkiler oluşturmuştur. Mekân girişimciler ile girişimcilerin ihtiyaç duyduğu yatırımcı grubu bir araya getirerek iki grubun da üretimini desteklemektedir. Kuşağı ve doğayı temsil eden simgelerden oluşan mekânsal soyutlamalar içermektedir. Bu mekânlar zihinsel olarak düşünülmüş ve geçmiş kuşakların mekân pratikleri ve kuşağın değiştirdiği mekânsal ihtiyaçlar aracılığıyla nesneleştirilmiştir (Ghulyan, H. 2017). Zamanla bu mekânı kullanan üyelerin günlük rutinleri ile oluşan öznel beklentilerinin karşılanması ile kendi çizgisini belirlemiş bir topluluk haline gelmiştir. Lefebvre’nin mekân üçlemesinin merkezinde insan ve insan bedeninin deneyimleri olduğu gibi Kolektif House’un hizmet anlayışının merkezinde de çalışan bireyin ruhsal yönden iyi olması vardır.

İstanbul’daki ortak çalışma mekânlarından biri olan Kolektif House, şubelerinin plan şemaları, iç mekân tasarımıındaki malzeme hassasiyeti ve yeşil kullanımı ile doğayı taklit etmesiyle biyofilik olduğu öngörülmektedir. Kolektif House’un Y kuşağı kullanıcılar için onarıcılık potansiyeline sahip olduğu ön kabulü ile çalışmaya başlanmıştır. Simmel ve Lefebvre’nin mekân tanımlarının şubelerdeki yansımaları Kolektif House’un onarıcı algılanmasında destekleyici özellikler olabileceği düşünülmektedir. Biyofilik olup olmadığı Çorakçı’nın (2016) “Biyofilik İçmimari Tasarım Rehberi” ile sınanmıştır.

Literatürde geçen biyofilik unsurlardan iç mekâna uyarlanarak hazırlanmış “Biyofilik İçmimari Tasarım Rehberi”nden (Çorakçı 2016) (Bkz. EK B.1) yararlanılarak Kolektif House iç mekânlarının analiz tabloları hazırlanmıştır. Bu rehber; “çevresel özellikler”, “doğal şekil ve biçimler”, “doğal örüntüler ve süreçler”, “ışık ve mekân”, “yerel ilişkiler”, “evrensel insan-doğa ilişkileri” olarak altı unsuru ve bu unsurlar altında toplanmış kriterleri içermektedir. Kolektif House şubelerinin biyofilik iç mekân tasarım unsurlarına sahip olup olmadığı araştırmacı tarafından yürütülen gözlem ve sosyal medya analizi ile tespit edilmiştir. Tablo 4.8-4.13 aralığındaki tablolarda yer alan kriterlerin varlıkları şubeler incelenerek doldurulmuştur. Var olduğu tespit edilen kriterler “✓” ile işaretlenmiştir.

Çevresel Özellikler

Bu rehberde yer verilen çevresel özellikler olarak doğal hava, gün ışığı, manzaralar, renk, bitkiler, hayvanlar, doğal malzemeler ve ateş her şubede incelenmiş ve veriler tablolastırılmıştır (Tablo 4.8).

Doğal hava: Mekânlar genel olarak klima sistemi ile havalandırılırken dış cephede bulunan pencere ve kapılarla doğal hava akışı sağlanabilmektedir. Açılabilir pencereler (vasistas, sürgülü, pivot), çapraz havalandırma ile hava dolaşımı, zararlı gaz salmayan malzeme kullanımı dört şubede de mevcuttur. Şişhane şubesinde dış cephede cam önlerinde hareketli panjur sistemi bulunmaktadır (Bkz. EK A.1-a). Levent, Maslak, Ataşehir şubesinde bahçe, iç bahçe, orta avlu bulunmaktadır.

Gün ışığı: Dört şubede geniş pencereler, iç kapılarda saydam veya buzlu cam kullanımı, camlı bölücü paneller, perde, jaluzi, tente ile güneş kontrolü, ayna kullanımına sahiptir (Bkz. EK C.1-b). Levent yerleşimi giriş katta büyük pencere açıklıkları ve ofis katlarında cam cephe ile bol gün ışığı ve manzaraya sahiptir. Maslak yerleşkesi ortak çalışma mekânı üstü camlı çatı ve çatı penceresine sahiptir. Tasarımın bütününde doğal ahşap malzeme ile yapılan bölücüler göze çarpmaktadır (Bkz. EK A.3). Ataşehir şubesinde iç mekân duvarında pencere bulunmaktadır. Levent, Şişhane ve Ataşehir’de

odanın işlevine göre renk seçimi yapılmıştır. Tüm şubelerde kapalı ofis alanları görsel temasa imkân veren camlı bölücülerle ayrılmıştır. Şişhane ve Ataşehir şubelerinde ek olarak aynalı cam kullanımı görülmektedir (Bkz. EK A.4).

Manzara: Şişhane şubesi dışında şube çevrelerinde araç yolu ile arabalar ve binalar bulunmaktadır. Manzara, oluşturulan yeşil alanlar ile sağlanmaktadır. Dört şubede de peyzaj düzenlemesi, balkon duvar çiçeklendirmesi ve ayna kullanımı bulunmaktadır. Maslak'ta cam çatı sayesinde gündüz gözü ile gökyüzü görülebilmektedir (Şekil 4.4). Ataşehir'de orta avlu manzarasına göre iç mekân yerleşimi görülmektedir (Bkz. EK C.1-c).

Renk: Mekânlarda genel tasarım ve tamamlayıcı dekorasyon öğelerinde yeşil, sarı, turuncu, mavi, toprak tonları, kiremit rengi ve farklı tonlarda ahşap renkleri seçilerek doğaya referans verilmektedir. Şişhane şubesinde renklerde ahşap tonları ve beyaz hâkimdir. Levent şubesinde toprak tonları ve gri renk tüm mekâna hâkimdir. Maslak şubesinde cam çatıda demir konstrüksiyon ahşap rengi seçilerek endüstriyel etki yumuşatılmıştır. Ataşehir şubesinde mekân tasarımına hâkim olan malzeme ahşap, hâkim renkler ise yeşil, kavuniçi ve toprak tonlarıdır. Tüm çalışma yüzeylerinde ahşap ham veya doğal kaplama olarak kullanılmıştır (Bkz. EK C.1-d).

Ateş: Maslak'ta bulunan şömine dışında herhangi bir şubede ateş, mimari ve biyofilik bir unsur olarak kullanılmamıştır (Bkz. EK C.1-e).

Bitki: Saksılı bitkiler, kapalı mekâna uyumlu bitki seçimi, bitkinin yaşamasına el verecek havalandırma ve nem dengesi, vazoda çiçek, kuru bitki, yosun kullanımı tüm şubelerde bulunmaktadır. Levent, Maslak ve Ataşehir'de bitki yatağı, mobilyayla bütünleşmiş bitkiler ve bitkilerin sembolik kullanımı (resim, fotoğraf, duvar kâğıdı) bulunmaktadır (Bkz. EK C.1-f).

Hayvan: Levent, Maslak ve Şişhane'de hayvanların sembolik kullanımı (resim, heykel, fotoğraf) bulunmaktadır (Bkz. EK C.1-g). Her şubede kullanıcılar tarafından getirilen ya

da çevrede gezinen ve kullanıcılar tarafından sahiplenilmiş canlı hayvanlar bulunmaktadır.

Tablo 4.8: Çevresel Özellikler

Doğal Hava	Ş	L	M	A	Gün Işığı	Ş	L	M	A
• Açılabilir pencereler (vasistas,sürgülü, pivot)	✓	✓	✓	✓	• Geniş pencere	✓	✓	✓	✓
• Katlanır cam					• Kuranglez				
• Hareketli panjur sistemleri	✓				• Katlanır cam				
• Menfezli bölücü panel, kapı					• Camlı çatı, çatı penceresi			✓	
• Vantilatör (tavan, zemin)					• Güneş tüpü				
• Çapraz havalandırma ile hava sirkülasyonu	✓	✓	✓	✓	• İç mekan duvarında pencere				✓
• Bahçe, iç bahçe, orta avlu		✓	✓	✓	• İç kapılarda saydam veya buzlu cam kullanımı	✓	✓	✓	✓
• Zararlı gaz salmayan malzeme kullanımı	✓	✓	✓	✓	• Camlı bölücü paneller	✓	✓	✓	✓
					• Perde, jaluzi, tente ile güneş kontrolü	✓	✓	✓	✓
					• Ayna kullanımı	✓	✓	✓	✓
Manzara	Ş	L	M	A	• Odanın yönlendiği ve işlevine göre renk ve doku seçimi		✓	✓	✓
• Manzaraya göre iç mekan yerleşimi			✓	✓					
• Peyzaj düzenlemesi, balkon duvar bitkilendirilmesi	✓	✓	✓	✓	Su	Ş	L	M	A
• Ayna kullanımı	✓	✓	✓	✓	• Süs havuzu, yüzme havuzu				
					• Su unsuru bulunan heykel				
Renk	Ş	L	M	A	• Çeşme				
• Rengin, doğadaki mesaj iletme özelliğine göre kullanımı	✓	✓	✓	✓	• Şelale veya su perdesi				
• Rengin insan psikolojisi ve algısına göre kullanımı					• Su ile etkileşimi güçlendiren lavabo, batarya,vb tasarımları				
• Doğayı anımsatan renkler	✓	✓	✓	✓	• Su ve taş kullanımı				
• Doğanın renk uyumu	✓	✓	✓	✓	• Su ve bitkiler				
• İklim şartları ve mekanın işlevine göre rengin verimliliğe katkısı					• Su ve balıklar, akvaryum				
					Ateş	Ş	L	M	A
Bitki	Ş	L	M	A	• Şömine			✓	
• Saksılı bitkiler	✓	✓	✓	✓	• Soba				
• Bitki yatağı		✓	✓	✓	• Mum				
• Yeşil çatı sistemleri					• Bioethanol şömine				
• Yeşil duvar (hidroponik, saksılı, sarılı tırmanıcı)									
• Mobilyaya entegre bitkiler		✓	✓	✓	Hayvan	Ş	L	M	A
• Kapalı mekana uyumlu bitki seçimi	✓	✓	✓	✓	• Akvaryum				
• Bitkinin yaşamasına el verecek havalandırma ve nem dengesi	✓	✓	✓	✓	• Balıklı süs havuzu				
• Kapalı mekandaki bitkiler için yapay ışık					• Kuş yuvası, kuşlar				
• Vazoda çiçek, kuru bitki, yosun kullanımı	✓	✓	✓	✓	• Hayvanların sembolik kullanımı (resim, heykel, fotoğraf)	✓	✓	✓	
• Bitkilerin sembolik kullanımı (resim, fotoğraf, duvar kağıdı)		✓	✓	✓					
					Doğal Malzemeler	Ş	L	M	A
					• Organik doğal malzeme (ahşap, hasır, keçe, vb.)	✓	✓	✓	✓
					• İnorganik doğal malzeme (mermer, granit, kil, cam, vb.)	✓	✓	✓	✓
					• Taş veya tuğla örüntüsü	✓	✓	✓	✓
					• Doğal malzemenin ham kullanımı	✓	✓	✓	✓
					• Malzemenin eskimesi				

Doğal malzemeler: Organik doğal malzeme (ahşap, hasır, keçe, vb.), inorganik doğal malzeme (mermer, granit, kil, cam, vb.), doğal malzemenin ham kullanımı ve taş veya tuğla örüntüsü Kolektif House'un genel tasarımına ve mobilyalarına hâkimdir (Bkz. EK C.1-h). Şişhane şubesinde dış cephe duvarlarında orijinal kiremit duvar temizlenerek muhafaza edilmiştir. Tüm doğrama ve kapılar orijinal olarak korunmuş ve zemin doğal ahşap parke yapılmıştır. Levent şubesinde yapının orijinal ateş tuğlaları ve demir doğramalar muhafaza edilmiştir.

Doğal Şekil ve Biçimler

Doğal şekil ve biçimler; organik biçimler, süsleme-desen-motif, biyomimikri, yapay ve teknolojik doğa incelenmiş ve veriler tablolaştırılmıştır (Tablo 4.9).

Tablo 4.9: Doğal şekil ve biçimler

Organik Biçimler	Ş	L	M	A	Süsleme, Desen, Motif	Ş	L	M	A
• Eğrisel ve akışkan biçimler		✓	✓	✓	• Bitki ve hayvan motifli süslemeler			✓	
• Ağaç benzeri kolonlar			✓		• Soyut ve geometrik süslemeler	✓	✓	✓	✓
• Deniz kabuğu ve spiraller					• 2 veya 3 boyutlu (resim, heykel, kabartma) süslemeler	✓	✓	✓	✓
• Yumurta-oval-tüp biçimleri					• Desenli seramik, karo mozaik	✓	✓	✓	✓
• Kemer-tonoz-kubbe yapıları				✓	• Kabartma desenli seramik				
• Organik biçimli strüktür					• Dokulu beton				✓
• Organik biçimli giydirme yapı					• Desenli döşemelik kumaş, halı	✓	✓	✓	✓
• Dik köşelerin sıva ile yumuşatılması			✓		• Süslemeli yapı elemanları (korkuluk, bölücü panel, pencere doğraması, parmaklık, vs.)			✓	
• Organik biçimli dekoratif elemanlar				✓	• Cam vitray (renkli, desenli)				
Biyomimikri Biyomorfoloji	Ş	L	M	A	Yapay ve Teknolojik Doğa	Ş	L	M	A
• Doğadaki yapıların işleyiş prensibinin tasarım için örnek alınması					• Doğal unsurların yapay malzemelerle taklit edilmesi	✓	✓	✓	✓
• Doğadaki yapıların biçiminin tasarıma aktarılması			✓		• Taş veya ahşap gibi doğal malzemelerin yüzey dokusunun taklit edilmesi				
• Organik veya jeolojik biçimlerin mekanın strüktür tasarımına ilham olması					• Çevresel unsurların (çim, ağaç, çiçek) yapay olarak taklit edilmesi			✓	✓
• Organik veya jeolojik biçimlerin mobilya ve ürün tasarımına ilham olması			✓	✓	• Barrisol aydınlatma ile gün ışığı veya doğa manzarasının taklit edilmesi				
• Doğadaki yapıların işleyiş prensibinin yapı malzemelerinin teknolojisinde kullanılması					• Projeksiyon makinası ile doğa görüntülerinin mekana yansıtılması				
					• Ekranda (monitör, tv) hareketli doğa manzarası videolarının gösterilmesi				
					• Doğa manzaralı duvar kağıdı		✓	✓	

Organik biçimler: Eğrisel ve akışkan biçimler Şişhane dışında tüm şubelerde duvar süslemesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dekorasyondaki bu tercih mekânlara hareket katmaktadır. Levent Şubesinde duvarlarda eğrisel akışkan biçimler, geometrik şekiller ve doğayı sembolize eden motifler uygulanmıştır (Bkz EK A.2-d,e,f). Maslak'ta ağaç benzeri kolonlar ve dik köşelerin sıva ile yumuşatılması, Ataşehir'de kemer-tonoz-kubbe yapıları görülmektedir (Bkz. EK C.1-i).

Süsleme, desen, motif: Kolektif House süsleme, desen ve motif yönünden zengin bir tasarım anlayışına sahiptir. Tüm düşey yüzeylerde süsleme, desen ve motifler yer almaktadır. Bu uygulamaların tümü el emeği ile bu yönde ilerleyen kişiler tarafından yerine özgü tasarlanmıştır. Desenli seramik, karo mozaik ve desenli döşemelik kumaş, halı kullanımı ve soyut ve geometrik süslemeler tüm şubelerde karşımıza çıkmaktadır. 2 veya 3 boyutlu (resim, heykel, kabartma) süslemeler Şişhane dışında tüm yerleşimlerde kullanılmıştır. Dokulu beton Ataşehir'de toplantı odasında, süslemeli yapı elemanları (korkuluk, bölücü panel, pencere doğraması, parmaklık, vs.) Maslak'ta kullanılmıştır (Bkz. EK C.1-j).

Biyomimikri biyomorfoloji: Doğadaki yapıların biçiminin tasarıma aktarılması çiçek motifleri ile Maslak'ta şömine etrafı süslemesinde karşımıza çıkmaktadır. Organik veya jeolojik biçimlerin mobilya ve ürün tasarımına ilham olması Maslak ve Ataşehir'de görülmektedir (Bkz. EK C.1-k).

Yapay ve teknolojik doğa: Doğal unsurların yapay malzemelerle taklit edilmesi parke kullanımı ile hemen hemen her iç mekânda görülmektedir. Çevresel unsurların (çim, ağaç, çiçek) yapay olarak taklit edilmesi tavandan aşağıya sarkıtılan tüm çiçeklendirme alanlarında kullanılmıştır. Levent ve Maslak'ta çalışma alanı, kabin içleri ve lavabolardaki kabin içlerinde olmak üzere farklı mekânlarda uygulanmıştır. Ataşehir şubesinde resim, duvar kâğıdı ve tablolarla bitkilerin sembolik kullanımı görülmektedir.

Doğal Örüntü ve Süreçler

Doğal örüntü ve süreçler; duysal çeşitlilik ve enformasyon, büyüme, değişim ve yaşlanma, organizasyon prensipleri, oran incelenmiş ve veriler tablolastırılmıştır

Tablo 4.10: Doğal örüntü ve süreçler

Duyusal Çeşitlilik ve Enformasyon	Ş	L	M	A	Organizasyon Prensipleri	Ş	L	M	A
• Renk, doku ve desenlerle görsel çeşitlilik	✓	✓	✓	✓	• Simetrik, ırsal, asimetrik denge	✓	✓	✓	✓
• Malzemenin çıkardığı ses	✓	✓	✓	✓	• Şekil, renk, doku ve malzeme uyumu	✓	✓	✓	✓
• Mekan akustığı					• Elemanların çeşitliliğinden oluşan bütünlük	✓	✓	✓	✓
• Malzemenin sertlik veya yumuşaklığı	✓	✓	✓	✓	• Düzenlenmiş karmaşıklık	✓	✓	✓	✓
• Malzemenin üst yüzey dokusu (pürüzlü, parlak, yumuşak, kaygan vs.)	✓	✓	✓	✓	• Görsel, işitsel, hareketli ritim	✓	✓	✓	✓
• Doğal malzemenin kokusu	✓	✓	✓	✓	• Biçim, renk, tonda karşıtlık (Kontrast)	✓	✓	✓	✓
• Oda kokusu (sprey, tütsü, yağ)					• Baskın veya farklı bir unsurla yaratılan vurgu	✓	✓	✓	✓
• Mekanla ilgili bilgilendirme	✓	✓	✓	✓					
					Büyüme, Değişim, Yaşlanma	Ş	L	M	A
Oran	Ş	L	M	A	• Malzemede zamanın izlerinin (patinasının) korunması				
• Altın oran					• Yapay malzemeye eskimiş görünüm kazandırmak				
• Fraktal geometri					• Mekanın esnek kullanımı (değişime olanak tanınması)	✓	✓	✓	✓
• Fibonacci dizisi					• Modüler strüktür veya mobilyalar	✓	✓	✓	✓

Duyusal çeşitlilik ve enformasyon: Kolektif House temel tasarım fikrinde tüm şubelerinde çeşitli renk, doku ve desenlerle görsel çeşitliliğe yer vermektedir. Malzemenin sertlik veya yumuşaklığı sandalye koltuk gibi oturma elemanları çok çeşitli renkler ile kullanılmıştır. Duvar kaplamaları beton, boya, seramik ahşap gibi farklı dokulara (pürüzlü, parlak, yumuşak, kaygan vs.) sahip malzemelerden seçilmiştir. Çalışma yüzeyi seçimlerinde doğal malzemenin dokusu bu malzemeyi seçmede etkili olmuş ve bu çeşitlilikten yararlanılmıştır (Bkz. EK C.1-1).

Büyüme, değişim, yaşlanma: Doğal yaşamın temel döngüsü büyüme, değişim, yaşlanmadır. Ortak çalışma mekânı fikir gereği içinde esneklik barındırmakta ve bu mekânlara da yansımaktadır. Dağınık masalarda gündüz çalışma alanı olarak kullanılan

mekân akşam etkinlik alanına dönüşebilmektedir. Bu değişimi destekleyen modüler panel sistemleri kayar basamaklar ve mobilyalar seçilmiştir. Levent örneğinde görüldüğü gibi diğer yerleşimlerde de farklı amaçlar için kullanılabilen büyük açıklıklı mekânlar mevcuttur.

Organizasyon prensipleri: Kolektif House genel konseptinde; simetrik, ışınsal, asimetrik denge - şekil, renk, doku ve malzeme uyumu - elemanların çeşitliliğinden oluşan bütünlük - düzenlenmiş karmaşıklık - görsel, işitsel, hareketli ritim - biçim, renk, tonda karşıtlık (kontrast) - baskın veya farklı bir unsurla yaratılan vurgular mevcuttur (Bkz. EK C.1-m).

Işık ve Mekân

Işık ve mekân; aydınlatma ve mekân incelenmiş ve veriler tablolastırılmıştır (Tablo 4.11).

Tablo 4.11: Işık ve mekân

Aydınlatma					Mekan					Ş	L	M	A
İşlevsel	Ş	L	M	A									
● Mekan algılama	✓	✓	✓	✓	● Geniş - ferah alanlar		✓	✓	✓	✓			
● Yönlendirme ve yön bulma	✓	✓	✓	✓	● Asma kat								
● Biyolojik ritim - sağlık					● Çatı yüksekliği ve eğiminin değerlendirilmesi								
● Işık kaynağının gizlenmesi					● Organik biçimsel mekan								
● Filtrelenmiş yayıncı ışık	✓	✓	✓	✓	● Mekânsal çeşitlilik		✓	✓	✓	✓			
● Sarı-sıcak ışık	✓	✓	✓	✓	● Geçiş mekanları		✓	✓	✓	✓			
● Aydınlatma düzeyinin isteğe göre ayarlanabilmesi (dimmer)					● Zeminde seviye farkı, basamak			✓	✓	✓			
Estetik-Dekoratif	Ş	L	M	A									
● Malzeme ve detayların aydınlatılması	✓	✓	✓	✓	● İç mekan - dış mekan ilişkisi (teras, balkon, iç bahçe, avlu, atrium)			✓	✓	✓			
● Bitkilerin aydınlatılması		✓			● Kayar-katlanır camlar, kapılar, paneller			✓	✓	✓			
● Organik biçimli lamba					● Mekanda yol bulmaya yardımcı belirgin bir referans noktası		✓	✓	✓	✓			
● Doğal malzemeli lamba					● Işık-kütle(doluluk boşluk)dengesi		✓	✓	✓	✓			
● Tarihi(klasik) biçimli lamba		✓	✓										
● Organik yapının aydınlatılması													
● Mekanda organik ışık ve gölge oyunları			✓	✓									
● Organik ışık-gölge yaratan aydınlatma elemanı													
● Doğa görseli ve Barrisol kullanımı													

Aydınlatma: İşlevsel olarak dört mekânda da mekânı algılama, yönlendirme ve yön bulma, filtrelenmiş yayınlık ışık ve sarı sıcak ışık olarak kullanılmıştır. Maslak şubesinde cam çatı altında doğal ışıktan en çok yarar sağlanıp gündüz herhangi bir aydınlatmaya gerek duyulmamaktadır. Tüm şubelerde bu gibi noktalar mevcuttur. *Estetik-Dekoratif* olarak birçok farklı noktada çeşitli malzemeler ile kimi yerde bir heykel olarak kimi yerde sanat eserini aydınlatma amacıyla kullanılmıştır. Levent şubesinde duvara yerleştirilen bitkilerin özel olarak aydınlatıldığı görülmektedir. Levent ve Maslak'ta tarihi biçimli lambalar kullanılmıştır. Maslak ve Ataşehir'de organik ışık-gölge oyunları görülmektedir (Bkz. EK C.1-n).

Mekân: Çalışma mekânları farklı meslek gruplarından birçok kişiye hizmet ettiği için çok çeşitli mekânlar kurgulanmıştır. Mekânlar ve geçiş alanları kapasiteyle orantılı olarak geniş ve ferah tasarlanmıştır. İç koridorlar ilk bakışta birbiri ile aynı görünüp yön bulmakta tereddütte bırakabilirken, farklı tasarımlarla oluşturulmuş belirli referans noktaları bu tedirginliği ortadan kaldırmaktadır. Şişhane dışında diğer şubelerde zeminde yükseklik farkları oluşturulan mekânlar, iç mekân - dış mekân ilişkisi (teras, balkon, iç bahçe, avlu, atrium), kayar-katlanır camlar, kapılar, paneller bulunmaktadır. Gününbirlik kullanım içinde tercih edilen bu mekânlar ilk kullanıcının aradığı yeri rahatlıkla bulabileceği şekilde bilgilendirmelere sahiptir (Bkz. EK C.1-n).

Yerel (Bağlamsal) İlişkiler

Yerel ilişkiler; coğrafi ve ekolojik bağ, tarihsel ve kültürel bağ, mekânın ruhu incelenmiş ve veriler tablolaştırılmıştır (Tablo 4.12).

Coğrafi ve ekolojik bağ: Levent şubesi binası inşa edildiği dönemin endüstriyel yapı malzemesi olan ateş tuğlasının kullanılmış olduğu bir bina seçilmiştir.

Tarihsel ve kültürel bağ: Şişhane şubesi kapı ve pencere doğramalarında kullanılan metal elemanlar yapıldıkları dönemi yansıtan tarihi metal işçiliklerine sahiptir. Levent şubesinde binanın önceki fonksiyonunda kullanılan tekstil makinesi, çeşitli dönemlere ait ahizeli telefon parçaları mekânın çeşitli noktalarında dekorasyon elemanı olarak

kullanılmaktadır. Tüm şubelerde resim, heykel ve fotoğraf gibi sanat eserleri görülmektedir (Bkz. EK C.1-o).

Tablo 4.12: Yerel ilişkiler

Coğrafi ve Ekolojik Bağ	Ş	L	M	A	Tarihsel ve Kültürel Bağ	Ş	L	M	A
• Yer ile kurulan duygusal bağ					• Tarihsel karakterin korunması				
• Coğrafi yapı ile uyum					• Tarihi unsurların kullanılması				
• Bitki örtüsü ile uyum					• Yapının tarihi ile ilgili araştırma				
• Yerel malzeme kullanımı		✓			• Sosyal geleneklere göre şekillenmiş tasarımların korunması				
• Yerel inşaat teknikleri									
					• Tarihi, antika, geleneksel mobilyalar				
Mekânın Ruhu	Ş	L	M	A	• Kartonpiyer alçı benzeri duvar ve tavan süslemeler				
• Yersizlikten(Placelessness) kaçınmak					• Tarihi metal işleri (pencere kapı doğraması, merdiven korkuluğu)	✓			
• Çevre ve mimari ile coğrafi, ekolojik, tarihsel ve kültürel bağın sürdürülmesi					• Tarihi ahşap işleri (pano, paravan vs.)				
• Doğal ve yerel malzeme kullanımı					• Tarihi seramik karo, mozaik				
• Çevreye ait eskimiş veya tarihi (antika) unsur (mobilya, desen vs. kullanımı.		✓			• Tarihi döşemelik kumaş, halı				
					• Tarihi aydınlatma elemanları				
					• Antika objeler (gramofon, radyo vs.)		✓	✓	
					• Sanat eserleri (resim, heykel, fotoğraf)	✓	✓	✓	✓
					• Tarihi tabak, bardak, çatal-bıçak				

Mekânın ruhu: Levent şubesi eski bir kumaş fabrikası üzerine ikame edilmiştir. Mekân endüstriyel bir görünümde tasarlanmıştır. Çevreye ait eskimiş veya tarihi (antika) unsur (mobilya, desen vs.) kullanımı olarak giriş bölümde sergilenen fabrikada kullanılmış bir makina örnek verilebilir (Bkz. EK C.1-o).

Evrimsel İnsan-Doğa İlişkileri

Evrimsel insan-doğa ilişkisi; barınma-güvenlik-hâkimiyet, merak-heyecan-keşif-icat, duygusal bağlılık-estetik, korku-hayranlık-saygı-ruhanilik incelenmiştir (Tablo 4.13).

Barınma, güvenlik, hâkimiyet: Kolektif House genel tasarım fikrinde iç mekânın daha ufak korunaklı alanlara bölünmesine, kişisel alan belirleme ve sahip olmaya ve korunaklı kişisel alanlardan etrafı gözetleyebilmeye imkânı sunmaktadır (Bkz. EK C.1-p).

Tablo 4.13: Evrimsel insan-doğa ilişkileri

Barınma, Güvenlik, Hakimiyet	Ş	L	M	A	Merek, Heyecan, Keşifi, İcat	Ş	L	M	A
• İç mekanın daha ufak korunaklı alanlara bölünmesi	✓	✓	✓	✓	• Gizem merak heyecan yaratan tasarımlar		✓	✓	✓
• Kişisel (özel) alan belirleme ve sahip olma	✓	✓	✓	✓	• Oyun alanları	✓	✓	✓	✓
• Korunaklı kişisel alandan etrafı gözetleyebilme	✓	✓	✓	✓					
					Korku, Hayranlık, Saygı, Ruhanilik	Ş	L	M	A
Duygusal Bağlılık, Estetik	Ş	L	M	A	• İstenmeyen korku unsurundan kaçınmak	✓	✓	✓	✓
• Doğaya karşı hissedilen estetik beğeni uyandıracak tasarımlar	✓	✓	✓	✓	• Korku hissini heyecana dönüştürmek				
• Mekanın doğaya duyulan duygusal bağlılığı ortaya çıkarması	✓	✓	✓	✓	• Ruhani duyguyu güçlendirmek için hayranlık uyandırmak				

Merak, heyecan, keşif, icat: Çok sayıda ve çeşitte gizem, merak, heyecan yaratan tasarımları mekâna özel olarak sanatçılar Kolektif House için yapmışlardır. Ayrıca molaları daha eğlenceli hale getirmek için oyun alanları bulunmaktadır (Bkz. EK C.1-q).

Duygusal bağlılık, estetik: Tasarımların doğaya karşı hissedilen estetik beğeni uyandıran ve mekânın doğaya duyulan duygusal bağlılığı ortaya çıkardığı görülmektedir. Örneğin kapalı ofis alanlarında karşılaşılan minik hayvan figürleri ve koridorlara yerleştirilen güvenlik ekipmanları (Bkz. EK C.1-r).

Korku, hayranlık, saygı, ruhanilik: Sloganları olan ‘Birlikte Daha Güçlü’ iç mekân tasarımı da birçok noktada benzer ana fikirde sloganlarla kendini göstermekte ve bireye güven vermektedir. Yalnız olunmadığı ve bir arada başarılabilceği vurgulanmaktadır.

Kolektif House biyofilik içmimarî tasarım unsurları ve bu unsurlar altında belirtilmiş olan kriterlere göre değerlendirilmiştir. Biyofilik olduğu tespit edilen mekânlar kullanıcısı için onarıcı algılanıp algılanmadığı anket çalışması ile tespit edilmiştir.

4.2 ÇALIŞMANIN ÖRNEKLEMİ

Yeni mezun veya yeni bir iş kurmaya çalışan bir bireyin kendi üretimine odaklanması gerekirken, çalışacağı uygun mekânı bulmak ve çalışılacak hale getirmek, çalışır halde tutmak için finanse etmek gibi enerjisini tüketen işlemler pek çok genç girişimci için başlı başına zorlayıcı bir durumdur. Ortak çalışma mekânlarını yeni mezunlar, serbest çalışanlar ve kurumsal olmasına rağmen bir yerden bağımsız, hareketli çalışan bireylerin tercih ettikleri görülmüştür (Kayıhan 2018). Bunlar aynı zamanda Y kuşağı bireylerin karakter özelliklerinden bazılarıdır. Buna ek olarak Taylor, N ve ark. 2015’de yaptığı çalışmada “Dikkat Onarım Teorisi” (ART), “Biyofili Hipotezi” kullanan çalışma, Y kuşağı katılımcıların teknoloji kullanımına daha az dayanan ve daha az meşgul olan daha basit bir yaşam için güçlü bir istek ifade ettiklerini ortaya koymaktadır. Literatür taraması yapıldığında çalışma mekânlarında Y kuşağı ile yapılmış onarıcı algı etkisi çalışmasına raslanmamıştır. Bu nedenle çalışmanın örneklemini Kolektif House kullanıcısı Y kuşağı üyeleridir.

Kolektif House kullanıcılarına kapalı ofis, sabit masa, gezgin ve sanal ofis olarak dört üyelik tipi sunmaktadır. Kapalı ofisler kurum veya kişilere aittir. Sabit masa üyeliğinde ise birbirinden bağımsız iki veya daha çok kişi aynı kapalı ofisi kullanmaktadır. Gezgin üyelikte kullanıcı ister tek bir konumda ister tüm konumlarda, ortak alanlarda istediği yeri seçerek çalışmaktadır. Sanal ofis üyeliğinde konumlar sadece adres olarak kullanılmaktadır. Günün büyük kısmını ofis alanlarını kullanarak geçiren üyeler ile ortak alanları kullanan gezgin üyeler arasında onarıcı algının farklılık göstereceği öngörülmektedir.

Katılımcıların en küçüğü 20, en büyüğü 39 yaşlarında, çalışma hayatına girmiş veya girmekte olan 68 adet Y kuşağı üyesi kişiden oluşmaktadır. 68 kişiden 34’ü kadın 34’ü erkektir. Eğitim durumlarına bakıldığında 59 kişi üniversite, 7 kişi yüksek lisans ve 2

kişi lise mezunudur. Kolektif House üyelik tiplerine göre dağılım: 29 kişi tek şube gezgini, 11 kişi tüm şubelerde gezgin, 28 kişi sabit masa üyesidir.

4.3 VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ: ONARICILIK ALGISI ÖLÇEĞİ

Kolektif House'un onarıcılık potansiyeline sahip olduğu ön kabulü ile başlayan alan çalışması için anket Y kuşağı üyesi kullanıcıların Kolektif House'u ne kadar onarıcı (restoratif) algıladıklarını ölçmek için hazırlanmıştır. Biyofilik iç mekânların içgüdüsel bir seçim olduğu varsayımının sınanması amaçlanarak yapılandırılan anket üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde demografik bilgiler; yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, üyelik türü ve çalışmak için tercih ettikleri konum sorulmaktadır. İkinci bölüm ortak çalışma mekânında algılanan onarıcı etkiyi ölçmek için hazırlanmış soruları içermektedir. Üçüncü bölüm ise katılımcıların stresli bir günde kendilerini iyi hissetmek için ne yapmayı tercih ettiklerini öğrenmek amacıyla sorulmuş açık uçlu bir sorudan oluşmaktadır.

Sorular oluşturulurken, daha önce yapılan çalışmalardan Hartig, Evans, Korpela ve Garling (1997)'in "Algılanan Onarıcılık Ölçeği" (Perceived Restorativeness Scale) ve Çorakçı'nın (2016) "Biyofilik İçmimari Tasarım Rehberi"nden yararlanılmıştır (Bkz. EK B.1). Hartig, Evans, Korpela ve Garling (1997)'in "Algılanan Onarıcılık Ölçeği" bölüm 3.2.1'de bahsi geçen onarıcı olması muhtemel ortamların dört özelliği "**uzak olmak**", "**büyülenme**", "**genişlik**" ve "**uyumluluk**"a göre yapılandırılmış sorulardan oluşmaktadır. Sorular için Çorakçı'nın (2016) "Biyofilik İçmimari Tasarım Rehberi"nden her unsur ("çevresel özellikler", "doğal şekil ve biçimler", "doğal örüntüler ve süreçler", "ışık ve mekân", "yerel ilişkiler", "evrensel insan-doğa ilişkileri") için çalışma mekânı ve çalışan arasındaki ilişkiyi anlamamıza yardımcı olacak kriterler seçilmiştir. Bu kriterler Kaplan ve Kaplan'ın(1989) "onarıcı olması muhtemel ortam özellikleri"ne göre soru haline getirilmiştir. Örneğin S1: "Tek başına ofis tutmaktansa ortak çalışma mekânında çalışmak güven verir" sorusu "evrensel insan-doğa ilişkileri" unsurunun "güven" kriteri ile ilgilidir, aynı zamanda "başka bir ortamda olma duygusunu" ifade ettiği için "uzak olmak" özelliğini taşımaktadır.

“Onarıcı olması muhtemel mekân özellikleri”ne göre gruplandırdığımızda uzak olmak, farklı bir ortamda olma duygusudur (mesafe, gerekli bir bileşen değildir) ve 1-6 aralığındaki soruların içeriğini oluşturmaktadır. İkinci olarak “dikkatlerin zahmetsizce bir şeye odaklanması” anlamına gelen “büyülenme” 7-12 aralığındaki soruları kapsamaktadır. “Genişlik-Kapsam” yakın çevrenin daha büyük bir yer olan bütünün bir parçası olduğunu ifade eder ve 13-15 aralığındaki soruların kapsamını oluşturmaktadır. Son olarak “uyumluluk” “ortamın sağladığı fırsat ve kısıtlamalar ile kişinin eğilimleri arasındaki uyumu” ifade etmektedir ve 16-20 aralığındaki soruları kapsamaktadır (Bkz. EK D.4).

Aynı zamanda S7, S8, S9, S10, S13, S14, S16 ile “çevresel özellikler” (renk, doğal hava, gün ışığı, bitkiler, hayvanlar, doğal malzemeler, manzaralar), S11 ile “doğal şekil ve biçimler” (süsleme, desen, motif) S2 ile “doğal örüntü ve süreçler” (duyusal çeşitlilik ve enformasyon), S3, S4, S17, S20 ile “ışık ve mekân” (ışık; mekân), S6, S15, S18 ile “yerel (bağlamsal) ilişkiler” (coğrafi ve ekolojik bağ; tarihsel ve kültürel bağ, mekânın ruhu), S1, S5, S12, S19 ile “evrimsel insan-doğa ilişkileri” (barınma, güvenlik, hakimiyet; estetik duygulanım, duygusal bağlılık; korku, hayranlık, saygı, ruhanilik) özelliklerine ilişkin kullanıcıdan veri elde etmek hedeflenmiştir (Bkz. EK D.4). Sorular, kullanıcının “kesinlikle katılmıyorum” ile “kesinlikle katılıyorum” arasında cevaplanması amaçlanan “5’li likert ölçeği” kullanılarak hazırlanmıştır.

4.4 BULGULAR

Bu bölümde Y kuşağı üyesi kullanıcılarla yürütülen anket çalışmasında sorulara verilen yanıtlardan “Kolektif House biyofilik özelliklere sahip bir çalışma mekânı mıdır? Kolektif House bu özellikleriyle kullanıcı üzerinde onarıcı etkiye sahip midir? Biyofilik yapıların özelliklerinden olan topluluk olma durumu, (eko)sistem, ortak çalışma mekânlarında destekleyici ve teşvik edici bir öneri olarak çalışma hayatına etki etmekte midir?” araştırma sorularının odaklandığı konularda çıkarımlar yapılmıştır.

Yapılandırılmış Onarıcılık Algısı Anketinin Geçerlilik ve Güvenilirliğinin Sınanması

“Biyofilik İçmimari Tasarım Rehberi” (Çorakçı 2016) ve “Onarıcı olması muhtemel ortamların özellikleri” (Kaplan ve Kaplan 1989) ile bu tez çalışması için yapılandırılmış “ortak çalışma mekânında onarıcı algı ölçeği”nin ilişkileri ve güvenilirliği istatistiksel olarak analiz edilmiştir (Tablo 4.14/15). 68 katılımcıdan elde edilen verilerin Cronbach's Alpha katsayısı 0.760 olarak bulunmuş olup anket yüksek güvenilirliktedir. Tablo 4.14'te görüldüğü üzere her sorunun kendi bağlamı ile ilişkisi oldukça yüksek görünmektedir. Bunun yanında “çevresel özellikler” ile ilgili sorulardan S8: “*Çalışma alanımın park veya yeşil alanlara yakın olması tercihimdir.*” doğal şekil ve biçimler ($r = 0,3$, $p < 0,05$) ve yerel ilişkiler ($r = 0,40$, $p < 0,01$) ile orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır. S9: “*İç mekân renklerinde mavi, yeşil ve toprak tonları kullanımı beni doğada hissettirir.*” yerel ilişkiler ($r = 0,44$, $p < 0,01$) ve evrimsel insan doğa ilişkisi ($r = 0,32$, $p < 0,01$) ile orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır. S16: “*Çalışma mekânında hayvanların yaşayabilmesi tercih sebebidir.*” doğal şekil ve biçimler ($r = 0,3$, $p < 0,05$) ve ışık mekân ($r = 0,32$, $p < 0,01$) ile orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır.

‘Doğal şekil ve biçimler’ sorusu S11: “*Doğadan ilham alınarak tasarlanmış mobilyalar / dekorasyon elemanları beni iyi hissettirir.*” çevresel özellikler ile ($r = 0,37$, $p < 0,01$) orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır.

‘Işık ve mekân’ sorularından S3: “*Çalışma isteğim yokken Kolektif House’a gelmek dikkatimi toplamama yardımcı olur.*” yerel ilişkiler ($r = 0,37$, $p < 0,01$) ve evrimsel insan doğa ilişkisi ($r = 0,54$, $p < 0,01$) ile orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır. S4: “*Oturma gruplarından oluşan çalışma alanları evdeymiş gibi hissettirir, stresimi yatıştırır*” yerel ilişkiler ($r = 0,3$, $p < 0,01$) ve evrimsel insan doğa ilişkisi ($r = 0,55$, $p < 0,01$) ile orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır. S20: “*Ruhumu besleyen etkinliklere yer verilmesini isterim.*” çevresel özellikler ile ($r = 0,39$, $p < 0,01$) orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır.

“Yerel ilişkiler” sorularından S6: “*Teraslarda meyve / sebze / bitki yetiştirebilmek iyi hissettirir.*” çevresel özellikler ($r = 0,36$, $p < 0,01$) ile orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır. S15: “*Geleneksel ve yerel tasarım öğelerinin (kilim, halı) kullanılması*

dekorasyon elemanlarının yerli tasarımcılar tarafından özel yapılmış olması aidiyet hissini arttırır.” ışık mekân ($r = 0,34$, $p < 0,01$) ile orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır. S18: *“Stresli bir iş gününde Kolektif Housu’da Kolektiflilerle birlikte çalışıyor olmak beni sakinleştirir.”* ışık mekân ($r = 0,4$, $p < 0,01$) ve evrimsel insan doğa ilişkisi ($r = 0,41$, $p < 0,01$) ile orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır.

Tablo 4.14: Yapılandırılan “onarıcılık algısı” anketinin “Biyofilik İçmimari Tasarım Rehberi” Çorakçı (2016) ile ilişkisi ve güvenilirliği

Correlations									
Sorular	çevresel özellikler S7, S8, S9, S10, S13, S14, S16		doğal şekil ve biçimler S11	doğal örüntü ve süreçler S2	ışık ve mekan S3, S4, S17, S20	yerel ilişkiler S6, S15, S18	evrimsel insan doğa ilişkisi S1, S5, S12, S19		
	N	Pearson Correlation Sig. (2-tailed)	N	Pearson Correlation Sig. (2-tailed)	N	Pearson Correlation Sig. (2-tailed)	N	Pearson Correlation Sig. (2-tailed)	
Sorular	S7	68 ,000 ,456**	68 ,490 ,085	68 ,570 ,070	68 ,270 ,136	68 ,556 ,073	68 ,500 ,083		
	S8	68 ,000 ,501**	68 ,013 ,300*	68 ,965 ,005	68 ,039 ,251*	68 ,001 ,404**	68 ,139 ,181		
	S9	68 ,000 ,628**	68 ,165 ,170	68 ,930 ,011	68 ,027 ,269*	68 ,000 ,449**	68 ,007 ,324**		
	S10	68 ,000 ,600**	68 ,677 ,051	68 ,948 ,008	68 ,730 ,043	68 ,689 ,049	68 ,431 ,097		
	S13	68 ,000 ,595**	68 ,048 ,241*	68 ,001 ,392**	68 ,279 ,133	68 ,860 ,022	68 ,619 ,061		
	S14	68 ,000 ,507**	68 ,029 ,265*	68 ,638 ,058	68 ,157 ,174	68 ,347 ,116	68 ,680 ,051		
	S16	68 ,000 ,615**	68 ,012 ,305*	68 ,447 ,094	68 ,007 ,323**	68 ,049 ,240*	68 ,918 ,013		
	S11	68 ,002 ,376**	68 ,000 ,1,000*	68 ,180 ,164	68 ,071 ,220	68 ,075 ,217	68 ,325 ,121		
	S2	68 ,546 ,074	68 ,180 ,164	68 ,000 ,1,000**	68 ,086 ,210	68 ,656 ,055	68 ,779 ,035		
	S3	68 ,654 ,055	68 ,051 ,238	68 ,162 ,172	68 ,000 ,680**	68 ,001 ,379**	68 ,000 ,549**		
Oturma gruplarından oluşan çalışma alanları evdeymiş gibi hissettirir, stresimi yatıştırır.	S4	68 ,299 ,128	68 ,561 ,072	68 ,080 ,214	68 ,000 ,702**	68 ,013 ,301*	68 ,000 ,553**		
	S17	68 ,033 ,259*	68 ,681 ,051	68 ,330 ,120	68 ,000 ,441**	68 ,079 ,215	68 ,979 ,003		
	S20	68 ,001 ,395**	68 ,092 ,206	68 ,641 ,058	68 ,000 ,542**	68 ,199 ,158	68 ,121 ,190		
	S6	68 ,002 ,362**	68 ,108 ,197	68 ,446 ,094	68 ,044 ,245*	68 ,000 ,677**	68 ,079 ,215		
Geleneksel ve yerel tasarım öğelerinin (klima, halı) kullanılması, dekorasyon elemanlarının yerli tasarımlar tarafından özel yapılmış olması aidiyet hissi artırır.	S15	68 ,015 ,294*	68 ,111 ,195	68 ,811 ,029	68 ,004 ,344**	68 ,000 ,814**	68 ,043 ,247*		
	S18	68 ,211 ,154	68 ,483 ,087	68 ,148 ,177	68 ,001 ,401**	68 ,000 ,708**	68 ,000 ,413**		
	S1	68 ,949 ,008	68 ,406 ,102	68 ,089 ,208	68 ,013 ,299*	68 ,530 ,077	68 ,000 ,694**		
	S5	68 ,220 ,151	68 ,725 ,043	68 ,897 ,016	68 ,024 ,274*	68 ,031 ,262*	68 ,000 ,643**		
İç mekânın farklı alanlarına konumlandırılmış OÇA seçim özgürlüğü sunuyor.	S12	68 ,000 ,427**	68 ,018 ,287*	68 ,555 ,073	68 ,087 ,209	68 ,025 ,271*	68 ,000 ,461**		
	S19	68 ,514 ,081	68 ,183 ,163	68 ,377 ,109	68 ,000 ,583**	68 ,000 ,440**	68 ,000 ,679**		
	Buraya dâhil olmanın diğer OÇA nazararı, saygınlık kazandırdığını düşünüyorum.								

** oldukça anlamlı / * anlamlı 0-0,3 zayıf / 0,3-0,7 orta / 0,7-üstü yüksek

“Evrensel insan-doğa ilişkisi” sorularından S12: “İç mekânın farklı alanlarına konumlandırılmış OÇM seçim özgürlüğü sunuyor.” ile orta düzeyde pozitif yönlü bir

ilişki vardır. Çevresel özellikler ($r = 0,42$, $p < 0,01$); S19: “*Buraya dâhil olmanın diğer OÇM’larına nazaran, saygınlık kazandırdığını düşünüyorum.*” ışık mekân ($r = 0,58$, $p < 0,01$) ve yerel ilişkiler ($r = 0,44$, $p < 0,01$) ile orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır.

Tablo 4.15’de “Uzak olmak” sorularından S3: “*Çalışma isteğim yokken Kolektif House’a gelmek dikkatimi toplamama yardımcı olur.*” uyumluluk ($r = 0,3$, $p < 0,05$) ile orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır. S5: “*Kapalı ofislerde olmasam da içeride olma etkisine sahip olmak isterim.*” genişlik ($r = 0,26$, $p < 0,05$) ile zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır. S6: “*Teraslarda meyve / sebze / bitki yetiştirebilmek iyi hissettirir.*” büyülenme ($r = 0,43$, $p < 0,01$) ve uyumluluk ($r = 0,28$, $p < 0,05$) ile orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır.

“Büyülenme” sorularından S8: “*Çalışma alanımın park veya yeşil alanlara yakın olması tercihimdir.*” uyumluluk ($r = 0,38$, $p < 0,01$) ile orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır. S9: “*İç mekân renklerinde mavi, yeşil ve toprak tonları kullanımı beni doğada hissettirir.*” Uzak olmak ($r = 0,31$, $p < 0,01$) , genişlik ($r = 0,44$, $p < 0,01$) ile orta, uyumluluk ($r = 0,25$, $p < 0,05$) ile zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır. S11: “*Doğadan ilham alınarak tasarlanmış mobilyalar / dekorasyon elemanları beni iyi hissettirir.*” Genişlik ($r = 0,31$, $p < 0,01$) ile orta ve uyumluluk ($r = 0,26$, $p < 0,05$) ile zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır. S12: “*İç mekânın farklı alanlarına konumlandırılmış OÇM seçim özgürlüğü sunuyor.*” Genişlik ($r = 0,27$, $p < 0,05$) ve uyumluluk ($r = 0,27$, $p < 0,05$) ile zayıf düzeyde pozitif yönlü bir ilişki vardır.

“Genişlik” sorularından S13: “*Çalışma alanında canlı bitki varlığı ruhumu ve zihnimi tazeler, odaklanmayı artırır, kendimi iyi hissettirir.*” Büyülenme ($r = 0,34$, $p < 0,01$) ile orta düzeyde pozitif yönlü ilişki vardır. S14: “*Renk, doku ve malzeme seçimindeki uyumu odaklanmamı kolaylaştırır.*” Uyumluluk ($r = 0,24$, $p < 0,05$) zayıf düzeyde pozitif yönlü ilişki vardır. S15: “*Geleneksel ve yerel tasarım öğelerinin (kilim, halı) kullanılması dekorasyon elemanlarının yerli tasarımcılar tarafından özel yapılmış olması aidiyet hissini artırır.*” Uzak olmak ($r = 0,25$, $p < 0,05$) ve büyülenme ($r = 0,29$,

p <0,05) ile zayıf, uyumluluk (r = 0,44, p <0,01) ile orta düzeyde pozitif yönlü ilişki vardır.

“Uyumluluk” sorularından S16: “Çalışma mekânında hayvanların yaşayabilmesi tercih sebebidir.” Büyülenme (r = 0,33, p <0,01) ve genişlik (r = 0,38, p <0,01) ile orta düzeyde pozitif yönde ilişki vardır.

Tablo 4.15: Yapılandırılan “onarıcılık algısı” anketinin “Onarıcı olması muhtemel ortamların özellikleri” (Kaplan ve Kaplan 1989) ile ilişkisi ve güvenilirliği

Correlation						
Sorular			Uzak olmak	Büyülenme	Genişlik	Uyumluluk
Uzak Olmak	S1	Pearson Correlation	.693**	.054	-.064	.031
	S2	Pearson Correlation	.398**	.022	.157	-.100
	S3	Pearson Correlation	.707**	.174	.218	.307*
	S4	Pearson Correlation	.797**	.128	.235	.232
	S5	Pearson Correlation	.545**	.145	.265*	.169
	S6	Pearson Correlation	.450**	.438**	.237	.286*
Büyülenme	S7	Pearson Correlation	-.001	.413**	.070	-.019
	S8	Pearson Correlation	.148	.625**	.228	.380**
	S9	Pearson Correlation	.317**	.701**	.445**	.251*
	S10	Pearson Correlation	.021	.565**	.066	.114
	S11	Pearson Correlation	.145	.500**	.321**	.264*
	S12	Pearson Correlation	.160	.694**	.278*	.271*
Genişlik	S13	Pearson Correlation	.119	.344**	.542**	.144
	S14	Pearson Correlation	.058	.226	.574**	.242*
	S15	Pearson Correlation	.259*	.299*	.800**	.445**
Uyumluluk	S16	Pearson Correlation	.015	.333**	.388**	.567**
	S17	Pearson Correlation	-.050	.134	.236	.619**
	S18	Pearson Correlation	.329**	.200	.381**	.575**
	S19	Pearson Correlation	.436**	.219	.200	.624**
	S20	Pearson Correlation	.102	.301*	.167	.638**
**, Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).						
*, Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).						

Tablo 4.14 ve Tablo 4.15’ te çıkan ilişkiler ortak çalışma mekânında algılanan onarıcılığı anket için üretilmiş olan ölçeğin güvenilirliğini göstermektedir.

Katılımcıların Demografik Bilgileri

Kişisel bilgiler bölümünde katılımcılardan yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek bilgileri istenmiştir.

Hepsi Y kuşağı olan 68 katılımcının 21'i (yüzde 30.9) 21-25 yaş, 22'si (yüzde 32.4) 26-30 yaş, 15'i (yüzde 22.1) 31-35 yaş ve 10'unun da (yüzde 14.7) 36-40 yaş grubunda olduğu görülmüştür. 34'ü (yüzde 50) kadın ve 34'ü (yüzde 50) erkektir. 2'si (yüzde 2.9) lise, 59'u (yüzde 86.8) üniversite ve 7'si de (yüzde 10.3) lisansüstü mezuniyet derecesine sahiptir (Tablo 4.16).

Tablo 4.16: Katılımcı yaş, cinsiyet ve eğitim durumu

Değişken	N	(%)	Değişken	N	(%)	Değişken	N	(%)
Yaş			Cinsiyet			Eğitim Durumu		
21-25 yaş	21	30.9	Kadın	34	50.0	Lise	2	2.9
26-30 yaş	22	32.4	Erkek	34	50.0	Üniversite	59	86.8
31-35 yaş	15	22.1				Lisans Üstü	7	10.3
36-40 yaş	10	14.7						
Toplam	68	100	Toplam	68	100	Toplam	68	100

Güncel durumda katılımcıların 29'u (%42.6) tek şubede gezgin, 11'i (%16.2) hepsinde gezgin ve 28'i de (%41.2) sabit masa üyesidir (Tablo 4.17). Katılımcıların 2'si (%2.9) Şişhane, 48'i (%70.6) Levent, 16'sı (%23.5) Maslak ve 2'si (%2.9) Ataşehir şubesinde dir.

Tablo 4.17: Kolektif House güncel üyelik durumları

Güncel Üyelik Durumu		
Değişken	N	(%)
Üyelik Türü		
Tek Şubede Gezgin	29	42.6
Hepsinde Gezgin	11	16.2
Sabit Masa	28	41.2
Toplam	68	100

Katılımcıların Ortak Çalışma Mekânına Dair Onarıcı Algısı

Onarım, bir şeyin eski, orijinal veya bozulmamış haline geri dönmesi başka bir tanımla ise bir kişiyi sağlığına veya bilincine geri getirme eylemidir. Bu tanımlar onarımı sadece

bir sonuç olarak değil, aynı zamanda bir süreç olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, insanların önceki yoksunluklarından kurtarılmasının fiziksel ve psikolojik yönlerini de içerdiği belirtilmektedir (Han 2003). Bu bölümdeki sorular onarıcı algıyı, onarıcı olması muhtemel mekân özellikleri (Tablo 4.19) ve biyofilik içmimari unsurları üzerinden (Tablo 4.20) sorgulamıştır. Elde edilen bilgiler gezgin, sabit masa ve tüm üyeler için sınıflandırılarak tablolaştırılmıştır.

İlk bölümden elde edilen kişisel bilgiler doğrultusunda yaş gruplarına ve cinsiyete göre onarıcı mekân algısı karşılaştırılmıştır (Tablo 4.18). Tablolardaki veriler beş üzerinden değerlendirilmiştir.

Yaş gruplarına göre onarıcı algısının farklılaşmadığı görülmüştür ($p>.05$). En yüksek onarıcı algısı 26-30 yaş grubunda 4.36 iken, en düşük onarıcı algısı 21-25 yaş grubunda 4.27 olduğu görülmüştür. Yaş gruplarının onarıcı algısı açısından benzer eğilim gösterdiği görülmüştür.

Tablo 4.18 incelendiğinde cinsiyete göre onarıcı algısının istatistiksel olarak farklılaştığı görülmüştür ($p<.05$). Kadınların onarıcı skor ortalamasının erkeklerden istatistiksel olarak anlamlı ölçüde yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4.18: Yaş gruplarına ve cinsiyete göre onarıcı algı değerleri

Boyut	Yaş	Mean	Std. Deviation	F	sig	Cinsiyet	Mean	Std. Deviation	t	df	F	sig
Onarıcı Algi	21-25	4.27	0.47	0.19	0.9	Kadın	4.41	0.31	2.33	66	0.19	0.023
	26-30	4.36	0.28									
	31-35	4.29	0.38									
	36-40	4.31	0.38									
Genel	21-40	4.31	0.38				4,31	0,38				

Tablo 4.19 güncel gezgin ve sabit masa üyesi olan katılımcıların, onarıcı olması muhtemel ortamların dört özelliği; uzak olmak, büyülenme, genişlik ve uyumluluğa göre tanımlayıcı istatistiklerini göstermektedir. Her iki üyelik tipinde de en yüksek oran gezgin üyeler 4.66 ve sabit masa üyeleri 4.57 olmak üzere büyülenme sorularında görülmektedir. En düşük oran gezgin üyelerde 3.92 ve sabit masa üyelerinde 4.11 olmak

üzere uyumluluk sorularında görülmektedir. Dört özelliğin genel ortalaması alındığında ise; onarıcı mekân algısı her iki grup içinde aynı orandadır.

Tablo 4.19: Kolektif House’un “onarıcı olması muhtemel ortamların”; ‘uzak olmak, büyülenme, genişlik ve uyumluluk’ özelliklerinin onarıcı algıdaki etkisi

Özellikler	Gezgin Üyeler			Sabit Masa Üyeleri			Tümü		
	N	Mean	Std. Deviation	N	Mean	Std. Deviation	N	Mean	Std. Deviation
Uzak olmak	40	4.27	0.56	28	4.12	0.63	68	4.21	0.59
Büyülenme	40	4.66	0.36	28	4.57	0.47	68	4.63	0.41
Genişlik	40	4.38	0.57	28	4.51	0.48	68	4.44	0.54
Uyumluluk	40	3.92	0.62	28	4.11	0.54	68	3.99	0.59
Onarıcı algısı	40	4.32	0.36	28	4.31	0.41	68	4.31	0.38

Kaplan (1995) onarıcı ortamlara temas etme süresinin önemli olduğu ve tamamen eski haline dönülmesinde çevrenin doğası gereği ne seviyede onarıcı olduğuna ve onarıcı ortamın ne kadar süreyle deneyimlendiğine bağlı olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle sabit masa üyesi olarak günün büyük kısmını kapalı ofis alanında geçiren üyeler ile gezgin üye olup gün boyu biyofilik tasarıma sahip ortak alanlarda çalışan üyelerin daha yüksek onarıcı algıya sahip olması beklenirken, tabloda böyle bir fark görülmemektedir. Tablo 4.20 incelendiğinde, tüm katılımcılardan alınan yanıtlarda, en yüksek ortalamaya sahip unsurların doğal şekil ve biçimler ile doğal örüntü ve süreçler olduğu görülürken, en düşük ortalama yerel ilişkiler boyutundadır.

Tablo 4.20: Kolektif House’un biyofilik algılanmasında altı unsurun etkisi

Unsurlar	N	Mean	Std. Deviation
Çevresel Özellikler	68	4.61	0.40
Doğal Şekil ve Biçimler	68	4.74	0.56
Doğal Örüntü ve Süreçler	68	4.74	0.68
Işık ve Mekân	68	4.11	0.58
Yerel İlişkiler	68	3.96	0.81
Evrimsel İnsan Doğa İlişkileri	68	4.05	0.59
Biyofilik İç Mekân	68	4,36	0.54

Tablo 4.21 kullanıcıların güncel üyelik türlerine göre her soru için tanımlayıcı istatistiklerini göstermektedir. Gezgin katılımcılar için en yüksek ortalama 4.98 ile büyülenme S7 “*Çalışma alanımın iyi bir hava kalitesine sahip olması benim için önemlidir.*” iken en düşük ortalama 3.30 ile uyumluluk S17 “*Birçok insanla aynı ortamda çalışmak dikkat dağıtır*” dır. Sabit masa üyesi katılımcılar için en yüksek ortalama 4.93 ile genişlik S14 “*Renk, doku ve malzeme seçimindeki uyumu odaklanmamı kolaylaştırır*” iken, en düşük 3.32 ile uzak olmak S1 “*Tek başıma ofis tutmaktansa ortak çalışma mekânında çalışmak güven verir*” dir. Her soru için işaretlenen şıkların kişi sayısı, yüzdelik dilimi ve ortalaması EK D.2’de bulunmaktadır.

Tablo 4.21: Anket sorularının güncel üyelik türüne göre onarıcı algıdaki etkisi

Onarıcı Ortam Özellikleri	Gezgin Üyeler				Sabit Masa Üyeleri			Tümü		
	Soru	N	Mean	Std. Deviation	N	Mean	Std. Deviation	N	Mean	Std. Deviation
Uzak Olmak	s1	40	3.85	1.12	28	3.32	1.25	68	3.63	1.20
	s2	40	4.68	0.83	28	4.82	0.39	68	4.74	0.68
	s3	40	4.35	0.77	28	4.18	1.06	68	4.28	0.90
	s4	40	4.10	1.10	28	4.00	1.19	68	4.06	1.13
	s5	40	4.28	0.82	28	3.93	0.86	68	4.13	0.84
	s6	40	4.35	1.05	28	4.46	0.84	68	4.40	0.96
Büyülenme	s7	40	4.98	0.16	28	4.89	0.42	68	4.94	0.29
	s8	40	4.65	0.80	28	4.71	0.60	68	4.68	0.72
	s9	40	4.38	0.95	28	4.07	1.09	68	4.25	1.01
	s10	40	4.88	0.40	28	4.54	0.84	68	4.74	0.64
	s11	40	4.68	0.62	28	4.82	0.48	68	4.74	0.56
	s12	40	4.43	0.75	28	4.39	0.83	68	4.41	0.78
Genişlik	s13	40	4.65	0.66	28	4.71	0.71	68	4.68	0.68
	s14	40	4.78	0.48	28	4.93	0.26	68	4.84	0.41
	s15	40	3.73	1.28	28	3.89	1.26	68	3.79	1.26
Uyumluluk	s16	40	3.98	1.07	28	4.36	1.06	68	4.13	1.08
	s17	40	3.30	1.14	28	3.54	1.10	68	3.40	1.12
	s18	40	3.60	1.03	28	3.82	1.09	68	3.69	1.05
	s19	40	4.03	0.86	28	4.04	0.96	68	4.03	0.90
	s20	40	4.68	0.83	28	4.79	0.69	68	4.72	0.77

S21 açık uçlu soru ile kullanıcının çalışma hayatında yaşadığı sorunlar karşısında kendisini nasıl rahatlatıldığı, mekânı bu yönde nasıl kullandığı ve işine tekrar odaklanmak için nasıl bir yol izlediğini öğrenmek için kendi cevaplarının alınabileceği açık uçlu bir soru sorulmuştur.

S21 *‘Ortak çalışma mekânında stresli bir iş gününde dinlenmek ve işinize yeniden odaklanmak için ne yaparsınız?’* sorusuna katılımcılardan alınan yanıtlar şu şekilde gruplanmaktadır;

- i. (%) 28 Müzik dinleyerek kafa dağıtmaktır.
- ii. (%) 22 Dinlenmek için kahve veya çay içmeyi tercih etmektedir.
- iii. (%) 16 Açık havada teras, bahçe ve avluda zaman geçirmektedir. Aynı oranda meditasyon ve uyumak tercih edilmektedir.
- iv. (%) 10 Alanda veya iç mekânda yürüyüş yaparak stres attıklarını belirtmiştir.

Yapılan çalışmalardan elde edilen veriler, onarıcı olması muhtemel mekân özellikleri ve biyofilik içmimari tasarım unsurları olmak üzere iki şekilde analiz edilmiştir. Elde edilen bulgularda Kolektif House’un sahip olduğu biyofilik unsurlar ile mekân kullanıcısı Y kuşağı bireylerin çalışma hayatında karşılaştıkları küçük konforsuz mekânlar, mali güçlükler, doğa yoksunluğu vb. zorlukların onarımı arasında önemli bağlantılar olduğu görülmüştür.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde mimari proje incelenerek “Biyofilik İçmimari Tasarım Rehberi”ne (Çorakçı 2016) göre yapılan Kolektif House iç mekân analizi, mekânın kullanıcısı ile mekânın onarıcılığını tespit etmek üzere uygulanan anketten elde edilen verilerin analizi ve yorumlanması sonucunda ulaşılan bulgular tartışılmaktadır. Bu tartışma, saha çalışmasının amacında belirtilmiş olan sorular çerçevesinde yürütülmektedir.

Y Kuşağı çalışanlar için ortak çalışma mekânlarında biyofilik unsurlarının onarıcı olup olmadığı: Kolektif House özelinde ele alınması.

i. Kolektif House biyofilik özelliklere sahip bir çalışma mekânı mıdır?

Bu araştırma sorusunun cevabının aranmasına Kolektif House ortak çalışma mekânlarının kullanıcıları tarafından biyofilik bir iç mekân olarak algılanıp algılanmadığına dair tespitlerle başlanmıştır.

Kolektif House planları incelendiğinde görülmüştür ki, dikey hiyerarşinin yerine yatay düzlemde planlama tercih edilmesi Van der Voordt’un (2004) ve Kaufmann ve Buhler’in (2016); Russell’in (2000) belirtmiş olduğu gibi hiyerarşik düzeni yıkmış, hareketliliği kolaylaştırmıştır. Bu yönüyle Kolektif House’ta 21. yy. ofis kavramı ve çalışma düzeninin iç mekâna yansıdığı görülmüştür. Kolektif House’un bu plan tercihi yeni mezun bir girişimci ile dünya çapında bir markayı yan yana ofislere getirerek hiyerarşiyi ortadan kaldırmaktadır. Bununla birlikte yeni mezun, serbest meslek, girişimcilik gibi faaliyet türlerinin her durumdaki mekân ihtiyacını büyüterek veya küçülterek kolaylıkla karşılayabilme imkânı sunmaktadır.

Çalışma alanları, kişilerin o mekânda çalışmadan önce ve çalışırkenki algılarını etkilemektedir. Plansal şemaları, doğayı anımsatan renkler tercih edilmesi, birçok farklı noktada bitki yerleşiminde bulunulması bu etkinin birer parçasıdır. Kolektif House şubelerinin “Biyofilik İçmimari Tasarım Rehberi”nden (Çorakçı 2016) yararlanılarak yapılan incelemede kriterlerin yüksek çoğunluğunu karşılayarak biyofilik tasarıma sahip

olduğu anlaşılmıştır (Tablo 4.8/9/10/11/12/13). Bulgular kısmında yer alan Tablo 4.20’de görüldüğü gibi anket sonuçları da gözlem ile elde edilen bulguyu desteklemekte, şubelerin biyofilik içmimari tasarımına sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Kolektif Housu’ta var olan biyofilik tasarım unsurları, literatür ve anket sonuçları ile ilişkilendirilerek tartışıldığında;

Çevresel Özellikler

Doğal Hava: Y kuşağı Kolektif House kullanıcıları için çalışma alanında iyi bir hava kalitesine sahip olmasının büyük önem taşıdığı görülmüştür (Anket S7). Bununla birlikte kullanıcılar stresli bir iş gününde terasa, bahçeye veya avluya çıkarak dinlenmekte ve işlerine yeniden odaklanmaktadır (Anket S21).

Biyofilik iç mekânlarda tercih edilen sağlıklı havalandırma şekli yapıda bulunan camların açılması ile temiz havayı içeriye almaktır (Loftness ve Snyder 2008). Kolektif House şubelerinin hepsinde “açılabilir pencereler” bulunmaktadır. Üyeler “çapraz havalandırma” ile çalışma mekânını havalandırabilmektedir. Leydecker (2013) kitabında iyi hava koşullarının çalışma alanlarında odaklanma ve üretkenliği arttırdığını belirtmektedir. Levent şubesinde “bahçe”, Maslak’ta “terasa” ve Ataşehir’de “orta avluda” zaman geçirilebilmektedir (Tablo 4.3, Tablo 4.4, Tablo 4.5). Kolektif House “doğal hava” özelliklerini sağlamaktadır.

Gün Işığı: Kolektif House şubeleri geniş pencerelere sahip yapılarda yer alarak kullanıcılara dışarıya bakma ve doğal ışık alma imkânı sağlamaktadır. İnsanların büyük ölçüde gündüz canlısı olduğu düşüncesi ile yapay ışık yerine doğal ışığın kullanımının moral, konfor, sağlık ve üretkenliği arttırdığı düşünülmektedir (Kellert 2008). Maslak şubesi ortak çalışma mekânında bulunan “cam çatı penceresi” mekânı aydınlatmanın ötesinde, ışık-gölge oyunları, değişen ışığın yaratıcı etkisi ve bunun mekânsal özelliklerle bütünleşmesi ile estetik açıdan çekici, sürekli değişen canlı bir mekân haline getirmiştir (Şekil 4.4). Bu yönüyle Kolektif House çalışma alanının doğal ışık alması Y kuşağı kullanıcıları için önemlidir ve ferahlık vermektedir (Anket S10).

Şekil 5.1: Ofislerden iç mekânlara taşınan gün ışığı

Kaynak: Kolektif House Masla. Instagram [5, Mayıs, 2020]

Tablo 4.3, 4.4, 4.5'teki planlarda görüldüğü gibi cam kenarları kapalı ofis alanları ile çevrilidir. Kapalı alanları çevreleyen yüzeylerin cam bölücü panellerden seçilmesinin sebebi gün ışığının iç mekânlara taşınmasıdır (Şekil 5.1). Bu sayede hareket halindeki ışık deneyimi, daha açık ve daha koyu alanların zıtlığı ve zaman içinde gün ışığının değişmesi ile elde edilebilmiştir (Kellert ve Calabrese 2015).

Manzara: Doğa ortamlarına kısaca bakmanın bile stresten önemli ve hızlı psikolojik ve fizyolojik onarım sağlayabileceği gösterilmiştir (Hartig ve ark. 2003; Van den Berg ve ark. 2003; Parsons ve Hartig 2000; Parsons ve ark. 1998; Hartig ve ark. 1995; Ulrich ve ark. 1991; Ulrich 1979). Çalışma alanında park veya yeşil alanlara yakın olmayı isteyen (Anket S8) Y kuşağı kullanıcıların, Kolektif House şubelerinin (Bkz. EK D.1) sahip oldukları manzara (Şekil 5.2) veya tasarıma dâhil edilen peyzaj uygulamaları beklentilerini karşılamıştır. Kendi kendini sürdürebilen ekosistemlerin deneyimi özellikle tatmin edici olabilmektedir (Kellert ve Calabrese 2015). Şehir merkezlerinde bulunan şubeler parklara yakın olmasalar da tasarıma eklenen peyzaj düzenlemesi bu ihtiyacı karşılamaktadır. S21'e K22 "Az insan, çok manzara gören yere geçerim." cevabını vermiştir. Doğa manzarası gören çalışanların daha az hoşnutsuz, daha çok çalışma isteğine (Louv 2012) ve daha fazla iş tatmini, daha yüksek üretkenlik, daha az iş

bırakma isteğine (Korpela ve ark. 2017) sahip olduğu düşüncesi ortak çalışma mekânlarını Y kuşağı kullanıcılar için cazip kılmıştır.

Şekil 5.2: Şişhane manzara

Kaynak: Kolektif House Üye. Instagram [erişim tarihi 31, Mayıs, 2020]

Renk: Etkili bir biyofilik uygulamada “toprak, bitki ve taşlar gibi doğal karakteristikte renkler” tercih edilmektedir (Kellert 2008) (Şekil 5.3). Kullanıcılar için iç mekân renklerinde mavi, yeşil ve toprak tonları kullanımı kendilerini doğada hissettirmiştir (Anket S9). Bunun sebebi, dört şubede genel tasarım ve dekorasyon öğelerinde yeşil, sarı, turuncu, mavi, kiremit rengi gibi “doğal dünyanın çekici renklerinin” (gökkuşağı, gün batımı, mavi gökyüzü) kullanımı, sahip oldukları titreşimli enerji sayesinde bireyleri zihinsel ve fiziksel (Kellert 2008) olarak olumlu etkilediği düşünülmektedir (Bkz. EK C.1-d).

Hayvanlar: İç mekânda canlı hayvan varlığı doğa ile etkileşimi arttıran bir unsurdur. Gezgin üyelerin bir kısmı, sabit masa üyelerinin ise yüksek çoğunluğu çalışma mekânlarında hayvanların yaşamasını istemektedir (Anket S16). Aralarındaki farkın sebebi evcil hayvan varlığının gezgin kullanıcıların bir kısmı için kaygı yaratabilecek

bir durumken, sabit masa üyeleri için kontrol edebilecekleri bir durum olmasıdır (Bkz. EK C.1-g).

Şekil 5.3: Tasarımda kullanılan renkler

Kaynak: Kolektif House Maslak. Instagram [erişim tarihi 14, Mayıs, 2020]

Doğal Malzeme: Doğal malzemeler yapay malzemelere göre daha çok tercih edilir (Kellert 2008) çünkü kullanım süresi boyunca değişim gösterir ve her kesitte sürprizler sunar. Y kuşağı kullanıcıları çalışma mekânında renk, doku ve malzeme seçimindeki uyumun odaklanmalarını kolaylaştıracağı düşüncesindedir (Anket S14). Kolektif House şubelerinde önemli doğal yapı ve dekoratif malzemeler (Şekil 5.4) arasında olan ahşap, hasır, keçe gibi organik mermer, granit, kil ve cam gibi inorganik doğal malzemelerin kullanımı sıcaklık, konfor ve gevşeme ile duyguları (Fleming ve ark. 2013; Nyrud ve Bringlimark 2010; Rice ve ark. 2006; Burnard ve Kutnar 2015) uyandırmaktadır (Bkz. EK C.1-h). Y kuşağının içinde bulunduğu keyifli çalışma mekânı arayışını karşıladığını göstermektedir.

Şekil 5.4: Renk, doku ve malzeme uyumu

Kaynak: Kolektif House Şişhane. Instagram [erişim tarihi 13, Mayıs, 2020]

Doğal Şekiller ve Biçimler

Süsleme, Desen, Motif: İnsan beyni boş yüzeyleri kavramak için kodlanmamıştır (Sussman ve Hollander 2015). Kolektif House genel tasarım fikri olarak tüm yüzeyler için süsleme, desen ve motiflere sahiptir (Şekil 5.5). Y kuşağı kullanıcılar doğadan ilham alınarak tasarlanmış mobilyalar / dekorasyon elemanlarının kendilerini iyi hissettirdiğini belirtmiştir (Anket S11). Kolektif House’un dolaşım alanları “doğada bulunan geometrik niteliklerle” bezenerek doğa eksikliğini telafi etmeleri, burayı çalışma mekânı olarak tercih edilir kılmaktadır (Bkz. EK C.1-j).

Yerel (Bağlamsal) İlişkiler

Tarihsel ve Kültürel Bağ: Kolektif House’un tasarımda dikkat çeken özelliklerinden bir diğeri tüm boş yüzeylerin yerel sanatçıların tasarladığı modern sanat eserleri ile donatılmasıdır (Bkz. EK C.1-o). Sosyal ve tarihi unsurlar sayesinde, insanın mekânla kurduğu zihinsel ve duygusal bağlar güçlenir. Güncel konuları ele alan eserlerin dikkat çekmek suretiyle kullanıcıyı mekâna bağladığı düşünülmektedir. Dolayısıyla Kolektif

House'ta geleneksel ve yerel tasarım öğelerinin (kilim, halı) kullanılması dekorasyon elemanlarının yerli tasarımcılar tarafından özel yapılmış olması aidiyet hissini arttırmaktadır (Anket S15).

Şekil 5.5: Eğrisel ve akışkan biçimler

Kaynak: Kolektif House Maslak. Instagram [erişim tarihi 14, Mayıs, 2020]

Evrimsel İnsan-Doğa İlişkisi

Barınma, Güvenlik, Hâkimiyet: Alanın ortasında yüzen masalar demir çerçeveler içerisine alınarak ses ve görüntü izolasyonu sağlamıyor olsa da tanımlı bir mekân belirterek kullanıcıyı güvende hissettirmektedir (Şekil 5.6). Geniş mekânlar içerisine yerleştirilen ve yeni mekân tanımlayan bu uygulamalar ‘mekân içinde mekân’ olarak tanımlanmaktadır. Bu alanı kullanan kullanıcılar bir bütünün parçası iken aynı zamanda sınırları belirli kişisel alana sahiptirler. Kolektif House Y kuşağı kullanıcı için söylediğimizde kapalı ofislerde olmasalar da içeride olma etkisine haiz mekânlara sahiplerdir (Anket S5). Gezgin üyelerin bu duruma daha çok ihtiyaç duymaları konuya daha yüksek bir oranda olumlu tepki vermelerine neden olarak anlamlı bulunmaktadır.

Şekil 5.6: Elemanların çeşitliliğinden oluşan bütünlük

Kaynak: Kolektif House Levent. <https://katalog.co/mezan/kolektif-house-levent/> [6, Aralık, 2020]

Duygusal Bağlılık, Estetik: En başarılı binaların ve manzaraların bazıları doğal süreç ve formları yansıtarak estetik kazanmaktadır (Kellert 2008). Şekil 5.7’de etrafı yoğun (renkli karton kâğıtlardan kesilmiş yaprak şeklinden oluşan) bitki örtüsü ile çevrili ormanlık bir alanda çimene (suni çim halıya) basılarak oyun oynanabilecek oda tasarlanmıştır.

Çalışma koşullarında esneklik talebi olan Y kuşağı, işyerlerinde daha fazla kişisel zaman ve mekân ummaktadır ve toplumun bir parçası olduklarını hissetmeyi beklemektedir (Schawbel 2012). Bu sebeple iç mekânda farklı alanlara konumlandırılmış ortak çalışma mekânları onlara özgürlük tanımaktadır (Anket S12). Daha bireysel, daha özgürlükçü ve daha esnek olan Y kuşağı sabit bir noktada konumlanıp tüm günü aynı noktada çalışarak geçirmek istememektedir. Ortak çalışma mekânı kavramı bireye zaman ve mekân yönünden özgürlük sunmaktadır. Bu amaçla kurulan bir çalışma alanının yerleşim planında farklı noktalarda çeşitli oturma grupları ile desteklenmiş çalışma mekânları barındırmaması düşünülemez.

Şekil 5.7: Doğaya karşı hissedilen estetik beğeniyi uyandıran tasarımlar

Kaynak: Kolektif House Maslak. https://tr.pinterest.com/kolektifhouse/_created/ [erişim tarihi 7, Aralık, 2020]

Biyofilik içmimarî unsurlarına göre Kolektif House şubeleri analiz edilmiştir. Çevresel özellikler; doğal şekil ve biçimler; doğal örüntüler ve süreçler; ışık ve mekân; yerel ilişkiler; evrimsel insan-doğa ilişkilerine ait özelliklere bakılmıştır. Kolektif House'un ortak çalışma mekânlarının biyofilik içmimarî tasarım unsurlarından birçoğuna sahip olduğu görülmüştür. Anket sonuçları, biyofik unsurların mekân kullanıcısı üzerindeki olumlu etkilerini desteklemektedir. Biyofilik bir ortam olan Kolektif House'un Y kuşağı kullanıcılar üzerinde onarıcı etkiye sahip olup olmadığı incelenmiştir.

ii. Kolektif House kullanıcı üzerinde onarıcı etkiye sahip midir?

Onarıcı olması muhtemel ortamların dört özelliğiyle ilişkili üretilmiş ve yapılandırılmış anket soruları Y kuşağının Kolektif House'u ne kadar onarıcı algıladıklarını ölçmek için sorulmuştur (Bkz. EK D.4). 26-30 yaş aralığındaki katılımcılar en yüksek olmak üzere cinsiyet farkı olmaksızın tüm katılımcılar mekânı yüksek oranda onarıcı algılamaktadır (Tablo 4.18). Bölüm 4.4.3'te yer alan Tablo 4.19'da görüldüğü gibi dört özellikten en

etkili olanlara göre “büyülenme”, “genişlik”, “uzak olmak” ve “uyumluluk” olarak sıralanmaktadır.

Y kuşağı kullanıcılarına yöneltilmiş sorulardan soru kalıbıyla da doğrudan onarıma işaret edenlere baktığımızda:

Kolektif House her şubesinde yaptığı peyzaj düzenlemeleri ile doğayı ve doğa seslerini mekâna dâhil etmiştir. Y kuşağı kullanıcıları doğa seslerine maruz kalmanın olumsuz ruh hallerini iyileştirdiğini belirtmiştir (Anket S2). Elde edilen sonuçlara göre doğa seslerinin kullanıcılar için yüksek oranda onarıcı etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Şekil 5.8: Ortak çalışma mekânı

Kaynak: Kolektif House Levent. Instagram [erişim tarihi 6, Aralık, 2020]

Kullanıcıyı çevreleyen fiziksel ortam, iş performansı (Brill ve ark. 1985; Clements-Croome 2000; Vischer 2007) üzerinde önemli etkiye sahiptir. Ortak çalışma mekânının açık, ferah ortamlara sahip olarak, kullanıcının soyut ve yaratıcı düşünme gücünü (Leung ve ark. 2012; Meyers-Levy ve Zhu 2007) geliştirdiği düşünülmektedir. Y Kuşağı Kolektif House kullanıcıları çalışma istekleri yokken buraya gelmenin dikkatlerini toplamaya yardımcı olduğunu belirtmişlerdir (Anket S3). Kolektif House

Çalışma mekânları sahip olduğu geniş ve çeşitli alanlar; teras, avlu ve balkon ile kurduğu iç ve dış mekân ilişkisi; ışık-kütle dengesi gibi özellikleri farklı meslek gruplarından birçok kişiye ve farklı amaçlara hizmet ederek iş performansını artırıcı katkı sağladığı düşünülmektedir.

Kolektif House'ta oturma gruplarından oluşan çalışma alanları evdeymiş gibi hissettirmekte ve stresi yatıştırmaktadır (Anket S4). Rahat oturma grupları (Şekil 5.8) gezgin üyelerin çalışmak için kullandığı ortak alanlarda yer almaktadır. Sonuçlar göstermektedir ki geniş bir alanda, birlikte fakat evdeymiş gibi hissettirerek stresten uzak çalışabilmek mümkündür. Sloganlarında söyledikleri gibi *“Kalbinize iyi gelen işinize de iyi gelir”*.

Şekil 5.9: Yerel bağ

Kaynak: Kolektif House Maslak teras, Instagram [erişim tarihi 4, Haziran, 2020]

Teraslara yerleştirilen bitki yataklarında (Şekil 5.9) kullanıcılar iek ve sebze yetiştirmektedir. Çalışma mekânlarında teraslarda veya bahçede meyve, sebze, bitki yetiştirmek Kolektif House Y kuşağı kullanıcılarını iyi hissettirerek gün içinde yaşanan

stresin onarımına yardımcı olmaktadır (Anket S6). Kendi sorumluluklarında olan bitki bakımı ve gelişimi mekânla bağlarını güçlendirmektedir.

Şekil 5.10: Çeşitli bitki yerleşimleri

Kaynak: Kolektif House Ataşehir alt kat, Instagram [erişim tarihi 17, Mart, 2020]

Saksılı bitki, bitki yatağı, yeşil çatı, mobilya ile bütünleşmiş bitki, kapalı mekâna uygun bitki seçimi, vazoda çiçek, kuru bitki ve yosun kullanımı (Şekil 5.10); konforu, performansı, verimliliği arttırdığı, stresi azaltıp sağlığa olumlu katkıda bulunduğu (Kellert ve Calabrese 2015), üretkenliği ve yaratıcılığı arttırdığı (Mangone ve ark. 2017; Lee ve ark. 2015; Nieuwenhuis ve ark. 2014; Atchley ve ark. 2012; Knight ve Haslam 2010; Hesselink ve ark. 2008; Shibata ve Suzuki 2004; Lohr ve ark. 1996; Marchant 1982), insanlara görsel ve fiziksel estetik zevk sağladığı (Lohr ve ark. 1996b; Wolverton 1989), kullanıcılar arasındaki stresi azalttığı (Largo-Wight ve ark. 2011) düşünülmektedir. Kolektif House'ta bu unsurların varlığı onu ruhu ve zihni tazeleyen, odaklanmayı kolaylaştıran, iyi hissettirmeyi sağlayan onarıcı bir çalışma mekânı yapmıştır (Anket S13).

“Biyofilik İçmimarî Tasarım Rehberi”nden (Çorakçı 2016) türetilmiş ve “onarıcı olması muhtemel mekânların özelliklerine” (Kaplan ve Kaplan 1989) göre yapılandırılmış anket sorularına verilen yanıtlarla kullanıcılardaki onarıcı mekân algısı ölçülmüştür. Elde edilen anket verileri ile mekânda var olan biyofilik unsurlar karşılaştırılarak aralarında anlamlı ilişkiler olup olmadığı gözlemlenmiştir. Bu gözlemler sonucunda mekânlarda tespit edilen biyofilik unsurların varlığı, Y kuşağı kullanıcılar üzerinde onarıcı algıya katkı sağlamaktadır.

iii. Biyofilik yapıların özelliklerinden olan topluluk olma durumu, (eko)sistem, ortak çalışma mekânlarında destekleyici ve teşvik edici bir öneri olarak çalışma hayatına etki etmekte midir?

Kolektif House planları incelendiğinde genel yerleşimde en büyük yüzey alanını kapalı ofislerin kaplamakta olduğu, sonra ortak çalışma mekânları ve etkinlik alanlarının geldiği görülmektedir. Tüm alanlar çoklu kullanım için tasarlanmıştır. Her mekânda mekânsal gereksinimleri karşılayacak ve esneklik sağlayacak mobilyalar kullanılmıştır. Etkinlik alanları ile ortak çalışma mekânlarının kesiştiği görülmektedir. Kolektif Housu’ta belirli malzemeler ile günlük rutinlerin topluca gerçekleştirildiği bir alan değil, insan etkileşimini ön planda tutan mekânsal bir düzen kurulmuştur. Bu yönüyle insan ilişkilerini hayatlarının merkezine koyan Y kuşağı kullanıcılar için uygun bir çalışma mekânıdır.

Mekânın çalışma hayatına etkisini ölçmek için sorulmuş soruların cevapları incelendiğinde:

Kolektif House sabit masa kullanıcıları birçok insanla aynı ortamda çalışmanın dikkat dağıtıcı olduğunu düşünmektedir (Anket S17). Kapalı ofisleri tercih etme sebepleri arasında kalabalık ortak alanları dikkat dağıtıcı bulmaları olabilir. Gezgini üyelerin ise bu konuda kararsız olduğu görülmektedir. Şekil 5.11’de görüldüğü gibi gezgini üyeler için aynı hacimde oluşturulmuş daha korunaklı çalışma noktaları bulunmaktadır. Daha sakin ve hareketsiz mekân ihtiyacı hisseden kullanıcıların bu korunaklı alanları seçtikleri görülmektedir.

Şekil 5.11: Aynı hacimde oluşturulmuş daha korunaklı çalışma noktaları

Kaynak: Kolektif House Levent. Instagram [erişim tarihi 6, Aralık, 2020]

Bir mekânın ruhu, insanların bireysel ve kolektif kimliklerinin hem doğa hem de yapılı çevre ile kurdukları bağ ve kattıkları anlamdan gelmektedir (Kellert 2008). Y kuşağı kullanıcıları stresli bir iş gününde Kolektif House’a gelerek “Kolektif”lilerle birlikte çalışmanın kendilerini sakinleştirdiğini ifade etmektedir (Anket S18). Çok katlı iş kulelerinin birkaç katına yerleştirilmiş olan şubeler ise tasarım seçimleri ile yapılı çevreden kendini soyutlayıp doğayı bünyesine katarak kendi içinde ev rahatlığına sahip ekosistemini kurmuştur. Kolektif House şubelerine girince kullanıcıyı -şehrin çalışma bölgelerinin sahip olduğu yüksek binalar, yoğun trafik, gürültü ve grinin hâkim olduğu renk skalasının yerini- insan ölçeğinde, sakin, sessiz, konforlu ve canlı renklere hâkim, doğa yoksunluğunu giderebilen mekânlar karşılamaktadır.

Doğal dünyanın tehdit edici unsurlarından korunmak her zaman yapılı çevrenin temel amacı olmuştur (Kellert 2008). Kolektif House çalışma hayatının yıpratıcı yüksek rekabetli ortamında, sakin işbirliğine yönelik, kendi kendisini besleyen bir ekosistem

kurmayı amaçlamıştır. 2014'ten 2020'ye artan şube sayısı ve büyüyen metrekaresi artan talebi göstermektedir. Katılımcılar da Kolektif House'a dâhil olmanın saygınlık kazandırdığını düşünerek tüm bu fikirleri desteklemektedir (Anket S19).

Etkinlik alanları Kolektif House şubelerinin vazgeçilmez mekânlarıdır. Gün içinde çalışma alanı olarak kullanılan mekânlar akşamları çok çeşitli etkinliklerin gerçekleştiği bir sahneye dönüşmektedir. Y kuşağı kullanıcılar çalışma alanlarında ruhlarını besleyen etkinliklere yer verilmesini istemektedir (Anket S20). Birbirini tanımayan insanların buluşmasını ve yeni iş fırsatlarının oluşmasını sağlayan karşılaşmalar sunmaktadır.

S21: “*OÇM stresli bir iş gününde dinlenmek için ve işinize yeniden odaklanmak için ne yaparsınız?* Yanıtlar değerlendirildiğinde çalışma alanının balkon, teras, avlu ve bahçe gibi mekânlar ile açık havaya erişim sağlanabilmesi çalışan birey için rahatlatıcı molalar verme imkânı sağlamaktadır. Kendisini çalışmaya tekrar hazırlama amacıyla kimi kullanıcı için temiz havaya ulaşmak, kimi için meditasyon yapmak, kimi için müzik dinlemek, kimi içinde bir şeyler içmek amacıyla kullanılmaktadır. Bunların yanında bu mekânlarda bitkilerin ve canlı hayvanların varlığı kullanıcının onarımına katkı sağlamaktadır. Bazı kullanıcılar sohbet ederek zihinsel yorgunluklarından uzaklaştıklarını belirtirken, bazı kullanıcılar sakin sessiz bir köşede kendilerine odaklandıklarını belirtmiştir. Tasarlanan mekânların üyelerin birçok farklı beklentisine cevap verdiği görülmektedir.

21. Sorunun yanıtlarına Steelcase (2020) iş yeri organizasyon önerileri üzerinden baktığımızda:

- i. Psikolojik rahatlık ve güvenlik duygusu yaratmaya katkı sağlayan bölgesel mahremiyet algısının mobilyalara eklenmiş ve eklenebilecek bölücüler ile sağlanabildiği,
- ii. Oturma, tüneme, uzanma, ayakta durmak gibi bir dizi duruş sağlayan çeşitli mobilyalar tercih edilmesinin daha fazla veya daha az mesafe oluşturmada ve gerektiğinde mobilya düzenlemelerinde esneklik sağlayabildiği,
- iii. Çeşitli beden duruşlarının üretkenliği etkileyen fiziksel stresi azaltarak aktif işbirliğini veya rahat konuşmayı teşvik edebildiği,

iv. Çok kişinin kullanımında olan ortak çalışma mekânlarının çatı penceresi, balkon veya teras açılımları ile temiz hava erişimi sağlamasının güvenli ortam sağladığı, görülmüştür.

İnsanların sosyalleşmesine doğa ile etkileşim halindeki mekânların yardımcı olduğu bilinmektedir. Bunun yanında paylaşıma açık çalışma ortamı oluşturulması ve benzer hassasiyetlere sahip insanların bir arada olmasının verdiği gücün, yapılı çevreden kaynaklı olumsuz etkinin onarımında etkili olduğu görülmüştür. Ortak çalışma mekânlarının doğuşunda etkili olan Y kuşağının var olan düzende içsel olarak fark ettiği bozukluğu gidermek için biyofili kavramından habersiz ama içten gelen bir ihtiyaç ile bu mekânları kurmuş olabilecekleri düşünülmektedir.

İleri kapitalizmde mekânsal pratik gündelik gerçekliği ile kentsel gerçekliği sıkı sıkıya birleştirir (Lefebvre, 2014). Kolektif House ortak çalışma mekânı yoğun yapılaşma içinde doğa ve doğal elemanlar ile çalışma mekânını bir araya getirmiştir. İstanbul metropolünde yoğun yapılaşma içerisinde artan maliyetler düşen çalışma mekânı kalitesine ve doğa yoksunluğuna, -bu günün çalışma hayatında en büyük paya sahip olan- Y kuşağı sahip olduğu kuşak özellikleri doğrultusunda kendi çalışma mekânını, topluluğunu (ortak çalışma mekânlarını) üretmiştir.

6. SONUÇ

Bu çalışma, dönemin ekonomik ve teknolojik koşullarının yanı sıra, Y kuşağı karakter özellikleri, çalışma anlayışı ile biyofili kavramının özünde sahip olduğu benzerlikleri ve ortak çalışma mekânlarının hızla çoğalmasının arkasındaki sebeplerin anlaşılmasını sağlamıştır. Çalışmanın şekillenmesinde rol oynayan araştırma soruları mekânın biyofilik tasarıma, kullanıcı üzerinde onarıcı etkiye ve destekleyici bir (eko)sistem önerisi olarak çalışma hayatında etkiye sahip olup olmadığı üzerinde şekillenmiştir. Veriler “Algılanan Onarıcılık Ölçeği” (Hartig ve ark. 1997) örnek alınarak “Biyofilik İçmimari Tasarım Rehberi” (Çorakçı 2016) kriterlerinin, “onarıcı olması muhtemel ortamların özellikleri”ne (Kaplan ve Kaplan 1989) göre soru haline getirilmesi ile bu tez çalışması için yapılandırılmış “ortak çalışma mekânında onarıcılık algısı ölçeği” ile toplanmış ve yorumlanmıştır.

Birey yaşadığı ve çalıştığı ortam ile bütünleşik bir sistemin parçasıdır. Doğal dünya organik bir bütünlükte tüm canlı türlerinin ve yaşam alanlarının dinamik birlikteliğidir. Doğal ve yeşil ortamların insan üzerindeki etkisi bundan ayrı düşünülmemelidir. Modern insanların çalışma sırasında sıklıkla yaşadıkları zihinsel yorgunluk, motivasyon kaybı ve stres gibi durumlara “uzak olmak, büyülenme, genişlik ve büyüleyicilik” özelliklerine sahip gerçek mekân tasarımlarıyla onarım elde edilmiştir. Biyofilik içmimari unsurların varlığı ortak çalışacak toplulukların davranışlarını, yaratıcılıklarını ve birlikte çalışma olgusunu desteklerken metropollerde hissedilen doğa yoksunluğuna onarım sağlanmaktadır.

Bugünkü kullanımı ile biyofili kelimesi ekosistemin, florasıyla, faunasıyla, havasıyla, suyuyla barındırdığı tüm canlıların birbirlerinin yaşamını dengelemesidir. Diğer yandan ortak çalışma mekânları, ana fikirde tek başına varlığını kanıtlamaya çalışan bireyin bilmediği bir ortamda tek başına mücadele etmesinden kendisi gibi çalışma hayatında var olmaya ve üretmeye çalışan insanlardan oluşmuş bir ekosistemde birbirlerinden güç alarak büyümelerini teşvik eden birer yapı olarak kurulmuştur. Bir arada çalışma isteği ve iç mekânda doğal unsurların varlığının aranması insanın özünde ihtiyaç duyduğu

fakat şehirleşme ve içe dönük kapalı çalışma anlayışı ile kaybolmaya yüz tutan alışkanlık ve duyguların yeniden ortaya çıkışı olabilir.

Ortak çalışma mekânlarının var oluş sebebi ile biyofilik tasarım arasında oldukça anlamlı benzerlikler bulunmuştur. Her ikisi de belirli bir alanda bulunan canlıların ve onları saran çevrenin karşılıklı ilişkileriyle meydana gelen ve süreklilik gösteren bir sistemi temel almaktadır.

Çalışmanın bütününe bakıldığında, biyofilik tasarımın sadece doğayı mekâna taşımaktan ibaret olmadığı, insan-doğa ilişkisinden kaynaklanan davranış biçimlerinin fark edilmesinin önemli olduğu anlaşılmıştır. Kuşakların kendinden önceki kuşaklara göre iş yaşamında farklı tutumlara, farklı mekânsal ihtiyaçlara sahip olduğunun kabulü, çalışan kuşakların yapısına uygun ve çalışmayı destekleyen, onarıcı çalışma mekânları tasarlamak için etkili olacaktır.

Bu çalışma, kullanıcıda onarıcı mekân algısı oluşturan biyofilik içmimari tasarım unsurlarının ortak çalışma mekânı tasarımında kullanılmasıyla çalışma alanlarının kullanımını teşvik edebilir, farklı kuşakların çalışma ve mekân ilişkisinden beklentileri çerçevesinde yeni tasarımlara ilham verebilir. Y kuşağı ile ortak çalışma mekânında gerçekleştirilen bu çalışmanın, Z kuşağı ve sonrasında gelecek kuşaklar için ve farklı amaçlarla kullanılan mekânlar için de örnek olacağı düşünülmektedir. İç mekân tasarımında bu konular üzerinde araştırmalar yapmak, gelecek kuşakların memnuniyetini ve verimliliğini arttıracak sonuçlar doğuracaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Alain de Button, 2014. *Çalışmanın Mutluluğu ve Sıkıntısı*, İstanbul: SEL Yayıncılık.
- Berger, P. L. (1961). Some general observation on the problem of work. *The Human Shape of Work*. (Ed. P. Berger). New York: Macmillan
- Berto, R. (2005). Exposure to restorative environments helps restore attentional capacity. *Journal of environmental psychology*, 25(3), 249-259.
- Han, K. T. (2003). A reliable and valid self-rating measure of the restorative quality of natural environments. *Landscape and urban planning*, 64(4), 209-232.
- Heskett, J., 2013. *Tasarım*. E.Uzun (Çev.) Ankara: Dost
- Kaplan, R., ve Kaplan, S. (1989). *The experience of nature: A psychological perspective*.
CUP Archive. Archive: New York, NY, USA.
- Kaplan, S. (1992). *The restorative environment: Nature and human experience*. Timber Press.
- Katz, L. F., ve Margo, R. A. (2014). Technical change and the relative demand for skilled labor: The united states in historical perspective. In *Human capital in history: The American record* (pp. 15-57). University of Chicago Press.
- Kellert, S. R., (1997). *Kinship to Mastery*. Washington: Island Press.
- Kellert, S. R., (2008). Dimensions, elements, and attributes of biophilic design. *Biophilic design: the theory, science, and practice of bringing buildings to life*, 3-19
- Kellert, S. R. (2012). *Building for life: Designing and understanding the human-nature connection*. Island press.
- Kellert, S. R., Heerwagen, J., ve Mador, M. (2011). *Biophilic design: the theory, science and practice of bringing buildings to life*. John Wiley ve Sons.
- Kellert, S. R., ve Wilson, E. O. (Eds.). (1993). *The biophilia hypothesis*. Island Press.

- Lefbvre, H. (2014), *Mekânın Üretimi*, (Çev. I. Ergüden), Sel Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul.
- Leydecker, S., 2013. *Designing Interior Architecture: Concept, Typology, Material, Construction*. Basel: Birkhäuser.
- Lordoğlu, K., Özkaplan, N., ve Törüner, M. (1999). Çalışma İktisadı, Beta Yayınları, 3. Baskı, İstanbul.
- Louv, R., 2012. *Doğadaki Son Çocuk*. Ankara: Tübitak Yayınları.
- Russell, J. S., Albrecht, D., ve Broikos, C. (2000). Form follows fad: the troubled love affair of architectural style and management ideal. *On the job: Design and the American office*,(ed.) D. Albrecht, C. Broikos, ss, 48-73.
- Talas. C, *Toplumsal Politika*, 5.Basım, İmge Kitabevi, Ankara: 1997, s. 59
- Wilson, E. O., 1996. *Doğanın gizli bahçesi*. 9. A.Biçen, (Çev.). Ankara: Say (2013).
- Wilson, E., (2009). *Doğanın Gizli Bahçesi*. Ankara: Tübitak.

Sürekli Yayınlar

- Adıgüzel, O., Batur, H. Z., ve Ekşili, N. (2014). Kuşakların Değişen Yüzü Vey Kuşağı İle Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 165-182
- Berto, R., ve Barbiero, G. (2017). The Biophilic Quality Index. A Tool to Improve a Building from “Green” to Restorative. *Visions for Sustainability*, (8).
- Beauchemin, K. M., ve Hays, P. (1996). Sunny hospital rooms expedite recovery from severe and refractory depressions. *Journal of affective disorders*, 40(1-2), 49-51.
- Burnard, M. D., ve Kutnar, A. (2015). Wood and human stress in the built indoor environment: a review. *Wood science and technology*, 49(5), 969-986.
- Devlin, A. S., ve Arneill, A. B. (2003). Health care environments and patient outcomes: A review of the literature. *Environment and behavior*, 35(5), 665-694.
- Ghulyan, H. (2017). Lefebvre'nin Mekân Kuramının Yapısal ve Kavramsal Çerçevesine Dair Bir Okuma (A Reading of the Structural and Conceptual Framework of Lefebvre's Theory of Space). *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi [Journal of Modern Local Governments]*, 26(3), 1-29.
- Gillis, K., ve Gatersleben, B. (2015). A review of psychological literature on the health and wellbeing benefits of biophilic design. *Buildings*, 5(3), 948-963.
- Gillis, K. (2020). Nature-based restorative environments are needed now more than ever. *Cities & Health*, 1-4.
- Gordon, P. J. (2003). Advising to avoid or to cope with dissertation hang-ups. *Academy of Management Learning ve Education*, 2(2), 181-187.
- Gullone, E. (2000). The biophilia hypothesis and life in the 21st century: increasing mental health or increasing pathology?. *Journal of happiness studies*, 1(3), 293-322
- Han, K. T. (2003). A reliable and valid self-rating measure of the restorative quality of natural environments. *Landscape and urban planning*, 64(4), 209-232.
- Hartig, T., Korpela, K., Evans, G. W., ve Gärling, T. (1997). A measure of restorative quality in environments. *Scandinavian housing and planning research*, 14(4), 175-194.

- Hartig, T., Kaiser, F. G., ve Bowler, P. A. (1997). *Further development of a measure of perceived environmental restorativeness*. Institutet for bostads och urbanforskning.
- Heerwagen, J. and Orians, G., 1986. Adaptations to Windowlessness. *Environment and Behavior*, 18(5), pp. 623-639.
- Işık, İ.E. (2005). Mekânın Toplumsal Kuruluşu. *Mimar İst*, 15.
- Kaplan, R. (1993). The role of nature in the context of the workplace. *Landscape and urban planning*, 26(1-4), 193-201.
- Kaplan, S. (1995). The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. *Journal of environmental psychology*, 15(3), 169-182.
- Kaplan, R. (2001). The nature of the view from home: Psychological benefits. *Environment and behavior*, 33(4), 507-542.
- Kaufmann-Buhler, J. (2016). Progressive partitions: the promises and problems of the American open plan office. *Design and Culture*, 8(2), 205-233.
- Kayihan, K. S. (2018). Birlikte Çalışma Olgusu ve Ofis Kafeler. *Mimarlık ve Yaşam*, 3(2), 231-248.
- Keleş, H. N. (2011). Y kuşağı çalışanlarının motivasyon profillerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 129-139.
- Keser, A. (2005). Çalışmanın değişen anlamı ve çalışmaya ilişkin yeni trendler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (49).
- Korpela, K., De Bloom, J., Sianoja, M., Pasanen, T., ve Kinnunen, U. (2017). Nature at home and at work: Naturally good? Links between window views, indoor plants, outdoor activities and employee well-being over one year. *Landscape and Urban planning*, 160, 38-47.
- Largo-Wight, E., Chen, W. W., Dodd, V., ve Weiler, R. (2011). The nature contact questionnaire: A measure of healthy workplace exposure. *Work*, 40(4), 411-423.
- Laroche, M., Bergeron, J., ve Barbaro-Forleo, G. (2001). Targeting consumers who are willing to pay more for environmentally friendly products. *Journal of consumer marketing*, 18(6), 503-520.
- Lee, H. C., ve Park, S. J. (2018). Assessment of importance and characteristics of biophilic design patterns in a children's library. *Sustainability*, 10(4), 987.

- Loftness, V., ve Snyder, M. (2008). Where windows become doors. Biophilic design. Wiley, Hoboken, 119-131.
- Lohr, V. I., ve Pearson-Mims, C. H. (2000). Physical discomfort may be reduced in the presence of interior plants. *HortTechnology*, 10(1), 53-58.
- Mangone, G., Capaldi, C. A., van Allen, Z. M., ve Luscuere, P. G. (2017). Bringing nature to work: Preferences and perceptions of constructed indoor and natural outdoor workspaces. *Urban forestry ve urban greening*, 23, 1-12.
- Samsun, N. (2017). Çalışmanın değişen anlamı ve güncel durumuna ilişkin tartışmalar. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 160-210.
- Taş, H. Y., ve Kaçar, S. (2019). X, Y ve Z Kuşağı Çalışanlarının Yönetim Tarzları. ve Bir İşletme Örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 11(18), 643-675
- Taylor, N., Gray, T., & Birrell, C. (2012). Introducing Generation Y to the Wilderness. *Australian Association for Research in Education (NJ1)*.
- Tunç, B., ve Kayıhan, K. S. (2018). *Birlikte Çalışma Olgusu ve Ofis Kafeler*. Mimarlık ve Yaşam, 3(2), 231-248.
- Tyrväinen, L., Ojala, A., Korpela, K., Lanki, T., Tsunetsugu, Y., & Kagawa, T. (2014). The influence of urban green environments on stress relief measures: A field experiment. *Journal of environmental psychology*, 38, 1-9.
- Ulrich, R. S. (1993). Biophilia, biophobia, and natural landscapes. *The biophilia hypothesis*, 7, 73-137.
- Ulrich, R. S., Simons, R. F., Losito, B. D., Fiorito, E., Miles, M. A., ve Zelson, M. (1991). Stress recovery during exposure to natural and urban environments. *Journal of environmental psychology*, 11(3), 201-230.
- Wilson, E.O. (1984) Biyofili ; *Harvard University Press*: Cambridge, MS, ABD.
- Yıldırım, F. B., ve Onaylı, S. (2016). Tez sürecinde karşılaşılan zorluklar. *Pegem Atıf İndeksi*, 677-690.

Diğer Yayınlar

- Alternatif Bank İnsan Kaynakları, Sessiz Kuşak-Baby Boomers-X-Y-Z Kuşaklarına Genel Bakış, 2014, <https://alternatifbankkariyer.com/2014/07/17/sessiz-kusak-baby-boomers-x-y-z-kusaklarina-genel-bakis/> [erişim tarihi 23 Kasım2020]
- Başol, O.,ve Çetin Aydın, G. (2014). X ve Y kuşağı: Çalışmanın anlamında bir değişme var mı?.
- Benway. E.,(?), Natural sound: why biophilic design extends to office acoustics. *Worktech Academy*, [online], <https://www.worktechacademy.com/biophilic-design-extends-office-acoustics/> [accessed 11 November 2020]
- Boyce, P., Hunter, C., ve Howlett, O. (2003). The benefits of daylight through windows. *Troy, New York: Rensselaer Polytechnic Institute.*
- Cetiz, F. (2017). Yaratıcı ekonomiler bağlamında ortak çalışma mekânlarının gelişimi, 21. yy'da iş ve çalışma hayatına etkisi: İstanbul örneği.
- Cantaş, G., 2019, Kolektif ve Yeni. *Vbenzeri*, [online] 7 Mayıs 2019, <https://www.vbenzeri.com/ic-mekân/kolektif-yeni> [erişim tarihi 13 Şubat 2020]
- Çorakçı, R. E. (2016). İçmimarlıkta Biyofilik Tasarım İlkelerinin Belirlenmesi, Doktora Tezi
- Coworker. (2018). *What Is Cowerking?* <https://www.coworker.com/mag/what-is-coworking> [erişim tarihi 29 Ocak 2020]
- Deloitte (2020). COVID-19: Çalışanlara ve Çalışma Hayatına Olası Etkileri, <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/tr/Documents/human-capital/covid19-calisanlara-ve-calisma-hayatina-olasi-etkileri.pdf>
- Deng, Y. (2017). *Cultivating Workplace Well-being: A Living Office Renewal* (Doctoral dissertation).
- Derr, V., ve Kellert, S. R. (2013, May). Making children’s environments “RED”: Restorative environmental design and its relationship to sustainable design. In Proceedings of the 44th annual conference of the environmental design research association. Providence, Rhode Island (Vol. 29).
- Ersa Mobilya., 2018. *Ersa ile Mekânlar: Çalışma / Çalışma Mekânlar Nedir? Ne Değildir?* [video]. İstanbul

- Fernandes, N. 2020, Pivot Spaces: A Central Feature In The Post-COVID Workplace [online]<https://www.workdesign.com/2020/09/pivot-spaces-a-central-feature-in-the-post-covid-workplace/> [accessed 13 Ekim 2020]
- Foertsch, C., Cagnol, R., 2013. The History Of Coworking In A Timeline. *Deskmag*, [online], <http://www.deskmag.com/en/the-history-of-coworking-spaces-in-a-timeline> [accessed 6 November 2019]
- Göçer, Ö., Karahan, E. E., ve İlhan, I. O. (2018). Esnek çalışma mekânlarının çalışan memnuniyetine etkisinin akıllı bir ofis binası örneğinde incelenmesi. *Megaron*.
- Idema Haber, Coworking Serisi 2: “Kolektif House”, 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=-REuGuqiimo> [erişim tarihi 25 Ağustos 2018]
- Kellert, S., ve Calabrese, E. (2015). The practice of biophilic design. *London: Terrapin Bright LLC*.
- Kellert, S. R. (2008). Dimensions, elements, and attributes of biophilic design. *Biophilic*
- Kim, H., Chang, H., Lee, J. W., ve Huh, C. (2011). Exploring gender differences on generation y’s attitudes towards green practices in a hotel. *design: the theory, science, and practice of bringing buildings to life*, 3-19.
- Lohr, V.I. 1996b The influence of tree form on human health and well-being 98 102 Williams P. ve Zajicek J. *People–plant interactions in urban areas* Texas AveM Univ. Press College Station, TX
- LYNfabriken, <https://www.lynfabrikken.dk/about> [5 February 2020]
- Macky, K., Gardner, D., Forsyth, S., Twenge, J. M., ve Campbell, S. M. (2008). Generational differences in psychological traits and their impact on the workplace. *Journal of managerial psychology*. 23 (8), pp. 862-877.
- Malekinezhad, F., & bin Lamit, H. (2018). Restoration Experience Measurement Methods in Contact with Green Open Spaces.
- Okumuş, B. E. (2016). Kuşak farkı özelliklerine göre şekillenen ofis iç mekân tasarımı kriterlerinin irdelenmesi-Y ve Z kuşağı üzerine araştırma ve model önerisi. *Fen Bilimleri Enstitüsü: İstanbul*.
- Öncer, Ü., 2016. Girişim Ofisler., *Webrazzi*, [online] 3 Kasım 2016, <https://www.youtube.com/watch?v=-Z4AQs6hGn4> [erişim tarihi 28 Ağustos 2018]

- Öz, Ü. (2015). XYZ kuşaklarının özellikleri ve y kuşağının örgütsel bağlılık düzeyi analizi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*
- Poehler, N. , (2011). *Coworking 101: A new definition.* Deskmag <http://www.deskmag.com/en/coworking-spaces-101-a-newdefinition>.
- Rueb, E. S., 2010. Working in the Company of Strangers. *New York Times.* <http://cityroom.blogs.nytimes.com/2010/02/01/working-in-the-company-of-strangers/> [accessed 29 January 2020]
- Selman, H., 2016, *Co-Working Kültürünün Kısa Tarihi,* <http://iyicalisanlarulkesi.com/co-working-kulturunun-kisa-tarihi/> [12 Eylül 2019]
- Scharaubenfabrik, <http://www.schraubenfabrik.at/> [5 February 2020]
- Uda, T. (2013). What is coworking? A theoretical study on the concept of coworking. A *Theoretical Study on the Concept of Coworking (December 27, 2013).*
- Ulrich, R. S. (1983). Aesthetic and affective response to natural environment. In *Behavior and the natural environment* (pp. 85-125). Springer, Boston, MA.
- Salingaros, N., 2015. <http://www.metropolismag.com/Point-of-View/August-2015/Why-Do-We-Create-Ornament-to-Mimic-Nature/>
- Toruntay, H. (2011). *Takım Rollerini Çalışması: X ve Y Kuşağı Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı* (Doctoral dissertation, Yüksek Lisans Tezi).
- Watson, J. (2004). *Sociology, Work and Industry.* USA: Routledge ve Kegan Paul Publication.
- Wolverton, B. C., Johnson, A., ve Bounds, K. (1989). Interior landscape plants for indoor air pollution abatement.
- Yapı Dergisi, Pandemi Sonrası Mimarlık, 2020, <https://yapidergisi.com/pandemi-sonrasi-mimarlik/> [erişim tarihi 01 Ocak 2021] s.2-10

